

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos (šaka: socialinių projektų vadybos) magistratūros studijų programa

Inga Litvinaitė

**INDIVIDUALIŲ UGDYMO PROGRAMŲ RENGIMAS IR
ĮGYVENDINIMAS PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUIJE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
Prof. dr. Ingrida Baranauskienė*

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta *teorinė* priešmokykliniam amžiui, pagal individualius poreikius, kuriamų ir įgyvendinamų ugdymo programų įtaka socialinei kompetencijai *analizė*.

Iškelta *hipotezė*, kad ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją, pagal poreikį individualiai sukurtomis ugdymo programomis, ugdytinių įgūdžių pasiekimo rodikliai ženkliesni, nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Eksperimento ir standartizuotu (kiekybinis), struktūruotu stebėjimo ir protokolavimo *metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - iširti individualių ugdymo programų, skirtų priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lavinimui, įtaką.

Atlikta *statistinė duomenų analizė*.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Išnagrinėjus problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą, išryškėjo itin mažas „aukštos socialinės kompetencijos“ ir itin didelis „žemos socialinės kompetencijos“ rodikliai, kurie rodo, kad yra būtinybė rengti ir įgyvendinti naujas pagal poreikius kuriamas ugdymo programas priešmokykliniame amžiuje.
2. Atlikus palyginamąją priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių pokyčių po individualiai pagal poreikius parengtos ir įgyvendintos programos tyrimo paaiškėjo, kad aukštą socialinės kompetencijos lygį turinčių vaikų pagausėjo, o žemą socialinės kompetencijos lygį turinčių sumažėjo net du katrus. Todėl pagal poreikius kuriamų ugdymo programų įtaka vaiko socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui yra labai didelė.
3. Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją, pagal poreikį individualiai sukurtomis ugdymo programomis, ugdytinių įgūdžių pasiekimo rodikliai ženkliesni, nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Esminiai žodžiai: Ugdymo programa, mokymo programa, ugdymo turinys, kompetencija, socialinė kompetencija, įgūdis.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS RAIŠKOS SVARBA PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUIJE	8
1.1. Socialinės kompetencijos samprata ir įgūdžiai.....	8
2 skyrius. UGDYMO PROGRAMOS RENGIMAS IR ĮGYVENDINIMAS	12
2.1. Ugdymo programų kūrimas atsižvelgiant į ugdymo įstaigos bendruomenės poreikius.....	12
2.1.1. Vaikų poreikiai.....	13
2.1.2. Tėvų poreikiai.....	15
2.1.3. Pedagogų poreikiai.....	18
2.2. Ugdymo programų įgyvendinimas per vaikui aktualią veiklą.....	21
2.2.1. Ugdymo programų įgyvendinimas per žaidimą.....	21
3 skyrius. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMOI KURIAMŲ IR ĮGYVENDINAMŲ PROGRAMŲ PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUIJE VAIDMENS TYRIMAS	24
3.1. Tyrimo metodika.....	24
3.2. Tyrimo imtis.....	26
3.3. Probleminių sričių ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą tyrimas.....	27
3.4. Priešmokykliniam amžiui kuriamų ugdymo programų įtaka vaiko socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui tyrimas.....	37
Išvados	43
Literatūra	44
Summary	47
Priedai	48

ĮVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Remiantis LR Švietimo ir mokslo ministro įstatymu „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ 2005 m. balandžio 18 d. Nr. ISAK – 627, pagal naujas ugdymo programas darželiai turėjo pradėti dirbti nuo 2007 rugsėjo 1 dienos. Šis įstatymas inicijavo ikimokyklinio ugdymo turinio kaitą. Visos įstaigos, įgyvendinančios ikimokyklinio ugdymo programą, privalėjo parengti savo įstaigos programą, iškelti įstaigos ugdymo principus, tikslus, uždavinius ir suformuoti ugdymo turinį pagal konkrečią įstaigą lankančių vaikų poreikius, tėvų lūkesčius, vietos poreikius, steigėjo galimybes, įstaigos savitumus ir kt. Tačiau analogiško įstatymo, kuris būtų skirtas priešmokyklinio amžiaus grupėms inicijuotas nebuvo. Todėl priešmokyklinio amžiaus bendroji ugdymo(si) programa ir išsilavinimo standartai yra pagrindinis šaltinis, kuriuo grindžiamas ugdymo planavimas ir organizavimas priešmokyklinėse grupėse. Nenuostabu, kad iš to kyla klausimas ar rengiant priešmokyklinukus pagal bendruosius reikalavimus išties yra sudaromos visos prielaidos tolesniam sėkmingam ugdymuisi mokykloje, kaip teigia bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos siektinas tikslas.

Šiuo metu individualios ikimokyklinio ugdymo programos darželiuose pasitvirtino. Kaip teigia tyrimai pedagogams lengviau organizuoti veiklą, ugdytiniai pasiekia didesnių rezultatų. Kadangi kiekviena ikimokyklinė įstaiga kurdama individualią ugdymo programą ikimokyklinukams pabrėžia savo išskirtinumą-savitumą, tai ugdytinių tėveliai turi galimybę rinktis, į kurią ikimokyklinio ugdymo įstaigą vesti savo vaiką. Taip pat turi galimybę pasirinkti kokia linkme ugdyti ir lavinti savo vaiką. kažko panašaus priešmokyklinio ugdymo grupėse nėra, todėl domėtis šia tema paskatino jos aktualumas ir mažas tiriamasis įdirbis šioje srityje. Priešmokyklinio amžiaus vaikui itin svarbu įgyti kuo daugiau įgūdžių, kadangi po metų jo laukia didesni išbandymai mokykloje. Todėl šiame magistriniame darbe bus analizuojama, kaip tinkamai parengti priešmokyklinio ugdymo programą ir ar jos įgyvendinimas turi realesnės naudos vaikų įgūdžių lavinimuisi nei dirbant pedagogams pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Tyrimo objektas – pagal individualius poreikius, kuriamų ir įgyvendinamų ugdymo programų įtaka priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinei kompetencijai.

Hipotezė – ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją, pagal poreikį individualiai sukurtomis ugdymo programomis, ugdytinių įgūdžių pasiekimo rodikliai ženklesni, nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Tyrimo tikslas – ištirti individualių ugdymo programų, skirtų priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lavinimui, įtaką.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančius dokumentus ir įvairią mokslinę literatūrą, nusakančią pagal poreikį kuriamų ugdymo programų įtaką socialinės kompetencijos ugdymui(si) bei parengimo veiksnius;
2. Teoriškai pagrįsti socialinės kompetencijos lavinimo svarbą, bei išskirti ugdytinus socialinius įgūdžius priešmokykliniame amžiuje;
3. Ištirti problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą;
4. Parengti ir įgyvendinti individualią socialinės kompetencijos įgūdžių, priešmokykliniame amžiuje, ugdymo(si) programą;
5. Palyginti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių pokyčius po individualiai pagal poreikius parengtos ir įgyvendintos programos.

Tyrimo dalyviai. Stichinės, tikslinės imties pagrindu, patogumo principu, buvo atrinkta 100 priešmokyklinio amžiaus, lankančių Šiaulių miesto lopšelių-darželių ir ugdomų pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, vaikų.

Iš jų 20 vaikų atrinkta į eksperimentinę grupę, kuri 8 savaites ugdoma pagal individualią pagal poreikius parengtą ugdymo(si) programą „Gerumo link...“ (žr. 3 priedas). Šios programos tikslas - laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti socialiai kompetentingą asmenybę, gebančią gyventi ir būti greta bei kartu. Uždaviniai parengti atsižvelgiant į pirminio vertinimo metu ištirtas problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą. Programoje parengti detalūs šių uždavinių įgyvendinimo žingsniai. Socialinės kompetencijos įgūdžių, priešmokykliniame amžiuje, individualios ugdymosi programos turinys sudarytas remiantis vertybinių nuostatų ugdymo, socialinio kryptingumo, tikslingumo, integralumo, tęstinumo principais.

Kiti 20 vaikų atrinkti į kontrolinę grupę, kuri ir toliau ugdoma pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą [26].

Tyrimo metodologija ir metodai. Šio magistrinio darbo praktinis tyrimas atliktas taikant eksperimento metodą, kadangi eksperimentas, tai tyrimo metodas su ypatinga stebėjimo forma, kuris padeda nustatyti daromus pokyčius vienam kintamajam ir vertinti to pokyčio rezultatą kitame kintamajame. Eksperimentinis tyrimas organizuotas trimis etapais:

Pirminiame eksperimentinio tyrimo etape (2010.10.26 – 2010.11.19), taikant standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimo ir protokolavimo metodą, buvo siekiama

nustatyti problemines sritis, kurios išryškėja ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Šiame etape taip pat parengta individuali priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymo(si) programa „Gerumo link...“ (žr. 3 priedas).

Antrajame eksperimentinio tyrimo etape (2010.11.22 – 2011.01.28) eksperimentinės grupės vaikų socialinės kompetencijos įgūdžiai (8 savaites) ugdomi pagal individualiai parengtą socialinės kompetencijos, priešmokykliniame amžiuje, ugdymo(si) programą „Gerumo link...“.

Trečiajame eksperimentinio tyrimo etape (2011.01.31 – 2011.02.20) taikant standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimo ir protokolavimo metodą, buvo siekiama nustatyti vaikų socialinių įgūdžių pokyčius po individualiai pagal poreikius parengtos, įgyvendintos programos, bei įgūdžių pokyčius ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją ugdymo ir ugdymosi programą.

Šio magistro darbo objektas tiriamas taikant šiuos metodus:

- Mokslinės literatūros analizę;
- Eksperimentą;
- Standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimą ir protokolavimą;
- Kiekybinę tyrimo rezultatų aprašomąją, lyginamąją analizę.

Pagrindinės sąvokos

Ugdymo programa – įvairiai formalizuota švietimo programa (modulis), kurios turiniu, perteikimo būdais ir metodais siekiama numatyto rezultato [19].

Mokymo programa – tai mokymosi planas, studijų sritis arba elgesio su žmonėmis ir procesais sistema, kuri skirta mokyklos suplanuotoms priemonėms įgyvendinti, kad būtų pasiekti jos išskelti švietimo tikslai. Mokymo programa atsako į klausimus: Ko mokoma? Kodėl mokoma? Kaip mokoma?[32].

Ugdymo turinys – integruota žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema [19].

Kompetencija – tai vaiko susidarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų, įgūdžių bei patirties visuma, reikalinga kasdieniniam gyvenimui ir sėkmingam ugdymui ir ugdymuisi mokykloje [26].

Socialinė kompetencija - gebėjimas susidoroti su visuomeninio gyvenimo reikalavimais [5].

Įgūdis – kompetencijos atsiradimą lemiantis elementas, iki automatizmo išlavintas žmogaus mokėjimas [26].

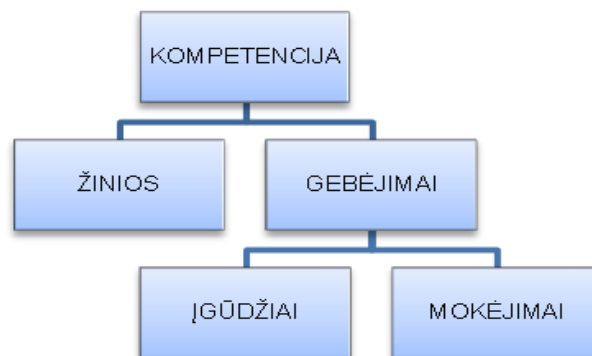
Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (45 šaltiniai), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 2 lentelės, 9 paveikslai. Prieduose pateikiama [pirminio vertinimo protokolas; baigiamojo vertinimo protokolas; individualiai parengta priešmokyklinio ugdymo programa socialinės kompetencijos ugdymui „Gerumo link...“]. Darbo apimtis – 47 psl.

Iskyrius. SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS RAIŠKOS SVARBA PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUIJE

1.1. Socialinės kompetencijos samprata ir įgūdžiai

Kompetencija (lot. *kompetentia* – atitikimas, gebėjimas) – funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos; žmogaus kompetencijos svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo (Tarptautinių žodžių žodynas, 1991). L. Jovaišos (1993, p.100) nuomone, kompetencija – tai gebėjimas pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą, labai kvalifikuotas žinojimas. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2003) nurodo, kad „kompetencija – tai vaiko susidarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų, įgūdžių bei patirties visuma, reikalinga kasdieniniam gyvenimui ir sėkmingam ugdymui ir ugdymuisi mokykloje“.

V. Klimavičienė ir R. Beinorienė knygoje „Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti“ schemiškai pavaizduoja socialinės kompetencijos sandarą:

(Kompetencijos samprata pagal V. Klimavičienę ir R. Beinorienę)

Kompetencija apibūdinama, kaip sėkmingos veiklos demonstravimas, tam tikro darbo atlikimas panaudojant turimas žinias ir gebėjimus. Gebėjimas – kompetencijos atsiradimą lemiantis elementas, mokymosi išdavoje išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikrų intelektualinio ir /ar fizinio pobūdžio veiksmų atlikimas mokymosi ar praktinėje veikloje. Gebėjimus sudaro mokėjimai ir įgūdžiai. Žinios - kompetencijos elementas, faktai apie mus supantį pasaulį. O įgūdį apibūdina, kaip kompetencijos atsiradimą lemiantį elementą, kad tai iki automatizmo išlavintas žmogaus mokėjimas. Mokėjimas – kompetencijos elementas, žmogaus gebėjimas remiantis taisyklėmis, instrukcijomis, technologijomis ir kt. atlikti tam tikrus veiksmus netipiškomis ir besikeičiančiomis sąlygomis (2008).

Priešmokyklinio amžiaus vaiko ugdymosi logika kitokia nei suaugusiojo. Jei suaugęs žmogus iš pradžių sukaupia būtiną informaciją, tada suplanuoja veiklą ir ją vykdo, priešmokyklinukas pirmiausia veikia, tik po to domisi su veikla susijusia informacija, pajunta jos reikšmingumą veiklos sėkmei, veikdamas daug sužino, įgyja patirties. Skirtingo amžiaus žmonės turi ir skirtingas kompetencijas. Kiekviename gyvenimo tarpsnyje įgyjame vis kitokių. Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2004, p.10) išskiriama viena moksleivių vertybinė nuostata, kuri skelbia, kad mokytojas turi išmokyti vaiką realiai vertinti bei nuolat tobulinti asmeninę, socialinę, pažinimo bei kultūrinę kompetenciją.

Priešmokykliniame amžiuje ugdymas orientuotas į socialinę, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninę kompetencijas („Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“, p.7). Siekiant tolesnės asmenybinės raidos bei sėkmingo ugdymosi mokykloje, būtina priešmokyklinio ugdymo etape, suteikti kuo daugiau galimybių vaikui išsiugdyti šias išvardintas kompetencijas. Atėjusiam vaikui į pradinę mokyklą bus lengviau prisitaikyti naujoje aplinkoje.

Vaikui orientuotis aplinkoje ir parodyti jo siekius bei gebėjimus pažinti jį supančią aplinką nusako socialinė kompetencija. Socialinė kompetencija nėra tik vaiko psichologijos, tačiau ir sociologijos bei pedagogikos sritis. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa nusako, kad į socialinę kompetenciją įeina:

- ◆ pasitikėjimas savimi, artimaisiais, draugais ir pedagogu;
- ◆ gebėjimas suprasti savo poreikius ir ketinimus;
- ◆ domėjimasis kitais ir noras juos suprasti, su jais bendradarbiauti;
- ◆ būti savarankiškam gerai pažįstamoje aplinkoje, turėti savitvarkos įgūdžių;
- ◆ noras bendrauti su bendraamžiais ir su kitais žmonėmis;
- ◆ gebėjimas klausytis ir išgirsti mokytoją, klasės draugus;
- ◆ noras išreikšti save – klausinėti, pasakoti.

R. Lekavičienė (2001), teigia kad į socialinę kompetenciją įeina tokie komponentai kaip socialinis intelektas, interpersonalinis intelektas, komunikacinė kompetencija. Tai gretutinės sąvokos, kurios viena su kita tarpusavyje susijusios. Socialinio intelekto pagrindas – empatija, t.y. sugebėjimas įsijausti į kitų žmonių išgyvenimus. Tarpasmeninis arba interpersonalinis intelektas – apibrėžiamas, kaip sugebėjimas įvertinti problemas, kurios iškyla asmenybių bendravimo procese išskiria tokius šio intelekto elementus: gebėjimą organizuoti grupes, rasti sprendimus konfliktinėse situacijose, palaikyti asmeninius santykius bei gebėjimą analizuoti. Komunikacinė kompetencija – tai individo sugebėjimų, žinių ir išgyvenimų visuma, lemianti jo

lankstumą, pasitikėjimą savimi ir orientaciją bendraujant su žmonėmis (Psichologijos žodynas, 1993).

Norint įgyti socialinę kompetenciją visų pirma reikia įgyti tam tikrus socialinius įgūdžius, tam tikrus elgesio šablonus, kurie individą padaro socialiai kompetentingu ir galinčiu daryti norimą poveikį kitiems. Socialiniai įgūdžiai tai kaip socialinės kompetencijos išraiška. R. Lekavičienės knygoje „Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas“ išskiriami šie socialiai kompetentingo žmogaus socialiniai įgūdžiai:

- ◆ gebėjimas atsisakyti;
- ◆ reaguoti į kritiką;
- ◆ reikalauti pakeisti netinkamą elgesį;
- ◆ išreikšti prieštaravimus;
- ◆ neleisti nutraukinėti kalbančiojo;
- ◆ atsiprašyti;
- ◆ pripažinti silpnybes;
- ◆ nutraukti nepageidautinus kontaktus;
- ◆ priimti komplimentus;
- ◆ reaguoti į bandymus kontaktuoti;
- ◆ pradėti, palaikyti, baigti pokalbį;
- ◆ organizuoti norimus kontaktus;
- ◆ paprašyti paslaugos;
- ◆ sakyti komplimentus;
- ◆ atvirai reikšti jausmus.

L. Bulotaitės, V. Gudžinskienės, O. Monkevičienės bei D. Jakučiūnaitės parengtame ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintame leidinyje „Gyvenimo įgūdžių ugdymas ikimokykliniame amžiuje“, socialinius įgūdžius siūloma grupuoti į tam tikras kategorijas:

- Savęs pažinimas;
- Bendravimas;
- Bendradarbiavimas;
- Sprendimų priėmimas;
- Gyvenimo sunkumų įveikimas.

Šis įgūdžių skirstymas į kategorijas praktinėje tyrimojoje ir analizuojamojoje dalyje padeda lengviau įvertinti, kurios sritys yra ugdytinos.

Vokiečių sociologai ir pedagogai (M. Kron, 1988; L. Krappmann, 1991) socialinę kompetenciją supranta kur kas plačiau. Socialinė kompetencija - tai "ne paprasti socialiniai mainai, kai keičiamasi elgesio, veiklos ar mastymo vertybėmis bei pavyzdžiais" (L. Krappmann, 1991, p.71). Krappmanno nuomone, tai yra ir komunikacinė – kalbinė vaiko kompetencija, atspindinti vaiko, socialinio individo, pasiekimus, kurie išryškėja jam bendraujant su žmonėmis, orientuojantis aplinkoje ir tinkamai joje elgiantis. A. Juodaitytė (2003, p.199) knygoje „Socializacija ir ugdymas vaikystėje“ išskiria kitą svarbų socialinės kompetencijos kriterijų - vaiko gebėjimą prisiimti tam tikrus socialinius vaidmenis bei juos atitinkantį veiksmų repertuarą. Trumpai tariant, socialinė kompetencija, tai sugebėjimas prisiimti atsakomybę, dalyvauti priimant sprendimus grupėje, spręsti konfliktus taikiu būdu, suvaidinti vaidmenį administruojant ir tobulinant demokratines institucijas.

Plačiaja, prasme socialinę kompetenciją galima apibrėžti kaip gebėjimą susidoroti su visuomeninio gyvenimo reikalavimais (Fuchs-Heinriz-Opladen, 1995). Taigi ši sąvoka skirta socialiniam elgesiui aprašyti. Įvairūs autoriai detalizuoja socialiai kompetentingo elgesio sampratą, atskleisdami socialinės kompetencijos konstrukto daugiasluoksniškumą. Emocinio intelekto teorijos autoriaus Goleman (1998, 1999) nuomone, tai yra gebėjimas užmegzti kontaktus ir palaikyti tvirtus santykius. Socialiai kompetentingas žmogus sugeba suformuoti grupes, joms vadovauti, įtikinti ir patraukti kitus. Socialinę kompetenciją Goleman (2006) supranta kaip vieną iš penkių emocinio intelekto dimensijų. Panašiai socialinę kompetenciją apibrėžia ir Argyle (1996): socialiai kompetentingas žmogus sugeba daryti norimą poveikį kitiems žmonėms, o tai sąlygoja tam tikri socialiniai įgūdžiai ir žinios bei nerimo nebuvimas. Kiti autoriai atkreipia dėmesį į tikslo svarbą individui: Emmons ir Klinger (1989) (cituojama Cantor & Zirkel studijoje, 1990) nuomone, socialinė kompetencija apima asmenybės kūrybiškumą ir energingus siekius ieškoti aplinkos, kurioje ji galėtų realizuoti savo asmeninius siekius. Kiti tyrinėtojai palaiko šį požiūrį ir papildo jį: socialinė kompetencija taip pat apima ir individo gebėjimą analizuoti savo tikslus bei planus ir priderinti juos prie galimybių, kurias teikia egzistuojanti socialinė aplinka (Schwartz & Cantor, 1992). (Lekavičienė R., 2001).

2 skyrius. UGDYMO PROGRAMOS RENGIMAS IR ĮGYVENDINIMAS

2.1. Ugdymo programų kūrimas atsižvelgiant į ugdymo įstaigos bendruomenės poreikius

Dabartinės Lietuvių kalbos žodyne pateikiama sąvokos poreikis reikšmė: „poreikis – tai, ko reikia, ko nors reikmė“ [26]. Tuomet žmogaus poreikiai yra tai, ko reikia žmogui. L. Jovaišos (2007, p. 225) teigimu „poreikis – biologinio, materialinio ar dvasinio trūkumo emocinis išgyvenimas. Poreikis kreipia žmogų į objektus, kurie būtini jo egzistencijai“. Kita vertus L. Jovaišos nuomone poreikiai kartais suprantami ir kaip visa tai, ką žmogus laiko esant jam reikalinga, nors ir nebūtina.

Žymus humanistinės psichologijos atstovas A. Maslow išdėstė žmogaus poreikius pagal jų reikšmingumą gyvenime. Plačiai žinoma A. Maslow poreikių hierarchijos piramidė, kurioje autorius išskyrė 5 žmogaus poreikių grupes:

1. fiziologiniai poreikiai (poreikis numalšinti alkį ir troškulį, miego poreikis ir kt. Jų patenkinimas tiesiogiai susijęs su fizine asmenybės egzistencija. Patenkinus šios grupės poreikius, iškyla kiti),
2. saugumo poreikiai (stabilumo, globos, baimės ir nerimo pašalinimo, ir kt.)
3. priklausymo ir meilės poreikiai (poreikis mylėti ir būti mylimam, priklausyti ir būti priimtam, poreikis išvengti vienatvės ir vienišumo),
4. pagarbos poreikiai (savigarbos, laimėjimų, išmanymo ir savarankiškumo poreikis; pripažinimo ir kitų pagarbos poreikis),
5. saviraiškos poreikiai (poreikis įgyvendinti savo unikalias galimybes).

A. Maslow teigimu, tik patenkinus fiziologinius poreikius (maisto, vandens, pastogės), kyla saugumo poreikis, vėliau pasireiškia poreikiai mylėti ir būti mylimam, savigarbos poreikis. Aukščiausias iš visų poreikių, anot A. Maslow – tai visų savo galimybių įgyvendinimas (saviraiška). A. Maslow nuomone asmenybė tuo sveikesnė, kuo geriau patenkinami jos poreikiai (pagal Myers D. G., 2000).

Nuolat vykstanti sparti gyvenimo kaita nulemia visuomenės poreikių kaitą, kurie savo ruožtu kelia naujus iššūkius švietimui. Taigi vykdant švietimo kaitą būtina atsižvelgti į nuolat besikeičiančius visuomenės narių poreikius. Kadangi visuomenės poreikiai įtakoja švietimo

pokyčius, be abejonės, jie yra svarbus veiksnys, kuris sąlygoja priešmokyklinio ugdymo programų kūrimo procesą.

Ugdymo programų įvairovės poreikis įpareigoja ugdymo institucijų bendruomenę derinti ugdymo tikslus su ugdytinių, visuomenės ir valstybės poreikiais. (S. Neifachas, 2008). Vadinasi kuriant programas būtina atsižvelgti ne tik į vaikus, kuriuos ugdome ugdymo įstaigoje poreikius, bet būtina nepamiršti ir kitų bendruomenės narių - tėvų, bei įstaigoje dirbančių pedagogų poreikius.

Kad sukurta priešmokyklinio ugdymo programa būtų veiksminga ją įgyvendinant praktikoje, būtina jos kūrimo metu tinkamai įvertinti ir atsižvelgti į visų priešmokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės narių poreikius.

2.1.1. Vaikų poreikiai

Pažymėtina, kad įvairiuose šaltiniuose vaikų poreikių tenkinimas įvardinamas kaip pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme nurodoma, kad priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius [19].

Vienuose šaltiniuose labiau akcentuojami saugumo, aktyvumo, saviraiškos poreikiai (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992), kituose kaip svarbiausi vadinami judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, bendravimo, pažinimo, asmeninio vertingumo, saviraiškos poreikiai (Vaikų darželių programa Vėrinėlis, 1993), dar kituose išskiriami fiziniai, socialiniai, emociniai ir intelektualiniai vaiko poreikiai (Priešmokyklinio ugdymo gairės, 1993). Be to atkreipiamas dėmesys į individualius vaikų skirtumus: skirtingą temperamentą, interesus, pažinimo būdus, gyvenimo patirtį, kultūrą ir ypatingus vaikų poreikius (Dodge D. T. ir kt., 2007). Akivaizdu, kad vaikai yra panašūs vienas į kitą savo raida, šalia to reikia nepamiršti, kad kiekvienas grupėje esantis vaikas turi ypatingų interesų, patirties ir savitą pažinimo būdą. Be to vaikus stipriai veikia kultūrinė aplinka. Pedagogai turi išmanyti kultūrinius ir individualius skirtumus, kurie taip pat veikia vaiko gebėjimą suprasti. Vaiko augimo ir raidos žinios yra pagrindas pedagogams rengiant savo darželio ar grupės programą, parenkant priemones ir skatinant vaikų ugdymąsi (Dodge D. T. ir kt., 2007).

Kurdami ikimokyklinio ugdymo programą pedagogai prisiima atsakomybę už vaikų visuminį ugdymą(si), būtiniausių vaiko amžiaus tarpsnių poreikių: judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos tenkinimą. Ugdymo programose turi būti atsižvelgiama į individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų,

dvikalbių, kitakalbių, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių, socialinės atskirties aplinkoje augančių, sveikatos sutrikimų turinčių ir kt. vaikų) poreikius (R. Andriukaitienė, 2007).

Ne visi vaikai ugdomi vienodai, todėl užuot tikėjęsi, kad vaikai prisitaikys, pedagogai turėtų atsižvelgti į vaikų skirtingumus ir atsižvelgdami į įvairius vaikų poreikius tinkamai parengti priešmokyklinio ugdymo programas. Pedagogai turėtų ugdymo(si) turinį pateikti tokiu būdu, kad visi skirtingam pažinimo būdui (pažinimui „per klausą“, pažinimui „per regėjimą“, pažinimui „per judesį“) pirmenybę teikiantys vaikai galėtų sėkmingai ugdytis. Šalia to, įvairūs smegenų tyrimai rodo, kad kuo įvairesniais būdais leidžiama vaikams veikti, tuo daugiau vilties, kad jie prisimins, ką išmoko. Todėl, atsižvelgdami į visų vaikų poreikius, pedagogai gali pagerinti ugdymą(si), sudarydami galimybes vaikams, kurių pažinimo būdai yra skirtingi (Dodge D. T. ir kt., 2007).

Lietuvos švietimo koncepcijoje nurodyta, kad priešmokyklinio ugdymo uždaviniai yra: tenkinti vaiko poreikius – saugumo, aktyvumo, saviraiškos; skatinti jo savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, ugdyti jo sugebėjimus, puoselėti individualybę, saugoti ir stiprinti fizinę ir psichinę vaiko sveikatą (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

Ikimokyklinio kaip ir priešmokyklinio ugdymo programa turėtų būti orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Kurdami įstaigos ugdymo programą pedagogai turėtų numatyti tokius tikslus, uždavinius, turinį, metodus ir priemones, kurie laiduotų optimalų konkrečios vietovės vaikų poreikių tenkinimą (Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006).

Gerai žinoma, kad ugdymo programa turi būti rengiama remiantis išsamiais pedagogikos tyrimais. Ypatingas dėmesys skiriamas vaikų poreikių, vaikų socialinės ir emocinės, fizinės, pažinimo ir kalbos raidos, vaikų patirties tyrimams (S. Neifachas, 2008). J. Litvinienė taip pat teigia, kad individualių vaiko savybių, poreikių pažinimas yra svarbi priemonė parinkti tam tikras pedagoginio ugdymo sąlygas (J. Litvinienė, 1990). Platus šiuolaikinių vaikų poreikių spektras iššaukia nuolatinės pedagogų kvalifikacijos kėlimo būtinybę (Čestnova, 2004). Tik aukštos kvalifikacijos, kompetentingi ugdymo įstaigos pedagogai gebės atsižvelgdami į vaikų poreikius kurti ugdymo programas.

Norint, kad būtų patenkinami priešmokyklinio amžiaus vaikų poreikiai, kad kiekvienas ugdytinis įgytų kompetencijų įgūdžius būtinus tolesniam mokymuisi, prasmingam, aktyviam gyvenimui besikeičiančioje visuomenėje, būtina tinkamai parengti ugdymo programas. Kadangi programų ugdymo turinys turi atitikti ugdytinių amžiaus tarpsniams, turimai patirčiai, poreikiams, sugebėjimų lygiui, ugdymosi stiliams, akivaizdu, kad ugdymo įstaigos vaikų poreikiai įtakoja programų kūrimą.

2.1.2. Tėvų poreikiai

Priešmokyklinio, kaip ir ikimokyklinio bei ankstyvojo amžiaus vaikas yra neatsiejama šeimos dalis, nes tik gyvendamas šeimoje vaikas gali produktyviai sąveikauti su visuomenėje esančiomis struktūromis. A. Juodaitytės teigimu darželinio amžiaus vaikas yra ugdomas dviejuose institutuose: šeimoje ir vaikų darželiuose (A. Juodaitytė, 2002). J. Litvinienė pabrėžia, kad šiandieninės ikimokyklinės įstaigos turi dvejopą paskirtį – talkinti šeimai ugdant priešmokyklinio amžiaus vaiką ir bendradarbiauti su šeima ugdant vaiką darželyje (J. Litvinienė, 2000). Akivaizdu, kad tėvus ir pedagogus vienija vienas pagrindinis tikslas – vaiko gerovė (I. Jorutyte, A. Budreikaitė, 2005).

Dar 1918-1940 m. nuolat buvo pabrėžiama būtinybė vienyti šeimos ir darželio pedagogų pastangas (V. Gražienė, 1991) O. Noruštė teigė, kad reikia atsižvelgti į vaiko auklėjimo šeimoje pobūdį. Autorė tautiniam darželiui kėlė tikslą ypač glaudžiai bendradarbiauti su šeima, jos nuomone, darbas su šeima – vienas svarbiausių (pagal V. Gražienę, 1991).

Pastarųjų metų visuomeninio gyvenimo permainos Lietuvoje stipriai palietė šeimą. Šeimoje kaupiasi ekonominės problemos, socialinė įtampa, kurios keičia šeimos gyvenimą, socialinę buitį. Nyksta tradiciniai šeimos bruožai. Daugėja šeimų, kuriose vyrauja paviršutiniški santykiai. Dažnai tėvai išvažiuoja uždarbiauti į užsienį, todėl jie priversti palikti šeimą ilgam laikui, o tai kelias į susvetimėjimą. Padidėja mamų užimtumas, papildomas psichologinis krūvis, kuris didina nervinę įtampą, ir visa tai taip pat skatina nutolimą, susvetimėjimą šeimose. Akivaizdu, kad esant tokioms sąlygoms bent nedidelę dalį problemų gali padėti spręsti ugdymo įstaiga. Besikeičiantys tėvų poreikiai tampa svarbiu veiksniumi, į kurį būtina deramai atsižvelgti kuriant naujas priešmokyklinio ugdymo programas.

Dabar tėvams aktuali ne tik vaiko priežiūra, jo saugumas, kol tėvai dirba arba yra užsiėmę. Tėvus domina gerų ugdymo sąlygų užtikrinimas ir visuminis, kokybiškas vaiko ugdymas. Tėvai tikisi kokybiško vaikų paruošimo mokyklai. Jie nori dalyvauti grupės, visos įstaigos renginiuose. Tėvai nori gauti profesionalias ikimokyklinio ugdymo pedagogų konsultacijas vaikų ugdymo klausimais (A. Mizerienė, 2007). Akivaizdu, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogo pagalba tėvams pirmiausia yra pagalba vaikui, nes tai padeda susiburti geram bendravimo ir partnerystės klimatui, kuris palankus vaiko ugdymui(si) (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004).

Priešmokyklinio ugdymo pedagogų uždavinys – padėti šeimai pedagogiškai veikti vaiką. Geriausia paramos forma – pedagoginės konsultacijos tėvams bei dalijimasis su jais patirtimi. Pedagoginės konsultacijos galėtų būti individualios, grupinės ir praktinio pobūdžio.

Individualiai konsultuoti reikėtų kiekvieną šeimos narį atskirai, nuoširdžiai, geranoriškais patarimais kurti bendradarbiavimo atmosferą (J. Litvinienė, 1990). M. Gaigalienės atlikti tyrimai parodė, kad tėvams labai reikalingos ugdymo įstaigos pedagogų konsultacijos. Tėvai tikisi profesionalių pedagogų konsultacijų kaip spręsti įvairias jų vaikų problemas (sunki adaptacija, nenoras valgyti, kalbiniai sutrikimai, vaikų agresija su tėvais, vaikų tarpusavio santykiai grupėje, melas, fantazijos ir kt.). (M. Gaigalienė, 2006, p. 156-163). Kaip rodo tyrimai, kurių metu tėvų buvo prašoma nurodyti, kokią informaciją pedagogai turėtų suteikti tėvams, išaiškėja, kad tėvai dažniausiai pageidavo teisingos, glaustos ir jiems vertingos informacijos (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004).

LR švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu Klaipėdos universiteto Vaikystės pedagogikos katedros mokslininkės atliko tyrimą „Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje“. Tyrimo metu išaiškėjo, kad nutardami leisti savo vaiką į ikimokyklinę įstaigą dauguma tėvų (76 proc.) siekia patenkinti vaiko bendravimo su bendraamžiais poreikį. Jiems taip pat svarbu pasirūpinti savo vaiko kokybišku ugdymu vaikystėje. Tėvams ypač svarbus tinkamas vaiko parengimas mokyklai. Mokslininkių teigimu: „vienas iš demokratinės vaikų ugdymo institucijos požymių – jos narių nuomonės išklausymas bei įtraukimas į bendruomenę ir institucijos valdymą. Taigi formuojant priešmokyklinio ugdymo vaikystėje koncepciją būtina atsižvelgti į tėvų poreikius. Tėvai pageidauja kokybiško ugdymo jau vaikų darželyje, jį turėtų garantuoti ugdymo programos, papildomos švietimo paslaugos, aukščiausios kvalifikacijos specialistai ir kt. Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – ne tik ugdyti ir globoti vaikus, bet ir teikti švietimo pagalbą ugdytinių tėvams“ [33]. Tačiau darželių direktorių nuomone veiklos tobulinimui trukdo nepagrįsti tėvų reikalavimai įstaigoms. Tėvai nori išskirtinio dėmesio savo vaikams, ypatingų grupės aplinkos, žaislų, mitybos, tam tikro auklėtojų amžiaus ir pan. Tyrimo metu išaiškėjo, kad „Dėl nekokybiško darbo su tėvais šie nebenori bendradarbiauti. Jie darželį pradeda laikyti fiksuotas paslaugas, už kurias susimoka ir prie kurių tobulinimo prisidėti negali, teikiančia institucija“. Lietuvos darželiuose yra taisytinių dalykų. Tyrimo metu taip pat išaiškėjo pedagogų nuomonė, kad tėvai pokyčių neinicijuoja, jie nelinkę bendradarbiauti [33].

Tėvų poreikių tyrimų aktualumas parodo ir tie faktai, kad dabar dažnai tėvams lemiamu ugdymo įstaigos savo vaikui pasirinkimo faktoriumi tampa ugdymo programa, pagal kurią dirbama įstaigoje. Pastebima, kad labiausiai renkasi tie tėvai, kurie gali sumokėti už kokybiškas papildomas ugdymo paslaugas. Tėvai ieško įstaigų, kuriose dirbama pagal rimtas ugdymo programas, todėl ugdymo programos pasirinkimas gali tapti įstaigos populiarumo arba nepopuliarumo priežastimi (N. J. Čestnova, 2004). Esant dabartinei ugdymo programų įvairovei, tėvams bus sunku pagal ugdymo programą pasirinkti įstaigą, bet pagal tam tikrą įstaigos

savitumą, jos ugdymo prioritetus tėvai galės numatyti, ar pasirenkama įstaiga galės patenkinti jų ir jų vaikų poreikius.

Anot A. Juodaitytės (2002), ugdymo įstaiga ir šeima turi tapti dviem nuolat sąveikaujančiomis bei viena kitą papildančiomis socialinėmis edukacinėmis sistemomis. R. Jasinevičienės nuomone ugdymo įstaiga ir šeima yra atsakinga už bendradarbiavimu pagrįstus tarpusavio santykius. Švietimo kaitos kontekste bendradarbiavimo sėkmė ypač priklauso nuo to, kokiomis nuostatomis vadovaujasi abi bendradarbiaujančios pusės, ar jos jaučiasi atsakingos už ilgalaikę partnerystę [23]. S. V. Glebovos (2007) teigimu pedagogams būtina bendradarbiauti su šeima, kad užtikrinti visapusišką vaiko ugdymą. K. B. Walsh nurodo, kad sėkmingai tėvų ir ugdymo įstaigos partnerystei būtinos dvi pagrindinės sąlygos: pastovus ir aiškus abipusis ryšys ir bendradarbiavimo būdų įvairovė (Walsh K. B., 1998). V. Gražienė ir R. Rimkienės nuomone tėvų ir vaikų darželio pedagogų bendradarbiavimas – viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių vaikų ugdymo sėkmę. Autorės pataria vadovautis pagrindiniu principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaikų labui (V. Gražienė, R. Rimkienė, 1993).

Šeima, kaip institucija, lemia vaikų ugdymo įstaigoje sudėtingumą. Plėtojantis tėvų teisėms ir pareigoms atsiranda būtinumas jiems gauti kvalifikuotą edukacinę pagalbą vaikų ugdymo srityje. Todėl vaikų darželiuose yra sprendžiami ir tėvų švietimo klausimai, plėtojami neformalaus mikromokymosi modeliai. Tokiu būdu tėvams sudaroma galimybė mokytis toje pačioje aplinkoje, kurioje yra ugdomi ir jų vaikai. Tai atitinka tėvų poreikius, padeda jiems kartu su pedagogais spręsti vaikų ugdymo tobulinimo klausimus.

Įvairios apklausos rodo, kad dažniausiai leisdami į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, tėvai tikisi kokybiško vaikų paruošimu mokyklai: (skaičiavimo, skaitymo, rašymo pradmenų įgijimu), taip pat nuoširdaus vaikų bendravimo su pedagogais ir bendraamžiais. Antra vertus vaikai nori, kad darželyje su jais žaistų auklėtojos ir vaikai; jie nori žaisti su gražiais žaislais; jie nori parodyti savo žaislus draugams. (Развитие личности ребенка от пяти до семи, 2005). Lietuvoje atliekami tyrimai taip pat rodo, kad tėvus labiausiai domina, kad darželyje vaikai būtų saugūs, sveiki, pasirengtų mokyklai žinių aspektu, o darželio auklėtiniams rūpi jų poreikių tenkinimas (žaisti, bendrauti, užsiimti produktyvia veikla ir pan.) (J.Litvinienė, 2000). Akivaizdu, kad tėvų ir vaikų poreikiai skiriasi, tačiau ugdymo įstaiga turi realizuoti ir vienų ir kitų poreikius.

Mizerienė A. pastebi, kad ne visada tėvų poreikiai sutampa su pedagogų poreikiais. Juk dažnai tėvai pageidauja to, kas neatitinka šiuolaikinio ugdymo, apriboja vaikų teisę rinktis. Yra tam tikros ribos, standartai, kurių turi laikytis pedagogai. Ugdymo įstaigose įgyvendinama tik tai,

kas atitinka šiuolaikines vaiko raidos tendencijas, kas neprieštarauja vaiko teisėms (A. Mizerienė, 2007).

Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliktų moksleivių tėvų požiūrio į dabartines Lietuvos švietimo problemas tyrimų ataskaitoje (Moksleivių tėvų požiūris į dabartines švietimo problemas, 2002) teigiama, kad nors tėvai yra viena iš didžiausių švietimo interesantų grupių, deja ji nėra labai vieninga. Pažymima, kad tėvai savo poreikius ir požiūrį į švietimo paslaugas menkai apibūdina, nors praktiškai yra labai svarbu žinoti jų nuomonę. Tėvai turi suvokti ugdymo pokyčius, įtakoti juos. Lygiai taip pat svarbu ir ugdymo įstaigoms pripažinti šeimos poreikius, požiūrį bei patirtį.

D. T. Dodge ir T.S. Bickart atkreipia dėmesį, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai yra didesni, kai į ugdymo procesą yra įtraukiami tėvai ir pedagogai gauna jų palaikymą. Autorių nuomone tėvai yra vertingi auklėtojų sąjungininkai stengiantis palaikyti aukštos kokybės vaikų darželį ir vaikų darželio programas [4]. Verta pripažinti, kad tėvai turi tokių minčių ir idėjų, kurios yra neįkainojamos ugdant vaikus.

Iš to, kas pasakyta, akivaizdu, kad kurdami priešmokyklinio ugdymo programą pedagogai privalo vadovautis tėvų nuostatomis, lūkesčiais ir poreikiais, kitaip sakant tėvų nuostatos, lūkesčiai ir poreikiai didžia dalimi įtakoja priešmokyklinio ugdymo programų kūrimą.

2.1.3. Pedagogų poreikiai

Analizuojant įvairią literatūrą nepavyko rasti nei ikimokyklinio nei priešmokyklinio ugdymo pedagogų poreikių analizės. Akivaizdu, kad ruošiant ugdymo programą didelis dėmesys skiriamas būtent įstaigoje ugdomų vaikų bei jų tėvų poreikių išsiaiškinimui, tačiau pedagogų poreikiai nėra plačiai akcentuojami. Vis dėlto įvairių šaltinių analizė leidžia manyti, kad programų kūrimo proceso metu, dirbdami komandoje, bendraudami, bei bendradarbiaudami vieni su kitais, pedagogai turi galimybę išsiaiškinti, kas jiems svarbu kasdieniniame darbe ir atsižvelgti į tai kuriant priešmokyklinio ugdymo programą.

L. Gauthier teigia, kad „tie, kurie paskyrė savo gyvenimus mažų vaikų auklėjimui, net nepagalvoja apie herojiškumą, dirbdami nemokšiško atmosferoje, būdingoje tai sričiai, kurioje gimsta žmogiškumo pradai, puikiai žinodami, kad jų veiksmai negali būti giriami kaip šlovingi žygdarbiai užkariaujant pasaulį. Nepaisant to, jų darbas – pati prasmingiausia investicija, kokią kas nors gali padaryti žmogiškumui ugdyti.“ (2001, p. 8). Iš to, kas pasakyta, akivaizdu, kad yra gerai suvokiamas priešmokyklinio ugdymo pedagogo darbo vertingumas, didelė jo reikšmė mažo žmogaus gyvenime. Tačiau pedagogui ugdyti vaiką tenka pakankamai

sunkiomis sąlygomis, kai ugdymo įstaigų materialinė bazė yra labai silpna ir valstybės dėmesys priešmokykliniam bei ikimokykliniam ugdymui tikrai nėra pakankamas.

Reikia pabrėžti, kad beveik visos išsivysčiusios šalys mokyklą suprantą kaip prioritetinį finansavimo objektą. Lietuva privalo rūpintis švietimo kokybe ne todėl, kad taip elgiasi Europos Sąjungos ar kitos Europos šalys, o kad tai – pagrindinis mūsų visų geresnio gyvenimo garantas, tautos išlikimo garantas (V. Lamanuskas, 2004). Deja, darželių materialinė bazė labai silpna, pedagogams tenka dirbti be būtinų ugdymo priemonių už nedidelį atlyginimą. Akivaizdu, kad reikia sudaryti geresnės kokybės sąlygas ugdymui darželių įstaigose, būtina modernizuoti fizinę ir techninę mokymo bazę, kad užtikrinti aukštą ugdymo kokybę.

Apibendrinama įvairias vadybos teorijas A. Landsbergienė (2005) daro išvadas, kad darbuotojus motyvuoja ne tik ekonominiai, bet ir socialiniai bei psichologiniai paskatinimai. A. Landsbergienės teigimu siekiant darbo efektyvumo svarbus visų darbuotojų poreikių patenkinimas. Ir nors geros fizinės aplinkos įstaigoje sukūrimas yra labai reikšmingas, svarbesnis yra tokių pedagogų poreikių, kaip pripažinimo, priklausymo, saugumo ir pan. patenkinimas (A. Landsbergienė, 2005).

Yra gerai žinoma, kad kiekvienas žmogus natūraliai priešinasi primetamiems sprendimams ir dažniausiai nori pats dalyvauti priimant sprendimus. „Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti“ (2006) teigiama, kad visiems pedagogams ugdymo programos kūrimo metu turi būti sudaryta galimybė išsakyti savo nuomonę, išreikšti abejones, bei pasidalinti patirtimi. Būtina, kad kurdami programą pedagogai bendrautų ir bendradarbiautų, jų darbas būtų vertinamas bei pripažįstamas ir visi norintieji turėtų galimybę dalyvauti kūrimo procese. „Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti“ pedagogams taip pat patariama ugdymo programų kūrimo metu nepamiršti savo asmeninių poreikių, šeimos, draugų.

Akivaizdu, kad kokybiškam ugdymo procesui užtikrinti labai svarbus tinkamas ugdymo(si) aplinkos – grupės organizavimas, kai pedagogui sudaromos palankios sąlygos ugdyti vaikus (S. Neifachas, 2008). Kurdami savo įstaigos ugdymo programą pedagogai turi realią galimybę išsakyti savo pačių lūkesčius, bei apibendrinti juos, taip pat jie turi galimybę atsižvelgti į savo ir kolegų poreikius (saviraiškos, kūrybiškumo, saugumo, nuoseklumo ir kt.). Ugdymo programų kūrimo metu kiekvienas pedagogas įgyja teisę ir laisvę pats rinktis, modeliuoti, išmėginti ir tobulinti ugdymo programą. Tai turėtų skatinti jo motyvaciją dirbti kūrybiškai.

Įdomus L. Gauthier pastebėjimas, kad nėra labiau sekinančio darbo už vaiko auginimą, nes norint visiškai patenkinti jo poreikius ir troškimus, tenka laikinai atsiriboti nuo savęs paties, tai reiškia, kad kažkuria prasme pedagogas, tenkindamas vaikų poreikius turi pamiršti savo

paties poreikius. L. Gauthier taip pat teigia, kad kaip niekas neatsiranda iš nieko, taip vaikų kūrybiškumas negali atsiskleisti be auklėtojo, kuris yra „vadovas, rėmėjas, meilės ir žinių šaltinis, ryšys su tikrove, tobulėjimo skatintojas ir savigarba grįsto gyvenimo modelis“ (2001, p. 26). Atlikdamas tiek daug įvairių vaidmenų vaiko gyvenime, būdamas tokiu svarbiu, auklėtojas kaip niekas kitas privalo gerai jaustis dirbdamas savo darbą, jam turi būti sudarytos galimybės pilnai save realizuoti, laisvai kūrybiškai dirbti.

Sakoma, kad geru pedagogu reikia gimti. V. Rajecko nuomone įvairioje pedagogo veikloje didelės reikšmės turi pedagogo asmenybės bruožai, jo kūrybiškumas, savotiška pedagoginė nuojauta, pedagoginis pašaukimas. „Šis pašaukimas – lyg vidinė pedagogo profesijos pusė, kurią sąlygoja poreikis bendrauti su jaunimu, meilė mokiniam, skatina tokios savybės, kaip gebėjimas pažinti ir vadovauti, pasirengimas padėti ir atjausti, mokėjimas suprasti, paveikti ir pan.“ – teigia L. Rajeckas (1999, p. 24). Suprantama, tam reikalingas atsakingas požiūris į savo darbą, meilė ir nuoširdumas vaikams, noras juos pažinti ir suprasti, tam tikras entuziazmas, greitas orientavimasis keičiantis situacijai, gebėjimas analizuoti savo veiksmus ir jų rezultatus (V. Rajeckas, 1999). Tačiau svarbus ne tik pedagogų poreikis bendrauti su vaikais, poreikis juos pažinti ir jiems padėti. Taip pat svarbus pedagogų poreikis tobulėti, įgyti naujų žinių, kelti kvalifikaciją, todėl būtina sudaryti pedagogams galimybę tobulinti savo žinias įvairiuose mokomuosiuose seminaruose, kursuose. Svarbu, kad ugdymo įstaigoje būtų numatytos galimybės pedagogams bendrauti ir bendradarbiauti, keistis informacija. L. Bulotaitės (1996) teigimu pokalbis ar diskusija pedagogų grupėje nebūtinai išsprendžia iškilusį klausimą, bet taip galima sukelti naujų minčių ar atverti kitą, kartais net netikėtą požiūrį į tam tikrą problemą. E. Jurašaitės nuomone naudinga sudaryti sąlygas skirtingų ugdymo institucijų, teritorijų pedagogams keistis patirtimi, mokytis vieniems iš kitų (E. Jurašaitė, 2004).

Kita vertus Fullan M. nuomone iš pedagogų ir taip per daug tikimasi. Autoriaus nuomone pedagogo darbas dabar sudėtingesnis nei kada nors anksčiau, nes pedagogas ne tik privalo reaguoti į besikeičiančių ugdytinių poreikius, į sparčią technikos pažangą, šalia to, tuo pat metu pedagogas privalo tenkinti visų visuomenės grupių keliamus tobulumo reikalavimus (Fullan, 1998).

Kita vertus, kurdami programas pedagogai turi galimybę išreikšti save, įgyvendinti savo unikalias galimybes, būti kitų pripažinti ir įvertinti. Beje V. Targamadzė (2001) taip pat pabrėžia, kad siekis patenkinti saviraiškos poreikius sužadina darbuotojų entuziazmą, norą dirbti. Autorės nuomone vadovo partnerystė, kūrybinė laisvė skatina žmones dirbti aktyviai ir gerina darbo rezultatus.

Bet kuriuo atveju priešmokyklinio ugdymo pedagogų poreikiai taip pat yra svarbus priešmokyklinio ugdymo programų kūrimą sąlygojantis veiksnys. Be abejo, pedagogų poreikių tyrimams vertėtų skirti deramą dėmesį.

2.2. Ugdymo programų įgyvendinimas per vaikui aktualią veiklą

2.2.1. Ugdymo programų įgyvendinimas per žaidimą

Visuminis ugdymas(is) darželyje sukuria prielaidas itin sparčiai ir natūraliai skleisti vaiko individualybei bei asmenybei per žaidimą.

Nepaslaptis, kad vaikui aktuali veikla nuo mažumės yra ir bus žaidimas. Todėl daugelis pedagogų atsižvelgdami į tai, žaidimo pagalba siekia skatinti vaikų socialinę patirtį ir socialinės kompetencijos įgijimą.

Žaidimas mažiems vaikams yra darbas, kuris padeda jiems prisijaukinti pasaulį. Jokioje kitoje veikloje vaikas negalės taip plačiai savęs lavinti: žaidžiant įgyjamos bendros ir pagrindinės gyvenimo kompetencijos ir tuo pačiu žaidimas suteikia nuostabų pagrindą kiekvieno individualybei vystytis. Skirtumas tarp vaiko žaidimo ir suaugusiojo darbo yra tas, kad darbas turi įsilieti į išorinį pasaulio tikslumą, o vaiko veikla remiasi impulsais, kurie kyla iš jo vidaus ir yra visiškai netikslingai atliekami. Žaisdamas vaikas iš vidaus išbando autonomiškumą, suverenumą ir laisvę bei gali pasaulio vertes ir taisykles nustatyti pats. Žaidime vaikui suteikiama galimybė valios ir norų dėka ugdyti kasdieninę savo aplinkos patirtį ir mėgdžiojančioje veikloje ją kūrybingai panaudoti [31].

Žaidimas - tai viena iš veiklos formų, kuri skatina žmogaus vystymąsi ir intelektualinį tobulėjimą. Jis yra savitikslis, o jo vertė slypi pačiame jame. Žaidimai suteikia ne tik pramogą ir leidžia žmogui pasijusti išplėstam iš monotoniškos gyvenimo tėkmės, bet ir žinių, gabumų, teikia atidumo, pastabumo, drąsos, gudrumo, moko spręsti rūpesčius, o ne bėgti nuo jų. Reikia pabrėžti, kad žaidimas būdamas kaip pramoga ir atsipalaidavimo būdas, turi tikslas ir kartais net griežtas taisykles, kurioms reikia paklusti ir atlikti tam tikras pareigas. Taigi, be jau minėtų savybių, taip ugdoma drausmė, atsakomybė, pagarba, o tiksliau sakant socialinė kompetencija. Tai ir yra žaidimo tikslas – išmokyti vaikus socialinių įgūdžių: pasitikėjimo savimi, padėti sau ir kitiems įveikti sunkumus, priimti optimalų sprendimą, kontroliuoti veiksmus, kryptingai ugdyti valią. Taip ir išauga savigarba ir pasitikėjimas. Įgyti įgūdžiai išlieka ir praverčia ateityje. Įvairūs žaidimai žadina vaizduotę, didina kalbos ir sąvokų lobį, teikia džiaugsmą, ugdo meilę gamtai, gyvenimui, skatina draugystę ir kt.. Į žaidimą pažvelgus kiek rimčiau, nei į tik paprasčiausią

pramogą, jis sudaro ir žmonių bendruomenių jausmų kūrimo pagrindą, tautos vienybės vieną iš šaltinių [31]. Išskiriamos kelios žaidimo funkcijos:

Biologinė funkcija - tikslinga žaidiminė veikla, kurios pagrindą sudaro natūralūs judesiai, aktyvina funkcinę organų ir jų sistemų vystymąsi, stiprina jų potencines galimybes, sukelia teigiamus morfologinius bei fiziologinius organizmo pakitimus, skatina jo augimą, gerina sveikatą, taiso nuotaiką, ugdo jėgą, judrumą, išsaugo jaudinimo ir slopinimo sistemų pusiausvyrą.

Judėjimo funkcija - tobulina judesių įgūdžius, jų techniką, ugdo, lavina fizines savybes: greitumą, vikrumą, jėgą, koordinaciją, šoklumą, pusiausvyrą, lankstumą, patenkina vaiko norą judėti. Pabrėžiama, kad žaisdami vaikai jaučia pasitenkinimą, teigiamas emocijas.

Intelektinė funkcija - viena iš judriųjų žaidimų struktūros sudedamųjų dalių, siužetas. Jis kuriamas, imituojant gamtos, gyvūnų, pasaulio reiškinius, suaugusiųjų tarpusavio santykius. Žaidimai aktyvina pažintinę veiklą, turtina pasaulėžiūrą, ugdo kūrybinį ir taktinį mąstymą ir dėmesį. Besikeičiančios žaidiminės situacijos, ugdo greitą orientaciją, moko įvertinti naujas sąlygas, padeda pasirinkti teisingą sprendimą. Žaidimas atveria galimybes pasireikšti savarankiškumui, kūrybingumui, iniciatyvumui, operatyvumui.

Estetinė funkcija - žaidimai su muzika, šokiu, daina, ritminiais judesiais, ritminiais judesiais choreografijos elementais, ugdo ritmo pajautimą, muzikinę klausą, judesių plastiškumą, formuoja gražią laikyseną, skatina mokėjimą, pajauti ir suprasti grožį.

Dorovinė funkcija - žaidiminė veikla, visuomet susijusi su konkrečiu sprendimu, pareigų atlikimu, todėl kliūčių bei sunkumų įveikimas, žaidimo taisyklių laikymasis, ugdo vaiko valią, savitvardą, ryžtingumą, drąsą, susikaupimą, mobilizuoti savo jėgas, siekiant tikslo. Žaidimas, kaip kolektyvinė veikla, formuoja moralės normas, moko veikti drauge, teisingai vertinti draugų ir savo pergalės bei pralaimėjimus. Akcentuojama, kad "Žaisdami vaikai natūraliai, nuoširdžiai parodo, savo charakterio teigiamus ir neigiamus bruožus, išryškėja individualūs ypatumai ir sugebėjimai.

Socialinė funkcija - žaidžiant modeliuojamos pačios įvairiausios tarpusavio bendravimo situacijos: paklusnumo ir vadovavimo, bendradarbiavimo ir konkurencijos, nes formuojant visuomenės narį, reikia ugdyti tokią asmenybę, kuri sugebėtų gyventi santarvėje su kitais visuomenės nariais ir mokėtų bendrauti bei bendradarbiauti. Atliekant įvairias žaidimines pareigas: pagalbininko, kapitono, teisėjo, ir kt., išryškėja visuomeninis aktyvumas, organizaciniai sugebėjimai, visuomeniniai santykiai kolektyve, vyksta asmenybės socializacija. (A. Ropytė, V. Keršys "Žaidimas").

Visos šios funkcijos vienodai svarbios vaiko socialinės kompetencijos raiškai.

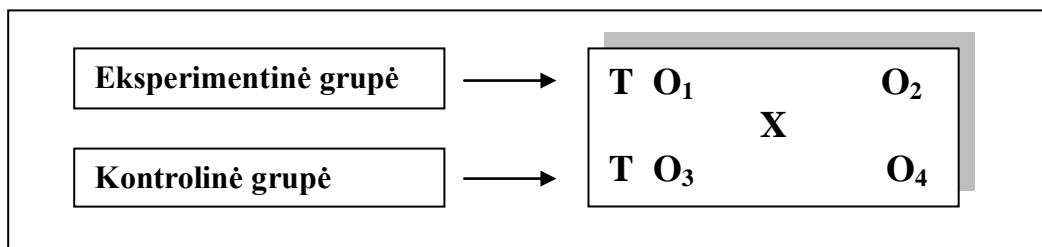
Kaip pagrindinis žaidimų laikas darželyje minimas ryto ratas. Pedagoginiu aspektu galima apibūdinti, kad rato žaidimas - tai viena iš dienos ritmo dalių - žaidžiamų rytais. Žaidimų turinys parenkamas atsižvelgiant į metų laikus, šventes, to laikmečio aktualijas. Auklėtoja, tarsi aktorė, naudodama įvairius eilėraščius, melodijas, vaizduodama žmonių, gyvūnų ar kitų siužeto herojų charakteringas ypatybes, prieš vaikus suvaidina nedidelį spektaklį, o vaikai kartoja, pritaria, visa tai atlieka mėgdžiodami. Rato žaidimams naudojamos dainos, eilėraščiai, pirštų, gestų, liaudies žaidimai, šokių judesiai apjungti bendru siužetu. Žaidimų turiniu tampa pasaka, procesai, vykstantys gamtoje arba žmonių gyvenimo įvykiai. Šio kasdienio žaidimo trukmė nuo penkių iki dvidešimties minučių. Paprastai tokių „spektaklių“ siužetai derinami su tam tikru laikmečiu, įvykiais, šventėmis. Kiekvieną dieną žaisdami tokius žaidimus ir mėgdžiodami auklėtojos judesius ir kalbą, vaikai natūraliai įsimena eilėraščius, judesius, daineles be specialaus mokymosi. Rato žaidimų reikšmė: padeda įvairiarūšės kalbos vystymuisi, teigiamai veikia vaikų jausminę sferą, ritminę organizmo sistemą, vysto vaikų fantaziją ir socialinius gebėjimus.

3 skyrius. SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMU KURIAMŲ IR ĮGYVENDINAMŲ PROGRAMŲ PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE VAIDMENS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Ištirti individualių ugdymo programų, skirtų priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lavinimui, įtaką praktinis tyrimas atliktas taikant eksperimento metodą. Nes eksperimentas, tai tyrimo metodas su ypatinga stebėjimo forma, kuris padeda nustatyti daromus pokyčius vienam kintamajam ir vertinti to pokyčio rezultatą kitame kintamajame. Taigi kai yra eksperimentinė ir kontrolinė grupės, tiriamasis poveikis kontrolinei grupei netaikomas, o tai ir leidžia įvertinti poveikio priemonių efektyvumą.

Grafiškai šio magistrinio darbo problemos tyrimas eksperimentu atrodytų taip:

X – poveikio priemonės (nepriklausomi kintamieji), kurių efektą norime nustatyti.

O₁ – stebimo objekto (priklausomų kintamųjų) įvertinimas prieš eksperimentą.

O₂ – stebimo objekto įvertinimas po eksperimento.

X ir O, esantys ne vienoje eilėje, rodo, kad poveikis ir jo rezultatai – ne tų pačių objektų.

Kryptis iš kairės į dešinę žymi seką.

T - rodo, kad tiriamųjų grupės sudarytos, remiantis netikimybių principais.

O - esantys vertikaliai vieni virš kitų, nurodo tą patį laikotarpį.

Eksperimentinis tyrimas organizuotas trimis etapais:

Pirminiame eksperimentinio tyrimo etape (2010.10.26 – 2010.11.19), taikant standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimo ir protokolavimo metodą, buvo siekiama nustatyti problemines sritis, kurios išryškėja ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Šiame etape taip pat parengta individuali priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymo(si) programa „Gerumo link...“ (žr. 3 priedas). Šios programos tikslas - laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti socialiai kompetentingą asmenybę, gebančią gyventi ir būti greta bei kartu. Uždaviniai suformuluoti atsižvelgiant į ištirtas problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal

bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą. Programoje parengti detalūs šių uždavinių įgyvendinimo žingsniai. Socialinės kompetencijos įgūdžių, priešmokykliniame amžiuje, individualios ugdymosi programos turinys sudarytas remiantis vertybinių nuostatų ugdymo, socialinio kryptingumo, tikslingumo, integralumo, tęstinumo principais.

Antrajame eksperimentinio tyrimo etape (2010.11.22 – 2011.01.28) eksperimentinės grupės vaikų socialinės kompetencijos įgūdžiai (8 savaites) ugdomi pagal individualiai parengtą socialinės kompetencijos, priešmokykliniame amžiuje, ugdymo(si) programą „Gerumo link...“. Programos žingsniai įgyvendinami 8 savaites du kartus per savaitę, rytinės, prieš miegą ir popietinės veiklos metu taikant žaidimų ir pasakų metodus.

Trečiajame eksperimentinio tyrimo etape (2011.01.31 – 2011.02.20) taikant standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimo ir protokolavimo metodą, buvo siekiama nustatyti vaikų socialinių įgūdžių pokyčius po individualiai pagal poreikius parengtos, įgyvendintos programos, bei įgūdžių pokyčius ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją ugdymo ir ugdymosi programą.

Atliekant šio magistro darbo problemos eksperimentinį tyrimą buvo laikomasi šių taisyklių:

- Aiškiai apibrėžta tyrimo problema, nes nuo to priklauso kokie bus parenkami tyrimo metodai.
- Suformuluota tyrimo hipotezė, t.y. apmąstyti įvairūs galimi ryšiai, tarp specifinių kintamųjų, suskirstant juos pagal reikšmingumą.
- Pasirinktas poveikio būdas ir jo trukmė. Poveikio būdas – socialinių įgūdžių priešmokykliniame amžiuje ugdymo programa „Gerumo link...“, poveikio trukmė 8 savaitės. Programoje pateiktas nuoseklus ir tikslus aštuonių savaičių socialinio ugdymo veiklos planas, 6/7 metų vaikams. Užsiėmimai vyksta du kartus per savaitę, rytinės, prieš miegą ir popietinės veiklos metu.
- Iš anksto apgalvota, kas gali iškreipti tyrimo rezultatus ir stengiamasi visą tai neutralizuoti.
- Organizuotas tikslus eksperimento laiko fiksavimas, skrupulingas stebimų duomenų registravimas (protokolavimas) ir jų kontroliavimas. Tyrimo duomenų variabilumas pirminio testavimo metu praktiškai turi būti vienodas.

Siekiant išsiaiškinti individualių ugdymo programų kūrimo priešmokykliniame amžiuje privalumus bei naudą sudaryti du stebėjimo protokolai (žr. 2 ir 3 priedus). Protokolai buvo sudaromi remiantis tokiais reikalavimais:

- išanalizuota mokslinė pedagoginė literatūra;

- paašškintas protokolo sudarymo tikslas ir nurodoma trumpa pildymo instrukcija;
- suformuoti konkretūs 26 teiginiai (socialinės kompetencijos įgūdžiai) su galimais trimis įvertinimo lygiais „Nėra požymių“, „Siekia“, „Taip“.

Protokolai skirti priešmokyklinio ugdymo pedagogams, kurie pirmame ir trečiame eksperimento etapuose įvertina ugdytinių socialinės kompetencijos įgūdžio pasiekimo laipsnį „Nėra požymių“, „Siekia“, „Taip“. Protokoluose pateikti 26 socialiai kompetentingo priešmokyklinio amžiaus vaiko socialiniai įgūdžiai, kuriuos turi įgyti iki mokslo metų pabaigos.

Šio magistro darbo objektas tiriamas taikant šiuos metodus:

- Mokslinės literatūros analizę;
- Eksperimentą;
- Standartizuotą (kiekybinį), struktūruotą stebėjimą ir protokolavimą;
- Kiekybinę tyrimo rezultatų aprašomąją, lyginamąją analizę.

3.2. Tyrimo imtis

Stichinės, tikslinės imties pagrindu, patogumo principu, buvo atrinkta 100 priešmokyklinio amžiaus vaikų, lankančių Šiaulių miesto lopšelius-darželius ir ugdomų pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Iš jų 20 vaikų atrinkta į eksperimentinę grupę, kuri 8 savaites ugdoma pagal individualią pagal poreikius parengtą ugdymo(si) programą „Gerumo link...“ (žr. 3 priedas). Šios programos tikslas - laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti socialiai kompetentingą asmenybę, gebančią gyventi ir būti greta bei kartu. Uždaviniai parengti atsižvelgiant į pirminio vertinimo metu iširtas problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą. Programoje parengti detalūs šių uždavinių įgyvendinimo žingsniai. Socialinės kompetencijos įgūdžių, priešmokykliniame amžiuje, individualios ugdymosi programos turinys sudarytas remiantis vertybinių nuostatų ugdymo, socialinio kryptingumo, tikslingumo, integralumo, tęstinumo principais.

Kiti 20 vaikų atrinkti į kontrolinę grupę, kuri ir toliau ugdoma pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą [3].

Sudarant eksperimentinę ir kontrolinę grupes, buvo laikomasi šių principų, nes kitu atveju jų skirtumas statiškai nepatikimas:

- Tiriamos grupės turi būti ugdomos Šiaulių mieste pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą;

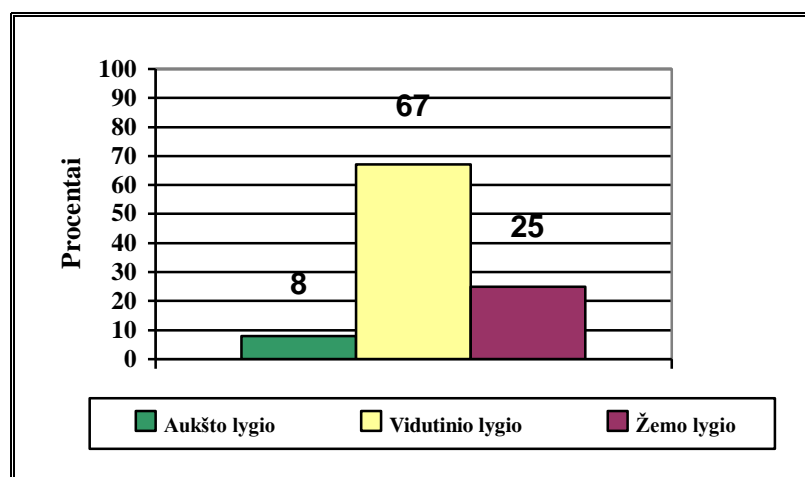
- Tiriamos grupės turi būti ugdomos vienodų institucijų ugdymo įstaigose (arba valstybinėse, arba privačiuose...);
- Tiriamųjų skaičius grupėse turi būti kuo vienodesnis;
- Tiriamųjų grupių ugdymo įstaigų lankomumas turi būti kuo vienodesnis;
- Tiriamųjų grupių amžius, pasirengimo lygis turi būti vienodas.

3.3. Probleminių sričių ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą tyrimas

Gerai žinoma, kad ugdymo programa turi būti rengiama remiantis išsamiais pedagogikos tyrimais, o ypač dėmesys turi būti skiriamas vaikų socialinės patirties tyrimams (S. Neifachas, 2008). J. Litvinienė taip pat teigia, kad individualių vaiko pasiekimų pažinimas yra svarbi priemonė parinkti tam tikras pedagoginio ugdymo sąlygas (J. Litvinienė, 1990).

Todėl šios tiriamosios dalies tikslas - ištirti problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą. Taip pat nustatyti ar yra būtinybė rengti ir įgyvendinti naujas pagal poreikius kuriamas ugdymo programas.

Pirminiame, priešmokyklinio amžiaus vaikų, socialinės kompetencijos vertinimo etape buvo siekiama išsiaiškinti vaikų socialinio išsilavinimo lygį ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą (žr. 1 pav.). Siekiama nustatyti ar yra būtinybė rengti ir įgyvendinti naujas, pagal poreikius kuriamas, ugdymo programas atsižvelgiant į vaikų socialinės kompetencijos išsiugdymo lygį.

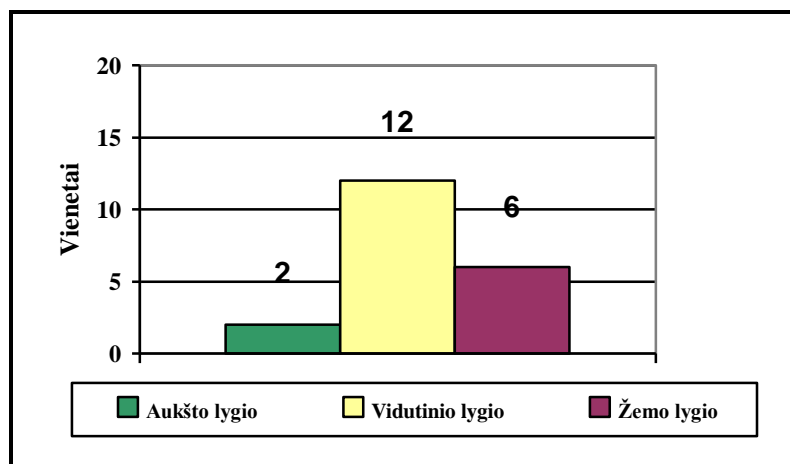
1 pav. Priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiskirstymas pagal socialinės kompetencijos lygį, pirminio vertinimo metu, n = 100, %

Mokslinės pedagoginės literatūros siūlymu, pagal pasiektų ir įgytų socialinės kompetencijos įgūdžių skaičių, vaikų socialinės kompetencijos pasiekimas suskirstyta į 3 kategorijas: aukšto lygio (18-26 įgyti įgūdžiai [35%]), vidutinio lygio (10-17 įgyti įgūdžiai

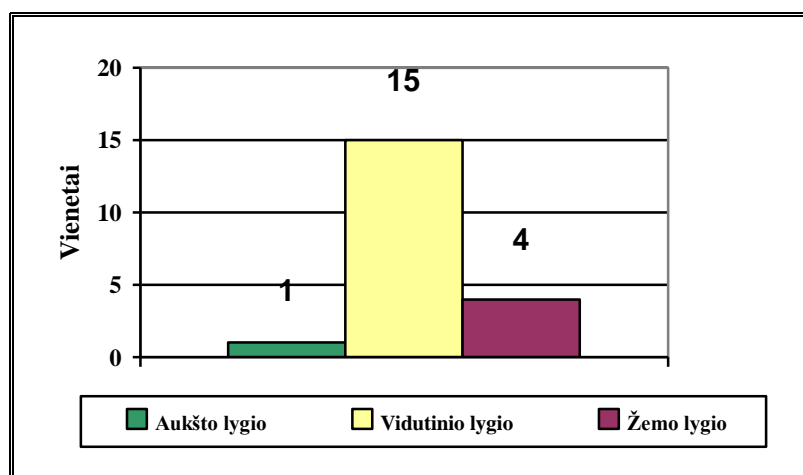
[30%]) ir žemo lygio (9-1 įgyti įgūdžiai [35%]). Paveiksle matoma, kad net ketvirtadalio tyrime dalyvavusiųjų priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lygis yra žemas. Žinoma viena iš priežasčių yra ta, kad pirminis tyrimo etapas vyko mokslo metų pirmos pusės pradžioje, kai šio amžiaus tarpsnio vaikų socialiniai ygdžiai tik praddami ugdyti. Šie duomenys turėtų suintriguoti priešmokyklinio ugdymo pedagogus, ir socialinę kompetenciją priskirti prie prioritetinių, ugdytinų tais metais kompetencijų. Tyrimas taip pat atskleidė mažą priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos „aukšto lygio“ (vos 8%) rodiklį. Tai rodo, kad mokslo metų pradžioje tik kas dvyliktas priešmokyklinio amžiaus vaikas turi apie 70% - 85% visų šiame amžiaus tarpsnyje turimų įgyti socialinių įgūdžių. Žvelgiant su perspektyva, aukštas priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos „vidutinio lygio“ rodiklis (67%) atskleidžia, kad apytikriai kas antras priešmokyklinio amžiaus vaikas, ugdomas pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, turi vidutinio lygio socialinę kompetenciją. Pakankamai aukštas socialinės kompetencijos „vidutinio lygio“ rodiklis atskleidžia, kad daugiau nei pusė, t.y. didžioji dalis priešmokyklinio amžiaus vaikų, mokslo metų pirmoje pusėje yra įgiję apie 40% - 65% visų šiam ugdymo tarpsniui būtinų įgyti socialinės kompetencijos įgūdžių.

Apibendrinant galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymui būtina skirti daugiau dėmesio. O norint parengti kokybišką socialiniams įgūdžiams ugdyti ugdymo(si) programą būtina jau mokslo metų pirmoje pusėje iširti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lygį. Nes tik tada, kai yra tiksliai nustatomas problemos reiškimasis ar atvirkščiai, pedagogas gali numatyti tolimesnius tikslus, uždavinius kokybiškesniam vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymui. Kitu atveju priešmokyklinio amžiaus vaikas negalės sėkmingai integruotis į tolimesnį mokyklinį ugdymą(si).

Norint, kad eksperimentas pavyktų tyrimo duomenų variabilumas pirminio testavimo metu praktiškai turi būti vienodas. Todėl pirminio vertinimo etape buvo siekiama išsiaiškinti eksperimentinės ir kontrolinės grupių vaikų socialinės kompetencijos pasiekimo lygius ugdant pagal bendrąją ugdymo ir ugdymosi programą (2 ir 3 pav.), bei nustatyti ar šių grupių socialinės kompetencijos rodikliai atitinka 1 paveiksle išnagrinėtas tendencijas.

2 pav. Eksperimentinės grupės ugdytinių socialinės kompetencijos pasiskirstymas pagal pasiekimo lygį, pirminio vertinimo metu, n = 20

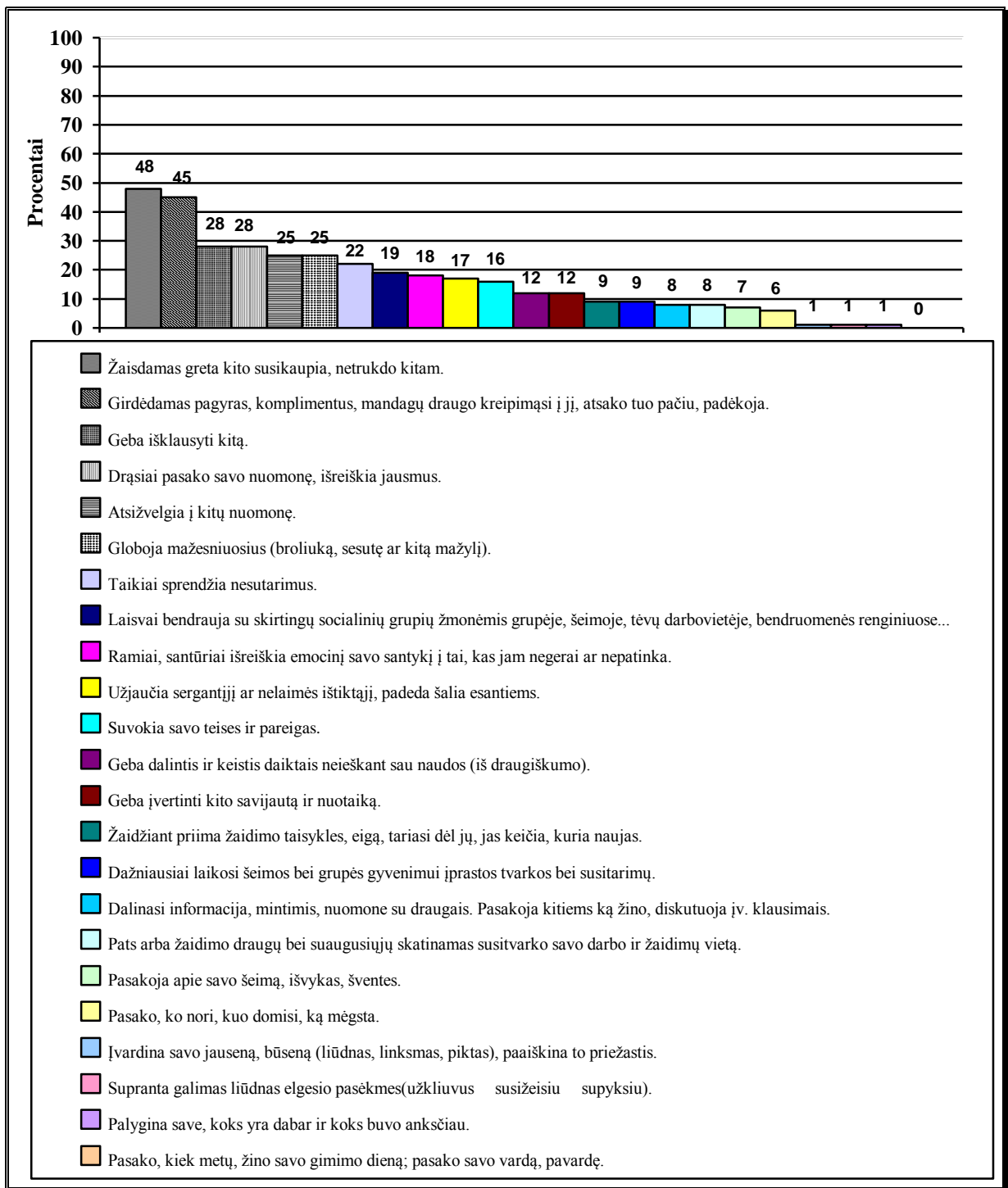
3 pav. Kontrolinės grupės ugdytinių socialinės kompetencijos pasiskirstymas pagal pasiekimo lygį, pirminio vertinimo metu, n = 20

Akivaizdu, kad abi grupės pagal socialinės kompetencijos pasiekimo lygį priešmokykliniame amžiuje yra panašios. Vos 1 vaiku daugiau „aukšto lygio“ socialinę kompetenciją turinčių yra eksperimentinėje grupėje. Tai rodo, kad tiek vienoje tiek kitoje grupėje yra labai mažas skaičius aukštą socialinę kompetenciją turinčių vaikų. Apibendrinant eksperimentinės ir kontrolinės grupės socialinės kompetencijos pasiekimo lygį pagal įvertinimą „Aukštas lygis“ tendencija, kad tai itin mažas rodiklis sutampa su 1 paveikslu gautais duomenimis (kur n=100). „Žemo lygio“ socialinę kompetenciją turinčių eksperimentinėje grupėje tik dviem daugiau negu kontrolinėje grupėje. Tai pagal „Žemo lygio“ rodiklį šios abi grupės taip pat panašios. Paveiksluose taip pat atsiskleidžia, kad tiek eksperimentinėje grupėje tiek kontrolinėje grupėje vyrauja vidutinio socialinio išsilavinimo lygis.

Akivaizdu, kad būtina skirti kuo didesnę dėmesį priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymui, nes socialinės kompetencijos rodikliai žemi.

Galima teigti, kad abiejų grupių ir visų tyrime dalyvavusių (n=100) priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos išsilavinimo rodikliai yra panašūs. Vyrauja „vidutinio lygio“, mažiausiai yra vaikų turinčių „aukštą lygį“ ir gana aukštas „žemo lygio“ socialinės kompetencijos išsilavinimas. Toks grupių panašumas rodo, kad eksperimento baigiamojo vertinimo duomenys nebus statiškai neteisingi ir grupių panašumas leis tiksliai įvertinti individualiai pagal poreikius sukurtos programos veiksmingumą t.y. įtaką. Dėl grupių ir visų tirtų priešmokyklinukų (n=100) socialinės kompetencijos pasiekimo lygių tendencijos, toliau šiame skyriuje analizuojamos ne atskirų grupių, o visų 100 priešmokyklinio amžiaus vaikų probleminės sritys socialinėje kompetencijoje.

Norint nustatyti problemines socialinės kompetencijos sritis, pedagogai, pirminio vertinimo metu protokoluose užfiksavo, kurie priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžiai yra silpniausi. Kiekvieno vaiko įgūdžius priešmokyklinio ugdymo pedagogas įvertino trimis lygiais: „Nėra požymių“, „Siekia“, „Taip“. 4 paveiksle pavaizduotas priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių pasiskirstymas pagal vertinimo kriterijų „Nėra požymių“. Pagal mokslinės literatūros rekomendacijas šie įgūdžiai suskirstyti į sritis, kategorijas, kurios padeda numatyti kuriamai programai tikslus bei uždavinius, bei numatyti į ką itin svarbu atkreipti dėmesį kuriant individualią programą (žr. 1 lentelė).

4 pav. Priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių pasiskirstymas pagal vertinimo kriterijų „Nėra požymių“ pirminio vertinimo metu, n = 100, %

Žemiau esančioje lentelėje pateiktas priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių išskirstymas pagal požymių nebuvimą srityse.

Socialinių įgūdžių pasiskirstymas į sritis, pagal kriterijų „Nėra požymių“ %

Sritis	Įgūdis	%
SAVĖS PAŽINIMAS	Suvokia savo teises ir pareigas.	16
	Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes.	7
	Pasako, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.	6
	Palygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau.	1
	Įvardina savo jauseną, būseną (liūdnas, linksmas, piktas), paaiškina to priežastis.	1
	Pasako savo vardą.	0
	Pasako savo pavardę.	0
	Pasako, kiek metų, žino savo gimimo dieną.	0
BENDRAVIMAS	Girdėdamas pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsako tuo pačiu, padėkoja.	45
	Geba išklaudyti kitą.	28
	Laisvai bendrauja su skirtingų socialinių grupių žmonėmis grupėje, šeimoje, tėvų darbovietėje, bendruomenės renginiuose...	19
	Užjaučia sergantįjį ar nelaimės ištiktąjį, padeda šalia esantiems.	17
	Dalinasi informacija, mintimis, nuomone su draugais. Pasakoja kitiems ką žino, diskutuoja įv. klausimais.	8
BEDRADAR- BIAVIMAS	Žaisdamas greta kito susikaupia, netrukdo kitam.	48
	Atsižvelgia į kitų nuomonę.	25
	Globoja mažesnius (broliuką, sesutę ar kitą mažylį).	25
	Geba dalintis ir keistis daiktais neieškant sau naudos (iš draugiškumo).	12
	Žaidžiant priima žaidimo taisykles, eigą, tariasi dėl jų, jas keičia, kuria naujas.	9
SPREN- DIMŲ PRIĖ- MIMAS	Taikiai sprendžia nesutarimus.	22
	Geba įvertinti kito savijautą ir nuotaiką.	12
	Supranta galimas liūdnas elgesio pasėkmes (užkliuvus – susižeisus - supyksiui).	1
GYVENIMO SUNKUMŲ ĮVEIKIMAS	Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.	28
	Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas jam negerai ar nepatinka.	18
	Dažniausiai laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos bei susitarimų.	9
	Pats arba žaidimo draugų bei suaugusiųjų skatinamas susitvarko savo darbo ir žaidimų vietą.	8
	Laisvai ir išradingai žaidžia.	2

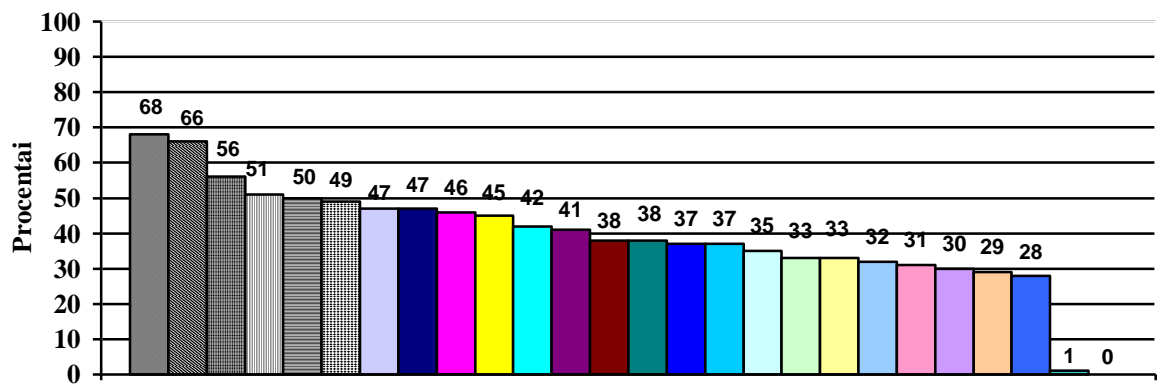
4 paveiksle išryškėja silpniausi socialinės kompetencijos įgūdžiai (t.y. visiškai nėra įgūdžio reiškimosi požymių), kur pats silpniausias yra negebėjimas susikaupti žaidžiant ar dirbant greta. Net 48% iš tiriamųjų šis įgūdis nepasireiškė visiškai. Taip pat požymių nėra gebėjime girdint pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsakyti tuo pačiu, padėkoti (net 45%), išklaudyti kitą, drąsiai pasakyti savo nuomonę, išreikšti jausmus nesugeba 28%, atsižvelgti į kitų nuomonę, globoti mažesnius visiškai nesugeba 25%. Šie duomenys

itin svarbūs programos rengimo etape. Būtent šie socialiniai įgūdžiai programoje išsikelti kaip prioritetiniai.

Pirmoje lentelėje išryškėja kokiose srityse daugumos priešmokyklinio amžiaus vaikų socialiniai įgūdžiai nepasireiškia daugiausia. Kaip matoma, kiekvienoje srityje pasireiškia bent po keletą ugdytinų socialinės kompetencijos įgūdžių. „Savęs pažinimo“ srities įgūdžiai nepasireiškia („Nėra požymių“) pas 0%-16% visų tiriamųjų. Tai mažiausias procentas iš kitų sričių, todėl galima drąsiai teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai blogiausiu atveju šiuos įgūdžius dar siekia, arba geriausiu – jau turi įgiję. „Bendravimo“ srities įgūdžiai nepasireiškia („Nėra požymių“) pas 8% - 45% tirtų priešmokyklinukų, o „bendradarbiavimo“ srities įgūdžiai pas 9% - 48%. Akivaizdu, kad būtent šiose dvijuose srityse yra didžiausias įgūdžių nepasireiškimo rodiklis ir būtent į šiuos rodiklius būtina atsižvelgti kuriant individualią priešmokyklinio ugdymo(si) programą socialinei kompetencijai lavinti. Ne ženkli, bet taip pat būtina atkreipti dėmesį ir į „Gyvenimo sunkumų įveikimo“ sritį. Šios srities įgūdžių neturi 2% - 28% priešmokyklinio amžiaus ugdytinių. Ypač atkreipti dėmesį į socialinio įgūdžio „Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas negerai ar nepatinka“ ugdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad visgi silpniausios socialinės kompetencijos sritys (kuriose išryškėja didžiausias įgūdžio požymio nebuvimas) ugdant vaikus pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą yra bendravimo, bendradarbiavimo bei gyvenimo sunkumų įveikimo. O stipriausia priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių sritis – „Savęs pažinimas“. Todėl į šią sritį kuriant ugdymo(si) programą atsižvelgta minimaliai.

Išanalizavus kokiose srityse ir kokie įgūdžiai ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją ugdymo ir ugdymosi programą nepasireiškia visiškai tikslinga iširti, o kokie įgūdžiai ir kokiose srityse yra siekiamumo lygmenyje. Šiam tikslui pateikiamas 5 paveikslas ir 2 lentelė. Paveiksle pateikti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžiai pagal vertinimo kriterijų „Siekia“. O 2 lentelėje pateikiamas priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių pasiskirstymas į sritis, pagal kriterijų „Siekia“. Išsiaiškinti, kokie įgūdžiai yra siekiamumo lygmenyje būtina, kadangi ugdytiniai jau turintys bent menkiausių socialinio įgūdžio užuomazgų lengviau ir natūraliau pasiekia (išsiugdo) socialinį įgūdį.

- Taikiai sprendžia nesutarimus.
- Suvokia savo teises ir pareigas.
- Dažniausiai laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos bei susitarimų.
- Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas jam negerai ar nepatinka.
- Geba išklaudyti kitą.
- Atsižvelgia į kitų nuomonę.
- Užjaučia sergantįjį ar nelaimės ištiktąjį, padeda šalia esantiems.
- Laisvai ir išradingai žaidžia
- Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.
- Geba įvertinti kito savijautą ir nuotaiką.
- Žaidžiant priima žaidimo taisykles, eiga, tariai dėl jų, jas keičia, kuria naujas.
- Žaisdamas greta kito susikaupia, netrukdo kitam.
- Girdėdamas pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsako tuo pačiu, padėkoja.
- Laisvai bendrauja su skirtingų socialinių grupių žmonėmis grupėje, šeimoje, tėvų darbovietėje, bendruomenės renginiuose...
- Geba dalintis ir keistis daiktais neieškant sau naudos (iš draugiškumo).
- Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes.
- Globoja mažesnius (broliuką, sesutę ar kitą mažylį)
- Įvardina savo jauseną, būseną (liūdnas, linksmas, piktas), paaiškina to priežastis.
- Palygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau.
- Supranta galimas liūdnas elgesio pasėkmes (užkliuvus susižeisiu supyksiu).
- Pasako, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.
- Pats arba žaidimo draugų bei suaugusiųjų skatinamas susitvarko savo darbo ir žaidimų vietą.
- Pasako, kiek metų, žino savo gimimo dieną.
- Dalinasi informacija, mintimis, nuomone su draugais. Pasakoja kitiems ką žino, diskutuoja įv. klausimais.
- Pasaako savo pavardę.
- pasako savo vardą.

5 pav. Priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių pasiskirstymas pagal vertinimo kriterijų „Siekia“ pirminio vertinimo metu, n = 100, %

Socialinių įgūdžių pasiskirstymas į sritis, pagal kriterijų „Siekia“, n = 100, %

Sritis	Įgūdis	%
SAVĖS PAŽINIMAS	Suvokia savo teises ir pareigas.	66
	Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes.	37
	Palygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau.	33
	Įvardina savo jauseną, būseną (liūdnas, linksmas, piktas), paaiškina to priežastis.	33
	Pasako, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.	31
	Pasako, kiek metų, žino savo gimimo dieną.	29
	Pasako savo pavardę.	1
	Pasako savo vardą.	0
BENDRAVIMAS	Geba išklausti kitą.	50
	Užjaučia sergantį ar nelaimės ištiktąjį, padeda šalia esantiems.	47
	Girdėdamas pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsako tuo pačiu, padėkoja.	38
	Laisvai bendrauja su skirtingų socialinių grupių žmonėmis grupėje, šeimoje, tėvų darbovietėje, bendruomenės renginiuose...	38
	Dalinasi informacija, mintimis, nuomone su draugais. Pasakoja kitiems ką žino, diskutuoja įv. klausimais.	28
BEDRADAR- BIAVIMAS	Atsižvelgia į kitų nuomonę.	49
	Žaidžiant priima žaidimo taisykles, eigą, tariasi dėl jų, jas keičia, kuria naujas.	42
	Žaisdamas greta kito susikaupia, netrukdo kitam.	41
	Geba dalintis ir keistis daiktais neieškant sau naudos (iš draugiškumo).	37
	Globoja mažesnius (broliuką, sesutę ar kitą mažylį).	35
SPREN- DIMŲ PRIE- MIMAS	Taikiai sprendžia nesutarimus.	68
	Geba įvertinti kito savijautą ir nuotaiką.	45
	Supranta galimas liūdnas elgesio pasekmes (užkliuvus – susižeisiu - supyksiu).	32
GYVENIMO SUNKUMŲ ĮVEIKIMAS	Dažniausiai laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos bei susitarimų.	56
	Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas jam negerai ar nepatinka.	51
	Laisvai ir išradingai žaidžia.	47
	Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.	46
	Pats arba žaidimo draugų bei suaugusiųjų skatinamas susitvarko savo darbo ir žaidimų vietą.	30

Akivaizdu, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų dauguma socialinių įgūdžių yra siekiamumo lygmenyje. Net trijose srityje įgūdžių siekiamumo intervalas apylygis. „Gyvenimo sunkumų įveikimo“ - 30% - 56%, „Bendradarbiavimo“ - 35% - 49%, „Bendravimo“ - 28% - 50%. Tokie rodikliai nurodo, kad kas antro ar kas trečio priešmokyklinio amžiaus vaiko šių sričių socialiniai įgūdžiai yra siekiami, t.y. jau turi bent menkiausių įgūdžio pasireiškimo požymių. Intervalų panašumas nusako, kad kuriant individualią ugdymo(si) programą būtina

atsižvelgti į visas sritis, tik į kai kurių įgūdžių ugdymą atidžiau. Iš 2 lentelės pastebima, kad „Savęs pažinimo“ ir „Sprendimų“ priėmimų srityse socialinių įgūdžių siekiamumas priešmokykliniame amžiuje yra nežymiai, bet didesnis. Nustatę, kad būtent šiose srityse yra didžiausi siekiamumo rodikliai galima numatyti tikslus ir uždavinius, kurie nereikalaus intencyvių šiems įgūdžiams skirtų veiklų, nes kaip teigia mokslinė literatūra jei vaikas jau turi įgūdžio užuomazgą ir po truputi jis reiškiasi tai intencyvus šio įgūdžio lavinimas nebūtinai. Iš 2 lentelės duomenų akivaizdu, kad šie įgūdžiai yra: „suvokia savo teises ir pareigas“, ir „taikiai sprendžia nesutarimus“. 1 lentelės išanalizuoti duomenys tarsi prieštarauja šios lentelės gautiems duomenimis. Pirmos lentelės duomenimis, būtent šie įgūdžiai labiausiai ugdytini priešmokyklinio amžiaus vaikams. Todėl įgyvendinant programą būtina atsižvelgti ir pastebėti, kuriam ugdytiniui šių įgūdžių lavinimas turi būti intencivesnis, o kuriam pakanka tik stebėti ar kitaip. Čia būtina prisiminti, kad ne visi vaikai ugdomi vienodai, todėl užuot tikėjęsi, kad vaikai prisitaikys, pedagogai turėtų atsižvelgti į vaikų skirtingumus ir atsižvelgdami į įvairius vaikų poreikius tinkamai parengti priešmokyklinio ugdymo programas. Pedagogai turėtų ugdymo(si) turinį pateikti tokiu būdu, kad visi skirtingam pažinimo būdai (pažinimui „per klausą“, pažinimui „per regėjimą“, pažinimui „per judesį“) pirmenybę teikiantys vaikai galėtų sėkmingai ugdytis.

5 paveiksle akivaizdžiai matoma, kad vos du iš visų įvardintų socialinių įgūdžių t.y. „pasako savo vardą“ ir „pasako savo pavardę“ yra įgiję beveik visi priešmokyklinio amžiaus vaikai. Šie du įgūdžiai iš savęs pažinimo srities, o kitose srityse tokių aukšrų rodiklių nėra. Tai rodo, kad kitiems socialiniams įgūdžiams, o ypač iš „Gyvenimo sunkumų įveikimo“, „Bendradarbiavimo“, „Bendravimo“ srities būtinas sutelktesnis ugdymas, norint, kad priešmokyklinio amžiaus vaikas taptų socialiai kompetetingas ir jo socialiniai įgūdžiai peraugtų iš siekiamų į pasiektą lygį.

Apibendrinant galima teigti, kad pirminio vertinimo metu ugdant vaikus pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą didžioji dalis socialinės kompetencijos įgūdžių yra siekiamumo lygmenyje. Todėl kuriamoje programoje būtina numatyti tokius programos tikslus, uždavinius, priemones, veiklą, kurie atitiktų vaikų socialinės kompetencijos įgūdžių išsilavinimo lygį.

Apibendrinant viso šio skyriaus duomenis paaiškėjo, kad yra būtinybė rengti ir įgyvendinti naujas pagal poreikius kuriamas ugdymo programas priešmokykliniame amžiuje. O kuriant programą, būtina atsižvelgti į „Gyvenimo sunkumų įveikimo“, „Bendradarbiavimo“, „Bendravimo“ srities įgūdžius, nes juose įgūdžiai silpniausi ir tendencingai pasireiškia tiek pagal vertinimo kriterijų „Nėra požymių“ tiek pagal „Siekia“.

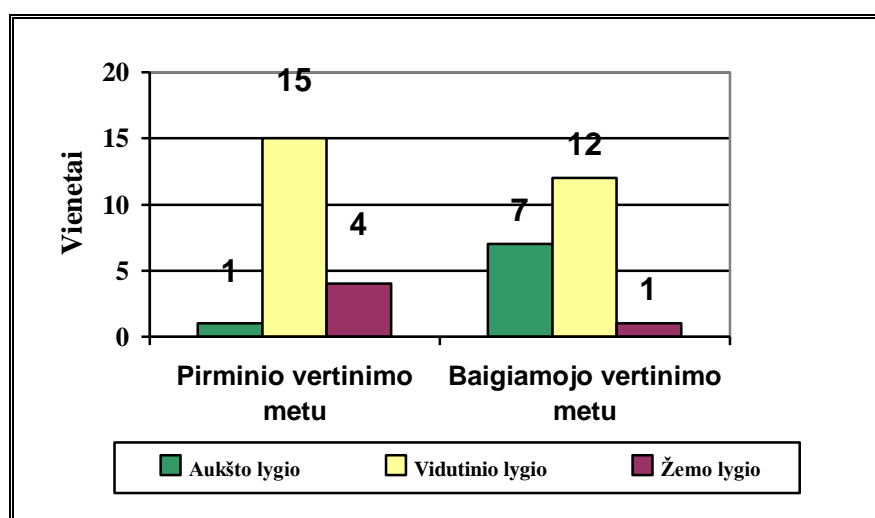
3.4. Priešmokykliniam amžiui kuriamų ugdymo programų įtaka vaiko socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui tyrimas

Pirminio vertinimo metu buvo nustatytos pagrindinės probleminės socialinės kompetencijos įgūdžių dirbant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą sritys. Remiantis pirminio tyrimo duomenimis buvo parengta socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymo programa „Gerumo link...“. Sudaryti individualūs uždaviniai, bei įgyvendinimo planas. Pagal šią programą eksperimentinė grupė buvo ugdoma 8 savaites. Todėl šiame tyrimo etape bus pateikti ir palyginti duomenys programoje „Gerumo link...“ dalyvavusių ir toliau pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą ugdomų ugdytinių socialiniai pasiekimai.

Šios skyriaus pirmame etape siekiama nustatyti ar pakito ir kiek pakito eksperimentinės (ugdomos pagal individualią ugdymo(si) programą) ir kontrolinės (ugdomos pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą) grupių socialinės kompetencijos išsilavinimo lygis.

Tyrimo atsiskleidžia, kad kontrolinės grupės rodikliai ugdant vaikus pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą pakito. Jie tapo geresni nei pirminio vertinimo metu. Aukštą socialinės kompetencijos lygį pasiekė +6 grupės vaikai, žemą socialinį lygį vis dar turi vienas kontrolinės grupės ugdytinis, vidutinio socialinės kompetencijos lygio turinčių sumažėjo trim vaikais.

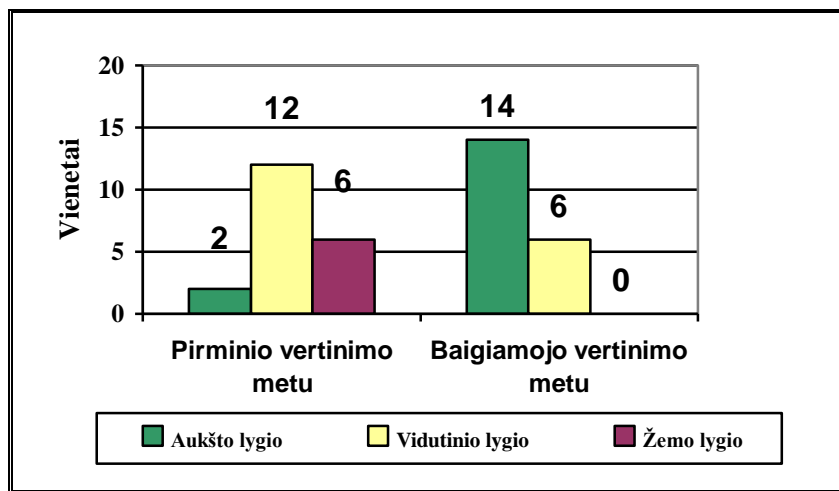
6 paveiksle pateiktas kontrolinės grupės socialinės kompetencijos lygių pokytis po baigiamojo vertinimo:

6 pav. Kontrolinės grupės vaikų socialinės kompetencijos lygių pokytis, n = 20, %

Apibendrinant šį paveikslą galima teigti, kad ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą aukštą socialinį lygį pasiekė apie trešdalis vaikų, o daugiau kaip pusė vaikų socialinės kompetencijos įgūdžius vis dar siekia.

Išsiaiškinus kontrolinės grupės socialinių įgūdžių pokyčius ir norint nustatyti socialinių įgūdžių ugdymui(si) parengtos programos įtaką, bei naudingumą 7 paveiksle pateiktas eksperimentinės grupės socialinės kompetencijos lygių pokytis po įgyvendintos priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo(si) programos „Gerumo link...“.

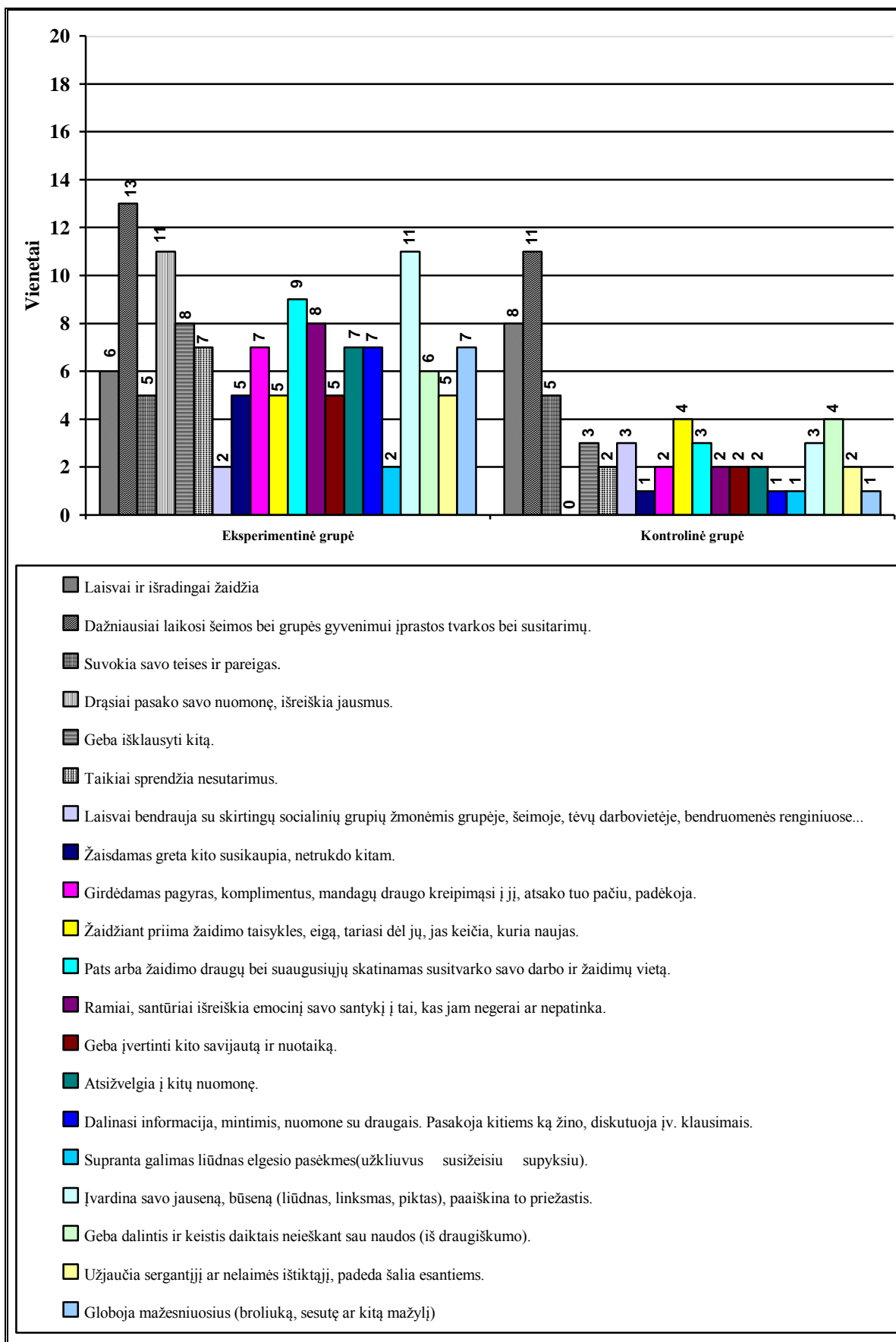

7 pav. Eksperimentinės grupės vaikų socialinės kompetencijos lygių pokytis, n = 20, %

Kaip matoma, ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal individualiai parengtą programą socialinės kompetencijos aukšto lygio rodiklis išaugo. Aukštą socialinės kompetencijos lygį pasiekė +12 vaikų, o tai reiškia, kad ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal individualias programas priešmokyklinio amžiaus vaikų, turinčių aukštą socialinį lygį išaugo net 2 kartus (nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą). Žemą socialinės kompetencijos lygį, po programos „Gerumo link...“ įgyvendinimo, turinčiųjų nebeliko visiškai. Šis rodiklis lyginant su kontroline grupe rodo, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius pagal individualią socialiniams įgūdžiams ugdyti parengtą programą, žemo lygio rodikliai krito net 2 kartus. Vidutinį socialinį lygį turinčių vaikų sumažėjo net per pusę. O tai rodo, kad net du kartus daugiau vidutinę socialinę kompetenciją turinčiųjų yra kontrolinėje grupėje.

Apibendrinant gautus duomenis galima drąsiai teigti, kad ugdant vaikus pagal individualias ugdymo programas vaikų socialinės kompetencijos lygis daug didesnis, nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Palyginant kontrolinės grupės ir eksperimentinės grupės duomenis galima drąsiai teigti, kad ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal individualiai sudarytas priešmokyklinio ugdymo programas, aukštą socialinį lygį turinčių vaikų pagausėjo ir žemo lygio sumažėjo – 2 kartus.

Išsiaiškinus, kad ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal individualias programas, socialinės kompetencijos lygių pasiekimai dvigubai didesni, įdomu išsiaiškinti, kokie įgūdžiai ir kiek kartų daugiau pasiekti tyrime dalyvavusiose grupėse.

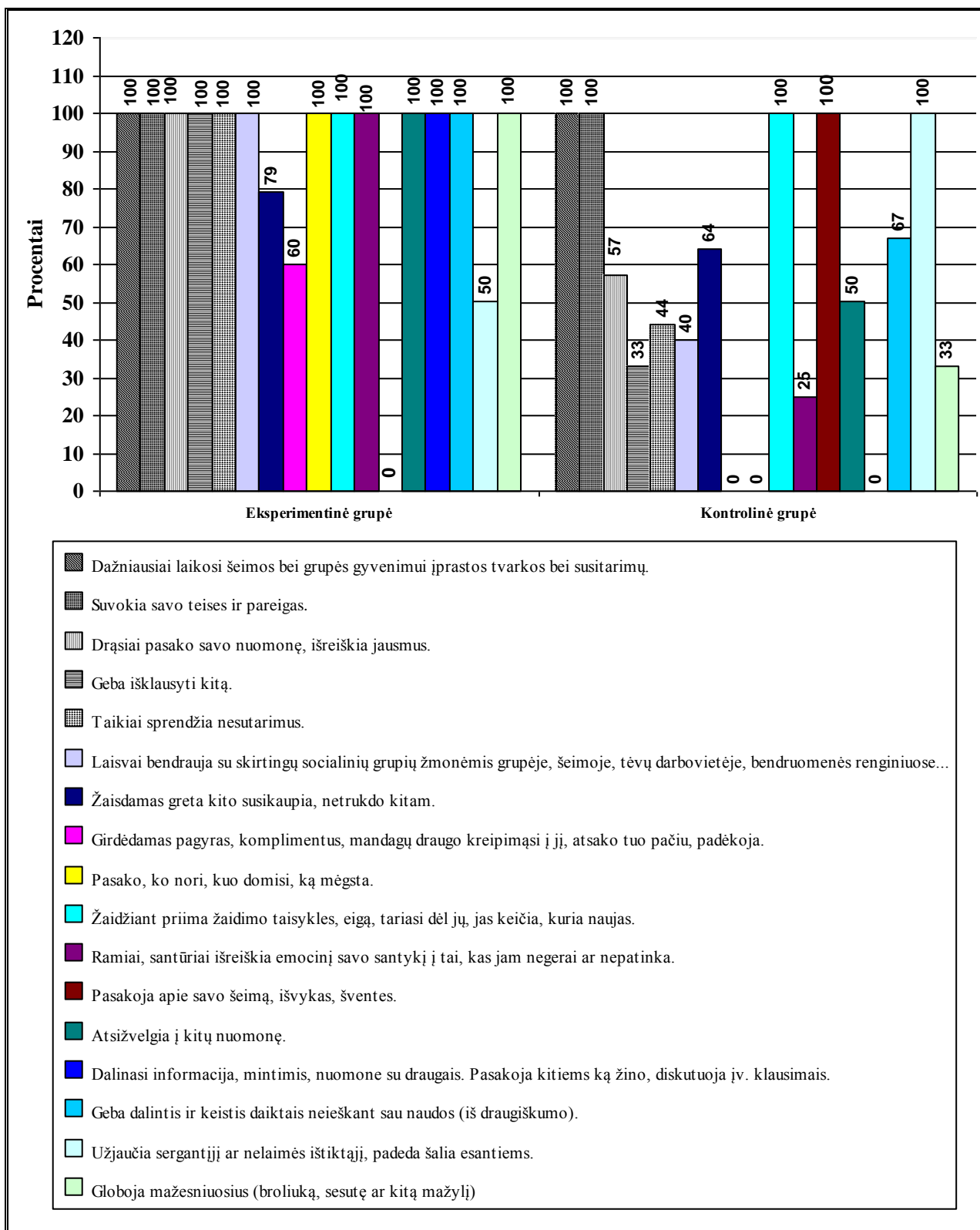

8 pav. Kontrolinės ir eksperimentinės grupių pasiektų (įgytų) socialinių įgūdžių pokytis, n = 20

Šio paveikslo rodikliai nusako kiek vaikų per 8 savaites (kol eksperimentinė grupė buvo ugdoma pagal socialinių įgūdžių ugdymui sukurtą programą „Gerumo link...“) įgijo (pasiekė) socialinės kompetencijos įgūdžių. Paveiksle matoma, kad eksperimentinės grupės socialinės kompetencijos įgūdžių pasiekimo intervalas siekia +2 – +13 vaikų, o kontrolinės grupės +1 - +11. Tačiau kontrolinės grupės intervale tik trys įgūdžiai kuriuos per šį laikotarpį pasiekė daugiau nei 4 kontrolinės grupės ugdytiniai: gebėjimas laisvai ir išradingai žaisti (+8 vaikai), gebėjimas laikytis grupės įprastos tvarkos (+11 vaikų) ir gebėjimas suvokti savo teises ir pareigas (+5 vaikai). Kitus socialinius įgūdžius įgijo vos +1 - +2 priešmokyklinio amžiaus vaikai. Kontrolinėje grupėje pasireiškia net trys socialinės kompetencijos įgūdžiai, kurių pasiekimas 0. Kitaip tariant, nei vienas ugdytinis ugdomas pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą neįgijo gebėjimo: drąsiai pasakyti savo nuomonę (kur eksperimentinėje grupėje šį įgūdį įgijo +11 vaikų), gebėjimo pasakoti apie savo šeimą išvykas, šventes (kur eksperimentinėje grupėje šį įgūdį įgijo +5 vaikai), palyginti save koks yra dabar ir koks buvo anksčiau (kur eksperimentinėje grupėje šį įgūdį įgijo +9 vaikai). Būtina paminėti, kad eksperimentinėje grupėje tik trys įgūdžius pasiekė mažiau nei +5 vaikai: gebėjimą laisvai bendrauti su skirtingų socialinių grupių žmonėmis (+2), gebėjimą suprasti liūdnas elgesio pasekmes (+2) ir gebėjimą pasakyti kuo domisi, ką mėgsta. Pateisinti tokį nedidelį šių kompetencijų išugdymo lygį galima teiginiu, kad būtent šiems įgūdžiams įgyti reikalingas ilgesnis laiko tarpas, nes kaip rodo kontrolinės grupės duomenys čia taip pat žemas šių socialinės kompetencijos įgūdžių rodiklis.

Tyrimas parodė, kad pedagogams ugdant vaikus pagal individualiai parengtas programas socialinės kompetencijos įgūdžius įgyja didesnis skaičius priešmokyklinio amžiaus vaikų, nei tos grupės, kurių pedagogai ugdo vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Kai kuriuos socialinius įgūdžius eksperimentinėje grupėje pasiekė ir įgijo 3 - 4 kartus daugiau ugdytinių nei ugdant socialinius įgūdžius pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Tyrimas taip pat atskleidė, kad ugdant vaikus ir pagal individualiai sukurtas programas, ne visi socialiniai įgūdžiai įgyjami. Todėl kuriant programas būtina kuo tiksliau iširti vaikų poreikį vienam ar kitam socialiniam įgūdžiui.

Nustačius, kad individualios ugdymo programos turi didesnę įtaką vaiko socialinių įgūdžių ugdymui(si) ir įgyjimui, nei bendrosios, kyla klausimas, koks yra įgūdžių, kuriuose nebuvo jokių pasireiškimo požymių, pokytis. Eksperimentinės ir kontrolinės grupės socialinių įgūdžių pokytis pagal vertinimo kriterijų „Nėra požymių“ pavaizduotas 9 paveiksle:

9 pav. Kontrolinės ir eksperimentinės grupės socialinių įgūdžių pokytis pagal vertinimo kriterijų „Nėra požymių“, n = 20, %

Kaip matoma, eksperimentinėje grupėje net 13 įgūdžių siekti ar įgyti pradėjo visi ugdytiniai, kurių pirminiame etape šie socialiniai įgūdžiai netūrėjo net menkiausio pasireiškimo

požymio. O kontrolinėje grupėje šis rodiklis 2,6 karto mažesnis, nes kontrolinėje grupėje šimtu procentu (t.y. visi ugdytiniai, kurie netūrėjo įgūdžio reikimosi požymių) po baigiamojo vertinimo, pradėjo siekti ar įgyti tik penkis socialinės kompetencijos įgūdžius. Tokie rodikliai pažymi, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius (kurie pirminiame etape nepasireiškė visišškai), pagal individualias programas rodikliai beveik 3 kartus didesni, o t.y. 3 kartus geresni. Šis paveikslas taip pat rodo, kad ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal individualią programą ne visi ugdytinių socialiniai įgūdžiai perauga į „siekiamo“ ar „įgyto“ socialinio įgūdžio lygį. Eksperimentinėje grupėje išryškėja vienas socialinis įgūdis, kurio pasiekimo ar įgyjimo rodiklis 0. Tai reiškia, kad tiek pirminio tiek baigiamojo vertinimo metu (po individualios programos socialinių įgūdžių ugdymui(si) „Gerumo link...“ įgyvendinimo) šio įgūdžio neturinčių ugdytinių skaičius visiškai nepakito, liko toks pats. Kontrolinėje grupėje išryškėja trigubai daugiau socialinių įgūdžių, kurių pasiekimo ar įgyjimo rodiklis 0. Taigi kontrolinėje grupėje liko net trys socialiniai įgūdžiai, kurių pasiekimas ar įgyjimas per 8-ų savaičių ugdymo(si) laikotarpį, pagal bedrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, nepakito.

Apibendrinant šio paveikslo duomenis galima drąsiai teigti, kad po individualiai parengtos ir įgyvendintos programos, socialinės kompetencijos įgūdžiams ugdyti, priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos įgūdžiai, kurie pirminio vertinimo metu netūrėjo jokių reikimosi požymių pradėjo reikštis net tris kartus dažniau.

Apibendrinant šio skyriaus ištirtus duomenis galima daryti išvadą: - atlikus palyginamąją priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių pokyčių po individualiai pagal poreikius parengtos ir įgyvendintos programos tyrimo paaiškėjo, kad aukštą socialinės kompetencijos lygį turinčių vaikų pagausėjo, o žemą socialinės kompetencijos lygį turinčių sumažėjo net du kartus. Todėl pagal poreikius kuriamų ugdymo programų įtaka vaiko socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui yra labai didelė.

Išvados

1. Mokslinės literatūros ir priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė parodė, kad:

- Norint parengti individualią pagal poreikius ir išskirtinumą kuriamą priešmokyklinio ugdymo(si) programą būtina atsižvelgti ne tik į vaikų, tėvų ir pedagogų poreikius, bet ir į vaikų kompetencinių įgūdžių lygį;
- Programų pagal poreikius rengimas yra ne tik kaip ugdymo privalumas, bet ir privalumas tėvams pagal tai rinkti savo atžalai ugdymo įstaigą;
- Išskiriama pakankamai daug socialinės kompetencijos įgūdžių, kuriuos turi įgyti socialiai kompetentingas ugdytinis, tačiau nepabrėžia ir neišskiria kurie svarbiausi priešmokykliniame amžiuje.
- Priešmokykliniame amžiuje itin svarbu ugdyti socialinę kompetenciją – jos įgūdžius per vaikui aktualią veiklą, nes tik tada jis įgyja daugiau įgūdžių.

2. Eksperimentinis, individualių ugdymo programų, skirtų priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos lavinimui, įtakos tyrimas atskleidė:

2.1. Išnagrinėjus problemines sritis ugdant vaikų socialinę kompetenciją pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo(si) programą, išryškėjo itin mažas „aukštos socialinės kompetencijos“ ir itin didelis „žemos socialinės kompetencijos“ rodikliai, kurie rodo, kad yra būtinybė rengti ir įgyvendinti naujas pagal poreikius kuriamas ugdymo programas priešmokykliniame amžiuje.

2.2. Atlikus palyginamąją priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių pokyčių po individualiai pagal poreikius parengtos ir įgyvendintos programos tyrimo paaiškėjo, kad aukštą socialinės kompetencijos lygį turinčių vaikų pagausėjo, o žemą socialinės kompetencijos lygį turinčių sumažėjo net du kartus. Todėl pagal poreikius kuriamų ugdymo programų įtaka vaiko socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui yra labai didelė.

3. Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją, pagal poreikį individualiai sukurtomis ugdymo programomis, ugdytinių įgūdžių pasiekimo rodikliai ženklesni, nei ugdant pagal bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Literatūra

1. Andrulaitienė R. (2007). Ikimokyklinio ugdymo institucijos ugdymo programos rengimas // Pedagoginės sistemos tobulinimas: mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų mokomoji medžiaga (p.318-324). Vilnius.
2. Būdienė V., Zabulionis A., Želvys R. (2002). Moksleivių tėvų požiūris į dabartinės švietimo problemas: tyrimo ataskaita. Vilnius.
3. Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas. – [žiūrėta 2011 03 10]. – Internetė: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>
4. Dodge D. T., Colker L. J., Heroman C. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Kaunas, 2007.
5. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos. Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. Vilnius.
6. Gaigalienė M. (2006). Tėvų konsultavimo ikimokyklinėje įstaigoje poreikiai // Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos: mokslo straipsniai, parengti 2006 m. gegužės 18-19 d. VPU vykusios tarptautinės tęstinės mokslinės konferencijos pranešimų pagrindu. Vilnius.
7. Gauthier L. (2001). Trečiojo tūkstantmečio vaikai. Vilnius.
8. Gražienė V. (1991). Ikimokyklinės pedagogikos raida Lietuvoje 1918-1940 m. // Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje: straipsnių rinkinys. Kaunas.
9. Gražienė V., Rimkienė R. (1993). Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius.
10. Jasinevičienė R. Ikimokyklinių įstaigų ir šeimos bendradarbiavimas: situacija ir tobulinimo prielaidos. - [žiūrėta 2008 04 16]. - Internetė: <<http://sf.library.lt/marc/fulltext.php?lib=etd04&sys=000004057>>
11. Jorutytė I., Budreikaitė A. Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese // Pedagogika. – ISSN 1392-0340. – 2005, Nr.76. - [žiūrėta 2011 03 10]. - Internetė: <<http://www.vpu.lt/pedagogika/pedagogika/200576.htm>>
12. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius.
13. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
14. Juodaitytė A. (2003). Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius.
15. Klimavičienė V. ir Beinorienė R. (Rec.) (2008). Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti. Vilnius.
16. Lamanuskas V. (2004). Švietimo monitoringo įvadas. Šiauliai.
17. Landsbergienė A. (2005). Ikimokyklinių ugdymo įstaigų vadovų požiūris į vadovo elgesio bei bendravimo ypatumų veiksnius. //Pedagogika., p.107-113.

18. Lekavičienė R. (2001). Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas. Kaunas.
19. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas: aktuali redakcija nuo 2006 06 13 – [žiūrėta 2011 02 19]. - Internetė: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/i-1489.htm>
20. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). Vilnius.
21. Litvinienė J. (1990). Ikimokyklinių įstaigų darbo su tėvais turinys ir formos. Vilnius.
22. Litvinienė J. (2000). Vaikas – šeimos ir darželio ugdymo objektas bei subjektas // Socialiniai – edukaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme: mokslo darbų rinkinys, skirtas Lietuvos vaikų darželio 150-sioms metinėms ir lietuviškojo darželio 100-sioms metinėms (p. 113-118). Klaipėda.
23. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Vilnius.
24. Mizerienė A. (2007). Ikimokyklinio ugdymo institucijos ugdymo programos rengimas // Pedagoginės sistemos tobulinimas: mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų mokomoji medžiaga (p.325-349). Vilnius.
25. Myers D. G. (2000) Psichologija. Kaunas.
26. Monkevičienė O. ir kt. (2002). Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius.
27. Neifachas S. (2008). Ikimokyklinio ugdymo programos užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius.
28. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas: metodinės rekomendacijos (2004). Vilnius.
29. Psichologijos žodynas (1993). Vilnius.
30. Rajeckas V. (1999). Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas. Vilnius.
31. Ropytė A., Keršys V. Žaidimai. - [žiūrėta 2011 04 02]. - Internetė: <<http://www.vpu.lt/socpedagogika/isgyvenimopedagogika/2v46/>>
32. Saugėnienė N. (2006). Ugdymo programų planavimas ir realizavimas. Kaunas. - [žiūrėta 2011 02 02]. - Internetė: http://www.google.lt/url?sa=t&source=web&cd=3&ved=0CCUQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.limk.lt%2Fkonfer%2F2002%2Fnsaugeniene.ppt&rct=j&q=mokymo%20programa&ei=F3-9TfilltCZOoPNgN0F&usg=AFQjCNF6SckPZvYd5Qla8k4sECMZdOckuQ&sig2=zQ0ug_4j8eqRFcdfxdHlow
33. Šorys E. Ikimokyklinuko ugdymo dilema. - [žiūrėta 2011 04 10]. - Internetė: <<http://svietimas.takas.lt/il/il.php?st=3&msgid=570>>

34. Targamadžė V. (2001). Švietimo vadyba: efektyvumas, struktūra, valdymas, strategija, konfliktai. Klaipėda.
35. Tarptautinių žodžių žodynas (1991). Vilnius.
36. Walsh K. B. (1998). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: Knyga ugdytojams. Vilnius
37. Argyle, Michael. 1996. *The Social Psychology of Leisure*. New York: Penguin Books.
38. Daniel Goleman (2006). "Social Intelligence: The New Science of Human Relationships". Publisher: Bantam
39. Dodge D. T., Bickart T. S. How Curriculum Frameworks Respond to Developmental Stages: Birth through Age 8. - [žiūrėta 2011 04 10]. - Internetė: <<http://ceep.crc.uiuc.edu/pubs/katzsym/dodge.html>>
40. Fuchs - Heinritz - Opladen, W. (Ed.) (1995). *Lexikon zur Soziologie*. Berlin: West dt. Verl.
41. Jurašaitė E. (2004). Early childhood teacher competencies: structure, realization of models, and evaluation. Vilnius.
42. Krappmann L. (1991). *Soziologische Dimensionen der Identität*. Stuttgart.
43. Kron M. (1988). *Kindliche Entwicklung und die Erfahrung von Behinderung*. Frankfurt/M.
44. Честнова Н. Ю. (2004). Настольная книга заведующей детского сада – Ростов н/Д..
45. Развитие личности ребенка от пяти до семи (2005). Екатеринбург.

Inga Litvinaitė

**PREPARATION OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL PROGRAMMES AND
IMPLEMENTATION AT A PRE-SCHOOL AGE**

The Master's Degree Thesis

Summary

The theoretical work of the pre-school age, according to individual needs, develops and implements educational programs on the social competence of the analysis.

The hypothesis that the education of preschool children's social competence, according to the need for individually designed training programs, learner achievement indicators notable skills or education under the general pre-school and educational program.

Experiment, and standardized (quantitative), structured observation and recording methods were investigated with the aim - to explore the individual education programs for preschool children's social competence training, influence.

The most important empirical conclusions that were drawn are:

1. An examination of problem areas in developing children's social competence in the general pre-school education (teaching) program, showed very little "high social competence and very high 'low social competence" indicators, which show that there is a need to develop and implement the new requirements developed under the pre-primary education programs century.
2. After a comparative preschool children social skills, according to changes in individual needs and implement programs designed study showed that a high level of social competence in children with increased, and the low level of social competence with a drop of two-Katrin. Therefore, according to the needs of emerging education programs influence children's social competency skills training is very high.
3. The study confirms the hypothesis that the education of preschool children's social competence, according to the need for individually designed training programs, learner achievement indicators notable skills or education under the general pre-school and educational program.

Keywords: curriculum, curriculum content, competence, social competence, skill.

PRIEDAI

Gerbiami pedagogai,

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti socialinių įgūdžių ugdymui kuriamų ir įgyvendinamų programų vaidmenį bei naudą priešmokykliniame amžiuje. Jūsų objektyvumas mums labai svarbus, kadangi lyginsime programoje dalyvavusių ir nedalyvavusių priešmokyklinukų duomenis. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl kuo tiksliau įvertinkite vaiko socialinius įgūdžius. Tinkamą atsakymą žymėkite taip: Iš anksto dėkojame !

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI	PIRMINIS VERTINIMAS		
	Data.....		
	NĖRA POŽYMIŲ	SIEKIA	TAIP
1. Pasako savo vardą.			
2. Pasako savo pavardę.			
3. Pasako, kiek metų, žino savo gimimo dieną.			
4. Pasako, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.			
5. Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes.			
6. Palygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau.			
7. Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.			
8. Atsižvelgia į kitų nuomonę.			
9. Užjaučia sergantįjį ar nelaimės ištiktąjį, padeda šalia esantiems.			
10. Globoja mažesnius (broliuką, sesutę ar kitą mažylį).			
11. Laisvai ir išradingai žaidžia.			
12. Taikiai sprendžia nesutarimus.			
13. Dažniausiai laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos bei susitarimų.			
14. Suvokia savo teises ir pareigas.			

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI	NĖRA POŽYMIŲ	SIEKIA	TAIP
15. Pats arba žaidimo draugų bei suaugusiųjų skatinamas susitvarko savo darbo ir žaidimų vietą.			
16. Žaisdamas greta kito susikaupia, netrukdo kitam.			
17. Geba dalintis ir keistis daiktais neieškant sau naudos (iš draugiškumo).			
18. Dalinasi informacija, mintimis, nuomone su draugais. Pasakoja kitiems ką žino, diskutuoja įv. klausimais.			
19. Geba išklausti kitą.			
20. Geba įvertinti kito savijautą ir nuotaiką.			
21. Supranta galimas liūdnas elgesio pasėkmes (užkliuvus susižeisui supyksiui).			
22. Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas jam negerai ar nepatinka.			
23. Žaidžiant priima žaidimo taisykles, eiga, tariasi dėl jų, jas keičia, kuria naujas.			
24. Įvardina savo jauseną, būseną (liūdnas, linksmas, piktas), paaiškina to priežastis.			
25. Girdėdamas pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsako tuo pačiu, padėkoja.			
26. Laisvai bendrauja su skirtingų socialinių grupių žmonėmis grupėje, šeimoje, tėvų darbovietėje, bendruomenės renginiuose...			

AČIŪ UŽ ĮVERTINIMUS

Gerbiami pedagogai,

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti socialinių įgūdžių ugdymui kuriamų ir įgyvendinamų programų vaidmenį bei naudą priešmokykliniame amžiuje. Jūsų objektyvumas mums labai svarbus, kadangi lyginsime programoje dalyvavusių ir nedalyvavusių priešmokyklinukų duomenis. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl kuo tiksliau įvertinkite vaiko socialinius įgūdžius. Tinkamą atsakymą žymėkite taip: Iš anksto dėkojame !

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI	BAIGIAMASIS VERTINIMAS		
	Data.....		
	NĖRA POŽYMIŲ	SIEKIA	TAIP
1. Pasako savo vardą.			
2. Pasako savo pavardę.			
3. Pasako, kiek metų, žino savo gimimo dieną.			
4. Pasako, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.			
5. Pasakoja apie savo šeimą, išvykas, šventes.			
6. Palygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau.			
7. Drąsiai pasako savo nuomonę, išreiškia jausmus.			
8. Atsižvelgia į kitų nuomonę.			
9. Užjaučia sergantįjį ar nelaimės ištiktąjį, padeda šalia esantiems.			
10. Globoja mažesniuosius (broliuką, sesutę ar kitą mažylį).			
11. Laisvai ir išradingai žaidžia.			
12. Taikiai sprendžia nesutarimus.			
13. Dažniausiai laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos bei susitarimų.			
14. Suvokia savo teises ir pareigas.			

UGDYMO(SI) PASIEKIMAI	NĖRA POŽYMIŲ	SIEKIA	TAIP
15. Pats arba žaidimo draugų bei suaugusiųjų skatinamas susitvarko savo darbo ir žaidimų vietą.			
16. Žaisdamas greta kito susikaupia, netrukdo kitam.			
17. Geba dalintis ir keistis daiktais neieškant sau naudos (iš draugiškumo).			
18. Dalinasi informacija, mintimis, nuomone su draugais. Pasakoja kitiems ką žino, diskutuoja įv. klausimais.			
19. Geba išklaudyti kitą.			
20. Geba įvertinti kito savijautą ir nuotaiką.			
21. Supranta galimas liūdnas elgesio pasėkmes (užkliuvus susižeisui supyksiu).			
22. Ramiai, santūriai išreiškia emocinį savo santykį į tai, kas jam negerai ar nepatinka.			
23. Žaidžiant priima žaidimo taisykles, eiga, tariasi dėl jų, jas keičia, kuria naujas.			
24. Įvardina savo jauseną, būseną (liūdnas, linksmas, piktas), paaiškina to priežastis.			
25. Girdėdamas pagyras, komplimentus, mandagų draugo kreipimąsi į jį, atsako tuo pačiu, padėkoja.			
26. Laisvai bendrauja su skirtingų socialinių grupių žmonėmis grupėje, šeimoje, tėvų darbovietėje, bendruomenės renginiuose...			

AČIŪ UŽ ĮVERTINIMUS

**SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS ĮGŪDŽIŲ
PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE UGDYMO
PROGRAMA**

***GERUMO
LINK...***

TURINYS

I. ĮVADAS.....	3
1.1. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI.....	4
1.2. TURINIO SUDARYMO PRINCIPAI.....	5
II. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO ŽINGSNIAI.....	6
2.1. Sudaryti sąlygas vaikui suvokti bei išreikšti savo jausmus bei atpažinti kitų.....	6
2.2. Palaikyti ir plėtoti vaiko gebėjimą, gerbiant kitus, išsakyti ar kitaip išreikšti savo nuomonę.....	10
2.3. Padėti tapti atsakingesniais, savarankiškesniais, ilgiau išlaikyti dėmesį, susitelkti veiklai, ugdyti savikontrolės įgūdžius.....	14
2.4. Skatinti suprasti ir vertinti kas yra gera ir kas bloga; numatyti poelgių pasekmes sau ir kitiems.....	19
2.5. Skatinti jautrumą ir norą padėti kitam; gerbti ir pripažinti kito teisę elgtis savaip.....	24
2.6. Sudaryti sąlygas įgyti žaidimų, veiklos greta ir drauge gebėjimų.....	28
2.7. Skatinti bei sudaryti sąlygas bendravimo, bendradarbiavimo, praktinių problemų sprendimo, taikių ginčų, kasdienių sunkumų įveikimo patirtį.....	32
2.8. Plėsti supratimą apie bendruomenę, skatinti laisvą bendravimą su skirtingų socialinių grupių žmonėmis.....	36
NAUDOTA LITERATŪRA.....	39
PRIEDAI.....	40

IVADAS

Priešmokyklinio amžiaus vaiko socialinės raidos periodas yra gana sudėtingas ir lemia ugdymo(si) mokykloje sėkmę. Socialinės kompetencijos įgūdžių ugdymo programa „Gerumo link...“ siekiama sudaryti sąlygas vaiko socializacijai, psichinių ir dvasinių galių harmoningam skleidimuisi, padedant suvokti teigiamo bendravimo ir bendradarbiavimo naudą tolimesniam ugdymuisi mokykloje. Šios programos integravimas į kasdienę veiklą ypač rekomenduojamas grupėms, kuriose yra vaikų iš nepilnų šeimų, skurdo sąlygomis auginančių vaikų, alkoholį ir narkotikus vartojančių tėvų, smurtą patiriančių, netektį išgyvenusių vaikų, bei vaikų turinčių emocinių ir elgesio sutrikimų.

Ugdymo programa sukurta remiantis „Bendrają priešmokyklinio ugdymo(si) programa“, „Priešmokyklinio ugdymo standarto“ teikiamomis rekomendacijomis. Numatyti pagrindiniai tikslai, principai, vaikų ir ugdytojų veiklos kryptys ir būdai, teikiantys galimybę per vienerius metus padėti vaikui socialiai pasiruošti mokyklai, neprasilenkia su „Gerumo link...“ ugdymo programos siekiamybėmis.

Šioje programoje pateiktas nuoseklus ir tikslus aštuonių savaitių socialinio ugdymo veiklos planas, 6/7 metų vaikams. Užsiėmimai vyksta du kartus per savaitę, rytinės, prieš miegą ir popietinės veiklos metu. Pedagogas atsižvelgdamas į vaiko ar grupės ugdymosi poreikius gali individualizuoti ugdymo turinį bei metodus savo nuožiūra.

UGDYMO PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

TIKSLAS – Laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti socialiai kompetentingą asmenybę, gebančią gyventi ir būti greta bei kartu.

UŽDAVINIAI:

- Sudaryti sąlygas vaikui suvokti bei išreikšti savo jausmus bei atpažinti kitų;
- Palaikyti ir plėtoti vaiko gebėjimą, gerbiant kitus, išsakyti ar kitaip išreikšti savo nuomonę;
- Padėti tapti atsakingesniam, savarankiškesniam, ilgiau išlaikyti dėmesį, susitelkti veiklai, ugdyti savikontrolės įgūdžius;
- Skatinti suprasti ir vertinti kas yra gera ir kas bloga; numatyti poelgių pasekmes sau ir kitiems;
- Skatinti jautrumą ir norą padėti kitam; gerbti ir pripažinti kito teisę elgtis savaip;
- Sudaryti sąlygas įgyti žaidimų, veiklos greta ir drauge gebėjimų;
- Skatinti bei sudaryti sąlygas bendravimo, bendradarbiavimo, praktinių problemų sprendimo, taikių ginčų, kasdienių sunkumų įveikimo patirtį;
- Plėsti supratimą apie bendruomenę, skatinti laisvą bendravimą su skirtingų socialinių grupių žmonėmis.

UGDYMO PROGRAMOS TURINIO

SUDARYMO PRINCIPAI

Socialinių įgūdžių ugdymo programos turinys sudarytas remiantis šiais principais:

- Vertybinių nuostatų ugdymo

Programoje prioritetas teikiamas bendrųjų vertybinių ir pozityvių asmeninių nuostatų pradmenų formavimui(si);

- Socialinio kryptingumo

Ugdymo turinys orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinės kompetencijos įgūdžių plėtojimą;

- Tikslingumo

Programos turinys atitinka konceptualiuosius priešmokyklinio ugdymo tikslus ir uždavinius. Jis orientuotas į vaiko gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti lengvinimą ir prielaidų tolesniam ugdymuisi sudarymą;

- Integralumo

Ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir jo mąstymo bei veiklos konkretumą ir sinkretiškumą;

- Tęstinumo

Programoje atsižvelgta į vaiko jau įgytą patirties ir gebėjimų lygmenį bei jo ugdymo(si) perspektyvą – ko jam reikės sėkmingai pradžiai ir sistemingam ugdymui(si) mokykloje.

PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO ŽINGSNIAI

I SAVAITĖ

TIKSLAS – skatinti vaiką suvokti, išreikšti savo jausmus bei atpažinti kitų.

UŽDAVINIAI:

- tyrinėti, kaip aktyvus judėjimas ir atsipalaidavimas veikia nuotaiką;
- atpažinti ir įvardyti savo jausmus;
- suprasti, kad žmonių nuotaikos ir jausmai įvairūs ir nuolat keičiasi;
- suprasti, kad kiekvienas žmogus kartais išgyvena stiprius, sunkius jausmus, gebėti juos atpažinti ir įvardyti.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Jausmų veidrodis“

Ugdomi gebėjimai:

- atpažinti ir įvardyti savo jausmus.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: „Jausmų dėžutė“ (atvira dėžutė, kurios dugne guli veidrodelis), simboliniai veideliai (be lūpų ir akių) ir flomasteriai.

Eiga

Vaikai veidrodyje pamato savo veido išraišką ir atpažįsta bei įvardija savo nuotaiką, išgyvenamus jausmus.

Vaikams susėdus ratu pedagogas pasako, jog rankose laiko stebuklingą „Jausmų dėžutę“. Ji pasiunčiama ratu, kad kiekvienas vaikas pažvelgtų į jos vidų ir gerai įsidėmėtų tai, ką mato (savo veidą ir jo išraišką). Kai kiekvienas pažiūri į dėžutę, paprašoma, kad ant simbolinių veidelių nupieštų tokią pat išraišką, kokią matė veidrodyje, ir sugalvotų, kaip tą nuotaiką pavadinti.

Sėdint ratu ant kilimo vaikams pasiūloma nupieštus nuotaikų veidelius pasidėti priešais save ir visiems iš eilės pavadinti veidelio nuotaiką. Kalbamasi, kodėl pažiūrėję į tą pačią dėžutę visi pavaizdavo ne tą pačią nuotaiką. Pasiūloma dar kartą, labiau išryškinant veido mimiką, savo piešinėlyje pavaizduotą nuotaiką „parodyti“ draugams, sėdintiems iš kairės ir dešinės. Vaikai paskatinami prisiminti situacijas, kai jautėsi kitaip – buvo labai liūdni ar labai linksmi, ir papasakoti draugams, išgyventus jausmus raiškiai pavaizduoti veido mimika.[3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Apie Ežiuką“ klausymas

Ugdomi gebėjimai:

- atpažinti ir įvardyti kito jausmus.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Apie Ežiuką“ (žr. priedai Nr.1), minkšti žaislai (ežiukas ir meškiukas).

Eiga

Vaikai išklausę pasakos bando įvardinti ežiuko ir meškiuko jausmus, prisimenant kada jie taip jautėsi. Geriau įsijausti į pasakojimą padeda auklėtoja. Ji į rankas pasakotojui įduoda žaisliuką apie kurio nuotaiką pasakoja vaikas.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Judėjimas ir atsipalaidavimas“

Ugdomi gebėjimai:

- Gebėti atpažinti kaip aktyvus judėjimas ir atsipalaidavimas veikia jų nuotaiką.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: linksmos, energingos ir ramios, svajingos muzikos įrašai, užtektinai vietos judėjimui, savijautos žymėjimo kortelės: geltona – pagerėjusiai savijautai, žalia – nepakitusiai savijautai, juoda – pablogėjusiai savijautai pažymėti.

Eiga

Vaikams susėdus ratu paaiškinama, kad visi kartu tyrinės, kaip kinta savijauta aktyviai judant ir atsipalaidavus. Susitariama, kad vaikai kortelėmis žymės savo savijautą: jei ji pagerės – padės geltoną kortelę, jei pablogės – juodą, o jei savijauta išliks nepakitusi – padės žalią kortelę.

Tegu vaikai pabėgioja, pašūkauja, padūksta skambant linksmam, energingam, trankiam muzikai. Muzikai nutilus vaikai savijautą pažymi viena iš trijų kortelių (geltona, žalia ar juoda). Tegu vaikai ramiai pasvajoja, paguli, atsipalaiduoja skambant lėtai, svajingai muzikai, o jai nutilus savijautą vėl pažymi viena iš trijų kortelių.

Kartu suskaičiuojama, kiek geltonų, žalių ir juodų kortelių vaikai padėjo aktyviai pajudėję ir kiek geltonų, žalių ir juodų kortelių vaikai padėjo atsipalaidavę. Diskutuojama, aptariama ir prieinama prie išvados, kad judėjimas ir atsipalaidavimas gali pagerinti savijautą. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Jausmų muzika“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad žmonių nuotaikos ir jausmai įvairūs ir nuolat keičiasi.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: linksmos, liūdnos, grėsmingos, svajingos, švelnios muzikos ištraukėlės ir įvairi atributika, reikalinga vaikų judesių raiškai (skraistės, kaspiniai, karūnėlės ir kt.).

Eiga

Vaikai įsijaučia į muzikos nuotaikų kaitą ir ją išreiškia emocingais judesiais.

Vaikams pasiūloma gerai įsiklausyti į skambančią muziką, įsijausti į ją ir išraiškingais judesiais, garsais atliepti kintančią muzikos nuotaiką. Kad būtų įtaigiau, naudojamos skraistės, kaspiniai, karūnėlės ir kt. Stabtelėjus reikėtų įsižiūrėti į šokančių draugų veido išraišką, kūno pozą, judesių savitumą ir kt.

Nutilus muzikai vaikai susėda visi kartu ir dalijasi įspūdžiais: kas kokius jausmus, prisiminimus, nutikimus bandė pavaizduoti judesiu, ar lengva buvo pereiti nuo vienos muzikos nuotaikos prie kitos, kokiai muzikai skambant buvo lengviausia įsijausti ir ją išreikšti, kokiai muzikai skambant geriausiai jautėsi.

Bandoma prisiminti ir įvardyti, kiek kartų ir kaip keitėsi kiekvieno jų savijauta tą dieną, tą savaitę. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Apie Ežiuką“ pakartotinis klausymas

Ugdomi gebėjimai:

- gebėti improvizuoti kaip keistūsi jausmai, jei keistūsi ir įvykių seka.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Apie Ežiuką“ (žr. priedai Nr.1), minkštas žaislas (ežiukas ir meškiukas).

Eiga

Vaikai išklausę pasakos antrą kartą savaitės bėgyje bando įvardinti kaip keistūsi ežiuko ir meškiuko jausmai, jei tarkim ežiukas nebūtų pametęs obuolio, ar jei meškiukas nebūtų sirgęs ir kt. Geriau įsijausti į pasakojimą padeda auklėtoja. Ji į rankas pasakotojui įduoda žaisliuką apie kurio nuotaiką pasakoja vaikas.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Jausmų barometras“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad kiekvienas žmogus kartais išgyvena stiprius, sunkius jausmus, gebėti juos atpažinti ir įvardyti.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: aukštos stiklinės kolbos, vamzdeliai, taurės, siauri aukšti ąsočiai, dažai vandeniui spalvinti, vanduo, indeliai vandeniui pilstyti, simboliniai nuotaikų paveikslėliai (piešinys ir užrašas).

Eiga

Vaikai prisimena sunkius jausmus sukėlusius įvykius ir spalvoto vandens sodrumu bei lygiu inde ženklina jų stiprumą.

Susėdę ratu vaikai kalbasi apie stiprius, nemalonus jausmus sukeliančius gyvenimo įvykius, pasikeitimus, bėdas: artimųjų ligas, avarijas, tėvų skyrybas, draugo

praradimą, persikraustymą, tėvų nedarbą, skriaudą, augintinio žūtį, mylimų žmonių netektį ir kt. Paprašoma vaikų prisiminti, ar jų gyvenime buvo panašių problemų ir bėdų ir ką jie tuo metu jautė.

Norintys pakviečiami pasidalyti patirtais išgyvenimais, o baigę pasakoti savo jausmų stiprumą atskleidžia naudodami „jausmų barometrą“. Pasirenka indelį, prie jo padeda simbolinį paveikslėlį, žymintį jausmą, apie kurį pasakojo, pavyzdžiui, išgąstį. Vaikas į indą pila daug vandens, jei buvo labai išsigandęs, ir mažai vandens, jei išgąstis nebuvo labai stiprus. Paskui vandenį nudažo pasirinkta spalva, kad vanduo būtų tuo sodresnis, kuo stipresnis buvo jausmas. Savo „jausmų

barometrą“ padeda ant ilgos popieriaus juostos. Kai visi norintys apibūdina patirtus sunkius išgyvenimus, kartu apžiūri, kokių jausmų indų daugiausia, kokių jausmų indai pilniausi ir sodriausi. Kalbamas, kaip kūnas mums „pasako“, kad bijo (įsitempia, sustingsta, pradeda smarkiai plakti širdis ir kt.), kad jaudinasi (prakaituoja delnai, nenustygsta vietoje ir kt.), kad yra prislėgtas, liūdnas (nesinori žaisti, norisi verkti, nėra apetito ir kt.). [3]

II SAVAITĖ

TIKSLAS – palaikyti ir plėtoti vaiko gebėjimą, gerbiant kitus, išsakyti ar kitaip išreikšti savo nuomonę ar norus.

UŽDAVINIAI:

- siekti lygių galimybių;
- naudotis savo teise žaisti, dalyvauti ir turėti savo nuomonę;
- ieškoti išeičių, kai nesutampa poreikiai ir interesai žaidžiant;
- naudotis savo teise žaisti, dalyvauti ir turėti savo nuomonę.
- suprasti bendraamžius ir klausytis kito;
- bendradarbiauti partneriškai ir grupėje;
- pratintis susitarti, priimti bendrą sprendimą ir jo laikytis.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Aš noriu būti išgirstas“

Ugdomi gebėjimai:

- siekti lygių galimybių;
- naudotis savo teise žaisti, dalyvauti ir turėti savo nuomonę.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: popieriaus lapas ir pedagogo rašiklis, dideli dviejų spalvų popieriniai skrituliai (kiek vaikų, tiek skritulių).

Eiga

Vaikai siūlo sakinius kuriamai pasakai, išgyvendami skirtingus jausmus, kai jų nuomonę pedagogas išgirsta ir kai jos neišgirsta.

Popierinius skritulius išdėlioti taip, kad vaikams ant jų susėdus susidarytų du ratai – vidinis ir išorinis. Vaikams pasiūloma pasaką sukurti kartu, vienam po kito sakant sakinius pasakos tekstui. Iš anksto vaikams nepasakoma, kad vidiniame rate sėdinčiųjų sakiniai „nebus išgirsti“. Kai vaikai sako sakinius, pedagogas užrašo tik išoriniame rate sėdinčiųjų vaikų mintis, raiškiai jas pakartodamas, pasakydamas autorių (prie kiekvieno užrašyto sakinio užrašomas jį pasakiusio vaiko vardas). Kurį laiką nekreipiamas dėmesys į vidiniame rate sėdinčių vaikų reiškiamą protestą.

Kai protestai pasidaro labai garsūs ir trukdo kurti pasaką, ši veikla sustabdoma ir vaikams paaiškinama, kas čia vyko – pedagogas tyčia girdėjo vienus ir negirdėjo kitų vaikų. Vidiniame rate sėdintys vaikai dalijasi savo mintimis apie tai, kaip jie jautėsi, kokiais būdais siekė su išorinio rato vaikais lygių galimybių. Sėdinčiųjų išoriniame rate klausama, kaip jie jautėsi susilaukę pedagogo dėmesio, ar pastebėjo, kad kitų vaikų lygios galimybės siūlyti sakinius buvo pažeistos.

Diskutuojama, kad veikiant kartu kiekvienas turi teisę dalyvauti, išreikšti nuomonę, teikti pasiūlymų. Svarbu pastebėti, kada pažeidžiamos tavo ar kito teisės ir apie tai pasakyti.

Pabandoma sukurti dar vieną pasaką, kai vaikai iš eilės sukuria po sakinį. Sukurtos pasakos su kiekvieno sakinio pažymėtu autoriumi kabinamos tėvų lentoje. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Baltos avelės žalioje pievelėje“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- skatinti vaiko gebėjimą gerbti draugą, artimą gražiu žodžiu.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Baltos avelės žalioje pievelėje“ (žr. priedai Nr.1), didelis popieriaus lapas, skirtingų spalvų rašikliai, popieriniai veideliai su nuotaikomis.

Eiga

Vaikai išklausę pasaką kelioms minutėms užsimerkia ir pagalvoja, kokie žodeliai galėjo būti užkoduoti po avelės ištartu „šakar makar“. Šiuos žodžius lentoje užrašome, vaikų nuomone, tokia spalva, kaip jis negražiai skamba (nuo jodos iki geltonos spalvų skalėje), o greta paimprovizuojame kokius žodžius geriau vartoti bendraujant su draugu, kaip draugas gali pasijusti išgirdęs tokius žodžius (prie žodžių užklijuojami liūdni, linksmi veideliai).

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Ieškome išeičių“

Ugdomi gebėjimai:

- ieškoti išeičių, kai nesutampa poreikiai ir interesai žaidžiant;
- naudotis savo teise žaisti, dalyvauti ir turėti savo nuomonę.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: sportinis inventorių judriesiems žaidimams.

Eiga

Jeigu daug vaikų pareiškia norą būti žaidimo vedėju, ieškoma būdų, kaip atrinkti vieną. Susirinkus į salę pasiūloma vaikams pažaisti judriuosius žaidimus, kuriems reikia vedėjo, pavyzdžiui, „Vilkas ir ožiukai“, „Lapė ir žąsys“, „Medžiotojas ir kiškiai“ ir kt. Pasirinkus vieną žaidimą vaikų klausama, kuris norėtų būti vedėju (vilku, lapė, medžiotoju). Jei norinčiųjų atsiranda keletas, paprašoma vaikų užsimerkti, pagalvoti ir pasiūlyti būdą, kaip išrinkti vieną. Vaikų pasiūlymai gali būti įvairūs: išsiskaičiuoti, mesti sviedinį – kuris pagaus, kuris sustings įdomiausia poza, kieno vardas ilgiausias, trumpiausias ir kt. Pasinaudojama pirmuoju pasiūlymu, išrenkamas vedėjas ir žaidžiamas žaidimas. Žaidimą kartojant vaikų prašoma vėl sugalvoti būdą vedėjui išrinkti. Žaidžiama tol, kol pakanka idėjų. Jei idėjų pristinga labai greitai, vieną kitą išeitį pasiūlo pedagogas.

Ramiai susėdus ratu prisimenami visi būdai, kurie padėjo taikiai rasti išeitį renkant žaidimo vedėją. Susitariama, jog panašiai galima elgtis ir kitose žaidimo ar gyvenimo situacijose. [3]

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Triukšmas ir tylą“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti bendraamžius ir klausytis kito;
- partneriškai bendrauti.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: triukšmą keliančių žaislų (barškučiai, kamuoliai, būgneliai, švilpukai ir kt.) ir triukšmingos muzikos įrašai.

Eiga

Skambant trankiai muzikai, aidint triukšmui ar tyloje vaikai sako vienas kitam dienos naujienas, šitaip suprasdami, kada lengviau išgirsti kitą.

Kartu su vaikais išmėginami keli būdai, padedantys suprasti, kada lengviausia klausytis kito ir jį girdėti. Vaikai susėda ratu poromis, pasisukę vienas į kitą. Poroje susitaria, kuris bus „naujienos pranešėjas“, o kuris – „klausytojas“. Naujienos pranešėjai užsimerkia ir sugalvoja įdomią dienos naujieną. Skambant triukšmingai muzikai ramiau, nepakeltu balsu bando dienos naujieną pasakyti „klausytojui“. Nutilus muzikai „klausytojai“ vienas po kito sako išgirstą naujieną, o „naujienos pranešėjai“ išraiškingai linkčioja arba purto galvą parodydami, ar naujiena buvo išgirsta tiksliai, ar visa.

Poroje pasikeitus vaidmenimis žaidimas pakartojamas skambant žaislų keliamo triukšmo įrašui. Paskui žaidimas tęsiamas visiškoje tyloje, abu porininkai pabūna ir „naujienos pranešėju“, ir „klausytoju“.

Diskutuojama, kada iš trijų atvejų buvo lengviausia klausytis kito ir jį suprasti. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Baltos avelės žalioje pievelėje“ pakartotinis klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- reikšti savo nuomonę.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Baltos avelės žalioje pievelėje“ (žr. priedai Nr.1), po tris skirtingų spalvų korteles kiekvienam vaikui (pvz. Raudona – nuomonė sutapo su pirmo vaiko pasakojimu, žalia – nesutapo nei su vienu iš vaikų nuomonėmis, mėlyna - nuomonė sutapo su antro vaiko pasakojimu)

Eiga

Vaikai išklausę pasakos klausosi dviejų vaikų nuomonės apie pasakoje minimos baltos ir juodos avelės poelgius. Spalvotomis kortelėmis vaikai parodo su kokio vaiko pasakojimu jo nuomonė sutapo (nesutapus nei su vieno vaiko nuomone keliama žalia kortelė). Suskaičiavus kortelių skaičių pedagogas akcentuoja, kad jei daugumai nuomonės sutapo, tai dar nereiškia, kad ja turi vadovautis ir kiti. Pasakojama, kad kiekvienas turi teisę į savo nuomonę, bet turi ją reikšti pagarbiai.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Noriu ir nenoriu“

Ugdomi gebėjimai:

- bendradarbiauti partneriškai ir grupėje;
- pratintis susitarti, priimti bendrą sprendimą ir jo laikytis.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: 3 CD įrašai su pasakomis ir šias pasakas iliustruojantys piešinėliai, po 3 korteles kiekvienam vaikui (1 – raudonos spalvos su užrašu „noriu“, kitos dvi – mėlynos spalvos su užrašu „nenoriu“), 3 dubenėliai.

Eiga

Vaikai išklauso pasiūlymą, kortele parodo, kurios pasakos norėtų, pagal kiekvienai pasakai tekusių kortelių skaičių priimamas bendras grupės sprendimas.

Vaikams sėdint ratu pedagogas jiems parodo tris pasakas iliustruojančius piešinius ir pasiūlo pasirinkti, kurią iš trijų numatytų pasakų jie norėtų pasižiūrėti.

Išdalijama vaikams po 3 balsavimo korteles (1 raudoną ir 2 mėlynas). Prie kiekvieno pasaką iliustruojančio piešinėlio padedama po dubenėlį balsavimo kortelėms sudėti. Pasiūloma vaikams pamąstyti ir apsispręsti, kurią pasaką kiekvienas norėtų pamatyti, ir raudoną kortelę padėti į dubenėlį prie to paveikslėlio, kuriame yra mėgstama pasaka. Mėlynas korteles padėti į dubenį prie kitų dviejų paveikslėlių.

Kiekvienam apsisprendus vaikų klausama, kaip galima rasti visiems bendrą sprendimą. Jei vaikai nesugalvoja, pedagogas pasiūlo suskaičiuoti raudonas ir mėlynas korteles dubenėliuose prie piešinėlių. Rodoma ta pasaka, kuriai teko daugiausia balsavimo kortelių.

Su vaikais aptariama, kokiomis kasdienio gyvenimo situacijomis galima naudoti „daugumos“ būdą. [3]

III SAVAITĖ

TIKSLAS – Padėti tapti atsakingesniais, savarankiškesniais, ilgiau išlaikyti dėmesį, susitelkti, ugdyti savikontrolės įgūdžius.

UŽDAVINIAI:

- susivaldyti ir nepakenkti sau bei kitiems, patekusiems į keblį ar konfliktingą situaciją;
- atpažinti situacijas, kai turi teisę ieškoti paramos ir pagalbos;
- priimti atsakomybę už savo ir kitų saugumą;
- įžvelgti rizikingą elgesį skatinančių žmonių ketinimus;
- susilaikyti nuo rizikingo elgesio;
- gebėti susitelkti, kuo ilgiau išlaikant dėmesį;
- kritiškai mąstant įvairiose situacijose savarankiškai priimti tinkamus sprendimus.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Vėžliuko šarvai“

Ugdomi gebėjimai:

- susivaldyti ir nepakenkti sau bei kitiems, patekusiems į keblį ar konfliktingą situaciją.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: žaislas – vėžliukas, vėžliuko piešinėliai, trumpas filmukas apie vėžliuką, vėžliuko laiškas su taisyklėmis.

Vėžliuko taisyklės:

1. Sustok. Atsitrauk.
2. Pasislėpk savo „kiaute“ – užsimerk ir mintyse skaičiuok iki penkių; galvok apie gimimo dieną, gautą dovaną, linksmus žaidimus; įsivaizduok, kad skraidai danguje.
3. Pagalvok. Pagalvok apie tai, ar kitų elgesys draugiškas, ko norėjo kiti, ko nori tu, ką daryti, kad ir jiems, ir tau būtų gerai.
4. Padaryk. Pasirink geriausią sugalvotą išeitį ir sugrįžęs prie draugų pasielk draugiškai.

Eiga

Vaikai sužino, kad vėžliukas jaučiasi saugus, kai slepiasi po savo šarvu, ir išmoksta sunkiose bendravimo situacijose taikytinų „vėžliuko taisyklių“.

Vaikai, susėdę ant kilimo, žiūri filmuką apie vėžlį, žaidžia su žaislu, apžiūri paveikslėlius ir sužino, kad iškilus pavojui vėžlys paprastai slepiasi po savo šarvu ir kurį laiką ten ramiai tūno. Vėžliuko šarvas yra tarsi saugi tvirtovė.

Pedagogas suranda vėžliuko atneštą laišką, jį atplėšia ir garsiai perskaito vaikams „Vėžliuko taisykles“:

- SUSTOK. ATSITRAUK.
- PASISLĖPK SAVO KIAUTE.
- PAGALVOK.
- PADARYK.

Paaikina taisykles vaikams, išbando jose siūlomus patarimus, pavyzdžiui, užsimerkus suskaičiuoti iki penkių, įsivaizduoti ką nors malonaus ir kt.

Suvaidinama neseniai grupėje įvykusi konfliktinė situacija pirmiausia taip, kaip viskas iš tiesų vyko, o paskui – kai vienas konflikto dalyvis taiko „Vėžliuko taisykles“. Aptariama, kuo buvo naudingos taisyklės, ar sumažėjo nesutarimų. Susitariama, jog ateityje patekę į keblias bendravimo situacijas visi pradės taikyti šias taisykles. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Sraigutė Irutė“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- tapti atsakingesniam.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Sraigutė Irutė“ (žr. priedai Nr.1), popieriniai sraigių šablonai su liūdnu ir linksmu veideliais (po 9), limpanti guma.

Eiga

Vaikams klausantis pasakos pedagogas daro sustojimus ties minutėmis 0:53, 2:30, 3:16, 3:58, 4:28, 4:47, 6:01, 8:58 ir 9:33 vis kalusdama kaip šioje situacijoje jaučiasi sraigutė, o ant sienos priklijuodama trafaretą su atitinkama nuotaika. Išklausius pasaką akcentuojama, kad kiekviename gyvenimo žingsnyje reikia pagalvoti ar gerai elgiesi ar neskaudini kitų. Primenama, kad reikia būti atsakingesniam ir ypač prieš mažesnę, savęs negalinčio apginti.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Saugau save ir kitus“

Ugdomi gebėjimai:

- atpažinti situacijas, kai turi teisę ieškoti paramos ir pagalbos;
- prisiimti atsakomybę už savo ir kitų saugumą.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: įvairių formų (skritulio, trikampio, kvadrato) dideli lapai, flomasteriai, dažai, vaškinės kreidelės ir kt.

Pasirengimas: padedami tėvų bei pedagogo vaikai susipažįsta su įvairiausiais įspėjamaisiais ir draudžiamaisiais ženklais, išsiaiškina jų prasmę ir patys jų pasigamina.

Eiga

Darželio teritorijoje vaikai suranda pavojingas vietas ir pažymi jas įspėjamaisiais, draudžiamaisiais ženklais, geriau suvokdami suaugusiųjų draudimų svarbą saugumui.

Išėjus į lauką vaikams pasiūloma sustoti poromis ir dviese tyrinėti visą darželio teritoriją, rasti vietas, kurios kelia pavojų vaikų saugumui: slidų šaligatvį, apledėjusias laiptines, aštrias gyvatvorių šakas, sulūžusį inventorių, stiklo šukes, maisto liekanas ir kt. Surastas vietas pažymėti pačių pasidarytais įspėjamaisiais ir

draudžiamaisiais ženklais, šitaip bandant apsaugoti save ir kitus nuo pavojų. Kai vietos pažymimos, visi susirenka draugėn, kartu apeina ir apžiūri visas pažymėtas vietas. Kalbama, kodėl šios vietos pavojingos, kas galėtų čia atsitikti, kaip vaikai gali nukentėti ir ką būtų galima padaryti, kad ši vieta taptų saugi.

Diskutuojama apie tai, kad draudimai gali padėti apsaugoti kitus nuo pavojų, aiškiau suprantama, kodėl svarbu paisyti tėvų ir kitų suaugusiųjų draudimų – jie bando apsaugoti vaikus nuo pavojų. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Spėlionė“

Ugdomi gebėjimai:

- įžvelgti rizikingą elgesį skatinančių žmonių ketinimus;
- susilaikyti nuo rizikingo elgesio.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: du popieriaus lapai, rašikliai.

Eiga

Vaikai spėlioja apie blogus pavojingai elgtis skatinančių žmonių ketinimus, mokydami atpažinti rizikos provokavimo būdus, kurie skatina vaikus rizikingai elgtis.

Pasakojama, ką jie tada sako, kur kviečia, ką siūlo, o vaikai spėlioja, kokie galėtų būti jų ketinimai.

Aptariamoms situacijoms

- Nepažįstamas suaugęs žmogus žada duoti vaikui saldinių, jei vaikas eis su juo.
- Parduotuvėje vaikas draugui pasiūlo įsikišti į kišenę žaisliuką ir išeiti pro duris.
- Daug vyresnis vaikas siūlo pažaisti „mamą ir tėtį“.
- Nepažįstamas žmogus siūlosi pavėžinti automobiliu.
- Nepažįstamas žmogus pasiūlo išgerti gėrimo.

Vaikai vardina ir gerus, ir blogus ketinimus: „Nepažįstamas žmogus davė saldinių, nes vaikas saugojo jo mašiną“, „Norėjo parodyti karuselę“, „Norėjo pagrobtį“.

Vaikų pasakyti geri ketinimai rašomi viename popieriaus lape, blogi – kitame.

Kai visos situacijos aptartos, padaroma išvada, kad nepažįstamo žmogaus ketinimai gali būti geri, bet gali būti ir labai blogi – tuomet vaikas patektų į bėdą. Todėl būtina nerizikuoti ir tokių pasiūlymų atsisakyti. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. „Susikaup ir atsakyk“

Ugdomi gebėjimai:

- gebėti susitelkti, kuo ilgiau išlaikant dėmesį.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: CD įrašas su tai savaitei aktualia tema (iki 5 min), popieriaus lapai su klausimų numeriais ir atsakymų variantais A,B,C (kiekvienam vaikui) pieštukai, vokai.

Eiga

Vaikai žiūri įrašą ir atsakinėja į auklėtojos pateiktus klausimus su trimis atsakymų variantais. Renkamas labiausiai susikaupęs vaikas. Pagrindinė taisyklė vaikai tarpusavyje privalo nekalbėti.

Pradžioje vaikams paleidžiamas filmas vos 10 sekundžių. Užduodamas vienas klausimas (pvz. kokios spalvos megztiniu vilkėjo vienas ar kitas veikėjas? ir pan.). Pedagogas pateikia tris atsakymų variantus. Vaikai užfiksuoja savo atsakymus atsakymų lape. Po to jau žiūrima 30 sekundžių filmo ir jau užduodami du klausimai. Po dar vienos minutės trys klausimai ir taip iki filmo pabaigos.

Suskaičiavus duomenis su vaikais aptariama, kaip jie mano kodėl vieni vaikai taiškų surinko daugiau, o kiti mažiau. Kaip galima šią problemą išspręsti. Kiekvieno vaiko mintys užrašomos ant atskirų lapų ir įdedamos į vokus. O kitų veiklų metu, kai vienam ar kitam vaikui bus sunku susikaupti ir išlaikyti dėmesį, bus paduotas vokas, su patarimu sau.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Ką aš daryčiau“

Ugdomi gebėjimai:

- įvairiose situacijose savarankiškai priimti tinkamus sprendimus;
- kritiškai mąstyti.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: dideliame popieriaus lape nupieštas šakotas medis, aiškia linija išilgai kamieno padalytas į 2 dalis, obuolio formos popieriaus lapeliai sprendimams užrašyti.

Eiga

Vaikai siūlo įvairius sprendimus ir vertina juos, skirstydami į tinkamus ir netinkamus situacijai.

Vaikams papasakojama situacija: „Giedrutė apsirengė ir norėjo išeiti į lauką pažaisti su Ievute. Pravėrusi lauko duris kieme pamatė didelį juodą šunį, kuris žiūrėjo tiesiai į ją. Ji staigiai uždarė duris ir stovėjo nežinodama, ką daryti“. Vaikų klausama: „Ką jūs darytumėte Giedrutės vietoj, kokį sprendimą priimtumėte?“

Kiekvieną vaikų pasiūlytą sprendimą pedagogas užrašo ant „obuoliuko“ ir padeda šalia medžio, nupiešto popieriaus lape. Pasiūlymams pasibaigus bandoma įvertinti kiekvieno sprendimo tinkamumą pagal situaciją: paimamas vienas „obuoliukas“, dar kartą perskaitomas jame užrašytas pasiūlymas, aiškinamasi, kuo naudingas ar pavojingas galėtų būti toks elgesys. Padarius išvadą apie sprendimo pasekmes, „obuoliukas“ kabinamas toje nupiešto medžio pusėje, kur yra užrašas „Tinkami sprendimai“ arba užrašas „Netinkami sprendimai“.

Analogiškai išrūšiuojami visi „obuoliukai“. „Obuoliukams“ kabant ant medžio kalbama apie tai, kad iš kiekvienos padėties galima rasti daug išeičių, reikia tik gerai apmąstyti jų pasekmes, kad būtų pasirinkti sveikata ir saugumą užtikrinantys sprendimai. [3]

IV SAVAITĖ

TIKSLAS - Skatinti suprasti ir vertinti kas yra gera ir kas bloga; numatyti poelgių pasekmes sau ir kitiems.

UŽDAVINIAI:

- suvokti galimus rizikingo elgesio padarinius;
- atpažinti ir įvardyti rizikingomis situacijomis išgyvenamus jausmus;
- skatinti kritiniu atveju elgtis sau ir kitiems priimtinais būdais;
- gebėti numatyti savo poelgių pasekmes kitiems, prieš tai įvertinant situaciją;
- suvokti ir atpažinti rizikos situacijas: pavojingas vietas, nesaugų savo elgesį ir blogus kitų ketinimus;
- suvokti, kad blogas elgesys – rizikingas elgesys.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Rizika ir pavojai“

Ugdomi gebėjimai:

- suvokti galimus rizikingo elgesio padarinius.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: pavojingo elgesio situacijų paveikslai ir komplektai padarinių paveikslėlių.

Dideli pavojingo elgesio situacijų paveikslai:

1. Vaikai susipykę stumdosi, o šalia atidarytas langas.

2. Du draugai tyrinėja flakonus (valiklių, kosmetikos priemonių, dažų, lakų ir kt.), nepasidalinę jais, purškia vienas kitam į akis.

3. Vaikas, nors namuose vienas, atidaro duris ir įsileidžia į namus nepažįstamus žmones.

Mažų paveikslėlių komplektai – pavojingo elgesio pasekmės:

1. Vaikas guli ant žemės su gumbu ant galvos.

Vaikas kabo užsikabinęs už lango rėmo ir rėkia.

Vaikas guli ant žemės be gyvybės ženklų, o gydytojai daro dirbtinį kvėpavimą.

Vaikas persisvėręs per langą, o tas, kuris pastūmė jį bėga pro duris lauk.

2. Vaikai trina rankomis akis ir rėkia, nes prisipurškė į akis ir jas labai graužia.

Vaikai guli ligoninėje su tvarsčiais ant akių.

Vaikai labai išteptais drabužiais, o tėvai juos bara.

Vaikai laiko rankoje sprogstamąjį balionėlį.

Vaikas laiko rankose sudužusį stiklinį indelį, o iš rankos bėga kraujas.

3. Vaikas guli surištas, o paaugliai lėbauja.

Vaikas jėga išsivedamas iš namų.

Nepažįstamieji neša visus daiktus iš namų.

Nepažįstamieji daužo ir suverčia daiktus.

Eiga

Vaikai prie paveikslų, kuriuose vaizduojamas pavojingas elgesys, prideda tokio elgesio pasekmių paveikslėlius, geriau suvokdami rizikos padarinius.

Vaikams susėdus ratu pedagogas paaiškina, jog šiandien bus kalbama apie sveikatai ir gyvybei pavojingą elgesį ir galimus tokio elgesio padarinius. Rato centre paberiami visi komplektai paveikslėlių ir vaikai pasirenka po 1 įdomiausią ar kuo nors jiems svarbų paveikslėlį.

Pakabinamas vienas iš trijų didelių paveikslų, pavyzdžiui, „Vaikai susipykę stumdosi, o šalia atidarytas langas“. Vaikų klausama, kas čia vyksta ir kodėl toks elgesys pavojingas?

Šitaip aptariami visi trys paveikslai. Vaikai apžiūri pasirinktus pasekmių paveikslėlius ir nusprendžia, kokio elgesio tai pasekmė ir prie kurio paveikslo reikia jį pridėti. Kai visi vaikai apsisprendžia ir paveikslėlius pritvirtina prie didelių paveikslų, visi drauge apžiūri, kiek blogų padarinių gali turėti rizikingas elgesys, kalbasi, kaip svarbu saugotis. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Kai man buvo penkeri“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- numatyti poelgių pasekmes sau.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Kai man buvo penkeri“ (žr. priedai Nr.1), maži popieriaus lapeliai, paprastas pieštukas, pakietinimas ant ko pasidėti popieriaus lapą lovoje.

Eiga

Vaikam išklausius pasakos išsiaiškinama ką blogai padarė pasakos veikėjas. Bandoma prisiminti ar mes esame taip kada pasielgę (bandę perbėgti gatvę tam netinkamoje vietoje). Per likusį laiką vaikai bando nupiešti kokia pasekmė gali nutikti taip elgiantis.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Prieštaringi jausmai“

Ugdomi gebėjimai:

- atpažinti ir įvardyti rizikingomis situacijomis išgyvenamus jausmus.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: „Jausmų ir įspūdžių kortelės“ – spalvoto popieriaus juostelės.

Eiga

Vaikai vaidina pavojingo elgesio situacijas, kalbėdamiesi apie jausmus rizikingai elgiantis ir patyrus tokio elgesio padarinius.

Susėdę ratu vaikai prisimena atvejus, kai jie elgėsi taip, kaip negalima, kaip draudžia tėvai, pedagogai ar grupės taisyklės. Norintysis ateina į rato vidurį ir mimika

bei įvairiais kūno judesiais pavaizduoja savo pavojingą elgesį. Pasako, kaip jis jautėsi iš pradžių (jautėsi drąsus, savarankiškas, patyrė naujų įspūdžių, didžiavosi prieš draugus ir kt.) ir kai patyrė savo elgesio padarinius (skaudėjo, barė tėvai, jautė kaltę, bijojo ir kt.).

Padedant pedagogui užrašomi jausmų ir įspūdžių pavadinimai į korteles ir padedama į krūvelės: „Jausmai rizikuojant“, „Jausmai patyrus rizikos padarinius“.

Dalijamasi įspūdžiais tol, kol yra norinčiųjų. Apibendrinant vaikų patyrimą dar kartą perskaitomi krūvelės „Jausmai rizikuojant“ kortelių užrašai ir padedama vaikams suvokti, kas skatina rizikuoti. Po to perskaitomi krūvelės „Jausmai patyrus rizikos padarinius“ kortelių užrašai ir apibendrinama, kad šie jausmai dažniausiai skaudūs ir sunkūs. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Šviesoforas – sustok, pagalvok, daryk“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad kiekvienas žmogus kartais išgyvena stiprius, sunkius jausmus, gebėti juos atpažinti ir įvardyti;
- kritiniu atveju elgtis sau ir kitiems priimtinais būdais.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: didokų paveikslų serija „Tomo ir Dariaus žaidimas“, šviesoforo spalvų skrituliai kiekvienam vaikui, konfliktiško vaikų elgesio situacijos iš įvairių kūrinių.

Eiga

Vaikai deda arba iškelia ženklus „sustok“, „pagalvok“, „daryk“ ties tuo paveikslu arba ta skaitomos ištraukos vieta, kuri vaizduoja konfliktišką ar taikų elgesį.

„Tomo ir Dariaus žaidimo“ paveikslėliai eilės tvarka pakabinami ant sienos arba išdėliojami ant kilimo. Vaikų paprašoma apžiūrėti paveikslų seriją ir pagalvoti, kas ir kodėl čia vyksta. Kiekvienas pasiima po 3 skirtingų spalvų skritulius ir išklauso paaiškinimą, kad raudonasis skritulys reiškia „sustok“, geltonasis – „pagalvok“, žaliasis – „daryk“ panašiai kaip šviesofore.

Pasiūloma paveikslų serijoje surasti vietą, kai norint išvengti konflikto reikia sustoti ir pagalvoti, kaip elgtis, ir toje vietoje padėti raudoną skritulį. Kai visi vaikai apsisprendžia ir padeda skritulius, apžiūrima, prie kurių paveikslų yra skritulių, prie kurių jų daugiausia.

Tuomet pedagogas pakelia geltoną skritulį ir pasiūlo vaikams pagalvoti, kaip kitaip buvo galima elgtis raudonais skrituliais pažymėtose vietose. Vaikai, sugalvoję tinkamą išeitį, pakelia žalią skritulį ir garsiai pasako sprendimą.

Paskui vaikams skaitomos konfliktiško elgesio situacijų ištraukos iš kūrinėlių iš anksto susitarus, kad vaikai kels ženklus „sustok“, „pagalvok“, „daryk“ tada, kai kūrinėlių veikėjai elgiasi netinkamai arba suranda geras išeitis. Panašiai vaikai gali ženklinti knygų iliustracijas, grupėje surastus įvairius paveikslėlius.

Diskutuojama, kaip svarbu nepasiduoti pirmam norui aprėkti, suduoti, pastumti ir kaip svarbu sustoti bei šiek tiek pagalvoti, kaip reikėtų toliau elgtis.

Susitariama, kad šviesoforo spalvas vaikai naudos kasdien žaisdami ir užsiimdami kokia nors veikla, kai būtų naudinga sustoti ir pagalvoti.

Paveikslėlių serija „Tomo ir Dariaus žaidimas“:

1 pav. Tomas stato statinį, o Darius žiūri.

2 pav. Greta sėdintis Darius stato kitą statinį ir ima kaladėlę, gulinčią prie Tomo.

3 pav. Tomas atima kaladėlę iš Dariaus.

4 pav. Darius atsiima kaladėlę iš Tomo.

5 pav. Tomas sugriauna Dariaus statinį.

6 pav. Darius sugriauna Tomo statinį.

7 pav. Tomas supykęs suduoda Dariui.

8 pav. Darius verkia, o Tomas jį erzina.

9 pav. Darius suduoda Tomui kaladėle.

10 pav. Abu berniukai susikibę voliojasi ant žemės.

11 pav. Pedagogas išskiria besimušančius berniukus ir laiko abu už rankų; vaikų išvaizda apgailėtina. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Voriukas ir vaikai“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- numatyti savo poelgių pasėkmes kitiems, prieš tai įvertinant situaciją;
- suvokti, kad blogas elgesys – rizikingas elgesys.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Voriukas ir vaikai“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklausius pasakos pedagogas užduoda klausimus:

1. Kaip jautėsi voriukas, kai vaikai pešėsi dėl vonios?
2. Kaip jaustųsi vorienė, jei voriukas būtų išėjęs iš vonios kambario?
3. Kas galėjo nutikti, kai voriukai panoro išsimaudyti vonioje?
4. Kaip tada galėjo jaustis jų tėtis?
5. Ir t.t.

Vaikai į juos atsakinėja. Pedagogas akcentuoja, kad kiekvienas veiksmas turi atoveiksmį, dėl kurio gali nuliūdinti tau artinus žmones. Todėl būtina prieš veikiant gerai pagalvoti.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Saugu ir nesaugu“

Ugdomi gebėjimai:

- suvokti ir atpažinti rizikos situacijas: pavojingas vietas, nesaugų savo elgesį ir blogus kitų ketinimus;
- suvokti, kad blogas elgesys = rizikingas elgesys.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: grožinės literatūros kūrinų ištraukos, kuriose aprašomos saugaus ir rizikingo elgesio situacijos, popieriaus lapai, segiklis, spalvoti pieštukai, flomasteriai, žalios ir raudonos spalvos skrituliai kiekvienam vaikui.

Eiga

Vaikai klausosi skaitomų ištraukų, nustato, kuriose aprašomos pavojingos vietos bei rizikingas elgesys, ir kuria rizikos žodžių knygą.

Visiems susėdus ratu paaiškinama, kad bus skaitomos ištraukos apie įvairius vaikų nuotykius, o vaikai turės nustatyti, koks elgesys kuriose vietose yra pavojingas.

Pasirinktinai skaitoma viena ištrauka. Perskaičius prašoma vaikų pakelti raudoną skritulį, jeigu jie mano, jog veikėjo sveikatai ir gyvybei grėsė pavojus, arba žalią skritulį, jei mano, jog veikėjas buvo visiškai saugus.

Vaikai prisimena žodžius ar jų grupes, kurie rodo, jog elgesys nebuvo saugus, pavyzdžiui, „nepaklausė tėvų“, „susigundė užlipti“, „nesusilaikė neparagavęs“.

Vaikų pasakytus žodžius pedagogas užrašo vis kitame popieriaus lape. Panašiai skaitomos ir aptariamoms visoms ištraukoms. Po to kiekvienas vaikas pasirenka vieną lapą su rizikos žodžiais ir ką nors nupiešia (pavojingus daiktus, veiksmus, pasekmes ir kt.). Vaikų piešiniai susegami į „Rizikos žodžių žodyną“. [3]

V SAVAITĖ

TIKSLAS - Skatinti jautrumą ir norą padėti kitam; gerbti ir pripažinti kito teisę elgtis savaip.

UŽDAVINIAI:

- padėti suvokti kitų vaikų (įvairaus amžiaus, kitakalbių, neįgalių) ir suaugusiųjų poreikius ir teises;
- skatinti suprasti, kad kiekvienas turi teisę jausti ir išreikšti ne tik gerą savijautą, bet ir slogius jausmus (pyktį, nuoskaudą, liūdesį);
- padėti išreikšti jautrumo protrūkius taikant dailės terapiją;
- sudaryti sąlygas užjausti vienišą, atstumtą, jam padėti.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Sutinku ir nesutinku“

Ugdomi gebėjimai:

- suvokti kitų vaikų (įvairaus amžiaus, kitakalbių, neįgalių) ir suaugusiųjų poreikius ir teises.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: neįgalių vaikų nuotraukos (vežimėlyje sėdintis paralyžiuotas, protinę negalę turintis, specifinės išvaizdos ir emocinių sutrikimų turintis agresyvus vaikas) ir galimybių žaisti, veikti aprašymai, po 3 raudonus ir žalius lipdukus kiekvienam vaikui, 3 dideli popieriaus lapai.

Eiga

Vaikai susipažįsta su neįgalių bendraamžių nuotraukomis ir gebėjimais judėti, veikti ir sutinka ar nesutinka su jais žaisti.

Susėdus ant kilimo kalbamas apie vaikus, kurių poreikiai iš esmės skiriasi nuo įprastai augančių vaikų. Parodoma vaikams vežimėlyje sėdinčio paralyžiuoto vaiko nuotrauka, pasakomas jo vardas, paaiškinama, ką jis geba, o ko daryti negali: negali vaikščioti, pats pasiimti žaislų, nevikrūs jo rankų judesiai. Tačiau gali kalbėti, bendrauti su draugais, spręsti galvosūkius ir kt. Vežimėlyje sėdinčio vaiko nuotrauka pritvirtinama pirmajame popieriaus lape. Vaikams pasiūloma pagalvoti ir kiekvienam nuspręsti, ar jis sutiktų žaisti su šiuo neįgaliu vaiku. Jei sutiktų – ant popieriaus klijuojamas žalias lipdukas, jei nesutiktų – raudonas.

Visiems vaikams apsisprendus ir lipduku pažymėjus savo pasirinkimą analogiškai aptariamos protinę negalę turinčio vaiko, o vėliau – agresyvaus vaiko nuotraukos.

Įvertinus tai, kad atsirado vaikų, kurie nesutiktų žaisti su negalę turinčiais bendraamžiais, diskutuojama, kad neįgalūs vaikai yra tokie pat kaip ir kiti vaikai, kad

jie taip pat jaučia, nori žaisti ir bendrauti, kad jie dažnai yra jautresni, geresni, kantresni nei sveiki vaikai, kad jų savitumas negąsdina žinant, kodėl taip yra ir kaip elgtis, ir kad jie turi tokias pat teises, kaip kiti vaikai.

Sugalvojama palinkėjimų ir kaip galima padėti neįgaliems vaikams. Vaikų mintis pedagogas užrašo popieriaus lape prie nuotraukų ir lipdukų. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Akmuo ir šaltukas“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- tapti jautresniam;
- norėti padėti aplinkiniams.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Akmuo ir šaltukas“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklauius pasakos pasidalinama mintimis ar vaikai yra kada padėję šalia esančiam, kokia tai buvo situacija.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Sunkių jausmų pasaka“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad kiekvienas turi teisę jausti ir išreikšti ne tik gerą savijautą, bet ir slogius jausmus (pyktį, nuoskaudą, liūdesį).

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: grožinis kūrinėlis vaikams apie konfliktišką, rizikingą elgesį arba jo ištrauka, spalvotos nuotaikų kortelės, jausmų žodžių kortelės.

Eiga

Vaikai atpažįsta ir įvardija grožinio kūrinėlio veikėjų išgyvenamus stiprius jausmus.

Vaikams pasiūloma paklausti skaitomo teksto, kuriame veikėjai nesilaiko elgesio taisyklių, elgiasi nesaugiai, rizikingai, konfliktuoja, sunkiai išsiskiria su artimaisiais, patenka į nežinomą aplinką tarp nepažįstamų žmonių, išsigąsta, pasimeta ir kt. Kalbamasi su vaikais apie tai, kokius sunkius jausmus išgyveno vienas ar kitas veikėjas, kas tuos jausmus sukėlė, kaip tie jausmai keitėsi. Dalijamasi mintimis, kuris veikėjas atrodė artimiausias, kurio buvo labiausiai gailla, kurį rūpėjo užjausti ir norėjosi jam padėti. Sukurti didelę pasakos iliustraciją, prie kiekvieno veikėjo pridedant jo išgyvenamų jausmų spalvotas korteles bei jausmų žodžius. Kartu prieinama prie išvados, kad žmonės išgyvena ne tik malonius, bet ir sunkius jausmus.

Aiškinamasi, kad sunkius jausmus gali sukelti pačių elgesys ir jo pasekmės

arba kitų elgesys, tačiau kiekvienas žmogus turi teisę jausti ir išreikšti ir malonius, ir sunkius jausmus. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Bandau suprasti kitą“

Ugdomi gebėjimai:

- būti jautriam ir padėti kitam.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: 3 situacijos (ištraukos iš „stebėtojo iš šalies“ parašytų kūrinių).

Eiga

Vaikai išklauso kūrinėlių ištraukas ir bando samprotauti apie veikėjų savijautą bei elgesį.

Visiems sėdint ratu vaizdžiai ir emociškai perskaitomas vienas iš kūrinėlių, kuriame aprašomos vaikams suprantamos problemos. Perskaičius kalbama apie veikėjų nuotaiką ir savijautą (kaip jautėsi nuskriaustasis ir skriaudikas, nepadėjęs ir pagelbėjęs, užjautęs ir atstūmęs), apie elgesio priežastis ir ketinimus, apie veikėjams kilusias problemas, jiems atsitikusias bėdas, apie būdus, kurie padėjo išvengti nesėkmių. Panašiai kalbama perskaičius ir kitas dvi ištraukas.

Pasiūloma vaikams pradėti „rašyti“ knygelę „Pagalbininkas“. Kopijuodami vaikai užsirašo pavadinimą, gražina antraštinį lapą ir nupiešia pirmąjį piešinį: „Užjaučiau“; „Padėjau“; „Nuraminau“ ir kt. Apie paramos ir pagalbos kitiems atvejus, jei nori, gali visiems papasakoti. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Akmuo ir šaltukas“ pakartotinis klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- išreikšti jautrumą dailės priemonėmis.

Trukmė: 10–15 min.

Priemonės: Pasaka „Akmuo ir šaltukas“ (žr. priedai Nr.1), akmenukai (kiekvienam po vieną), markeriai.

Eiga

Vaikams dar kartą klausantis pasakos bando kurti čia ir dabar, užvaldyti jausmų užvaldyti. Bando pavaizduoti kaip akmenukas galėjo konkrečioje situacijoje jaustis.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Stebuklinga karūna“

Ugdomi gebėjimai:

- užjausti vienišą, atstumtą, jam padėti.

Išankstinis pasirengimas: vaikams pasiūloma pasidaryti atvirukų, piešinių, širdelių, žaisliukų – mažų mielių dovanėlių kitam žmogui.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: graži karališka karūna.

Eiga

Nepopuliarūs, vieniši vaikai, užsidėję karūną, pajunta bendraamžių dėmesį ir palankumą.

Į ratą susėdusiems vaikams parodoma „Karaliaus karūna“. Paaškinama, jog karūna turi stebuklingų galių – ją užsidėjęs vaikas tampa visų mylimas, su juo visi nori draugauti, kalbėtis, žaisti, dovanoja jam dovanas.

Tuomet į rato vidurį pakviečiamas iš žaidimų dažniausiai išstumiamas vaikas. Jam uždedama karūna ir pakomentuojama, kad dabar jis yra pats geidžiamiausias draugas. Kiti vaikai paskatinami jam sakyti komplimentus, girti jį patį ir jo gebėjimus, kviesti jį žaisti, dovanoti jam dovanas, ko nors gero linkėti. Kai „Karalius“ patiria daug dėmesio, paklausama, kaip jis jaučiasi, ką išgyvena. „Karaliaus karūna“ uždedama dar keliems tarp bendraamžių mažiau populiariems vaikams. [3]

VI SAVAITĖ

TIKSLAS - Sudaryti sąlygas įgyti žaidimų, veiklos greta ir drauge gebėjimų.

UŽDAVINIAI:

- ugdyti gebėjimą pasijusti grupės nariu, atsakingu už bendros veiklos sėkmę;
- skatinti klausytis, matyti, pajauti kitą;
- lavinti gebėjimą klausytis, matyti, pajauti kitą veikiant greta;
- sudaryti sąlygas tiksliai išreikšti jausmus, ketinimus, idėjas žaidžiant drauge;
- skatinti kuo dažniau išreikšti dėkingumą kartu veikiantiems;
- lavinti gebėjimą bendradarbiauti partneriškai ir grupėje;
- skatinti bendradarbiaujant siekti numatyto tikslo.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Perduok kitam“

Ugdomi gebėjimai:

- pasijusti grupės nariu, atsakingu už bendros veiklos sėkmę;
- klausytis, matyti, pajauti kitą.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: nėra.

Eiga

Vaikai persiunčia vienas kitam judesį arba jausmų žodžius, pratindamiesi matyti ir girdėti kitą ir būti atsakingi už bendrą veiklą.

Vaikams susėdus ratu pasiūloma pažaisti „Judėsių telefoną“. Pedagogas parodo judėsi (pavyzdžiui, 3 kartus suploja per kelius, palinguoja galvą ir kt.) ir paprašo vaikų paeiliui tiksliai jį perduoti vienas kitam. Apsisukus ratui, jei visus žaidėjus lydėjo sėkmė, rodomas sudėtingesnis judėsys (pavyzdžiui, tam tikru ritmu plojama rankomis, trepsima kojomis ir kt.). Pasiūloma žaidimą tęsti vaikams – tegu jie prasimano įvairiausių judėsių ir siunčia juos ratu.

Kalbamasi, kada ir kodėl judėsius pavyksta pakartoti tiksliai, prieinama prie išvados, kaip svarbu dėmesingai stebėti judėsi rodantį draugą. Analogiškai žaidžiamas „Jausmų telefonas“ – perduodami vienas kitam jausmų žodžiai, pavyzdžiui, „Tu šiandien linksmas“; „Kartu žaisti gera“; „Nebūk paniuręs“.

Kalbamasi, kaip svarbu dėmesingai klausyti, ką sako draugas, kad galėtum išgirsti jo žodžius ir perduoti kitam, o viso rato veiklos sėkmė priklauso nuo kiekvieno žaidėjo pastangų. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas. Pasakos „Varnos ir lapės dosnumas“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- susimąstyti, kaip galima tapti draugiškesniam.

Trukmė: 10 –15 min.

Priemonės: Pasaka „Varnos ir lapės dosnumas“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklausius pasakos bandoma nuspėti, ką turėjo galvoje lapė, kai pasakos gale pasakė frazę „Negražu kažkaip ir gėda...“. Bandoma baigti pasaką su laiminga ir nelaiminga pabaigomis.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Ką jaučia kitas“

Ugdomi gebėjimai:

- klausytis, matyti, pajauti kitą veikiant greta;
- tiksliai išreikšti jausmus, ketinimus, idėjas žaidžiant drauge.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: kiekvienai porai vaikų aštuonių veido išraiškų (linksmas, liūdnas, išsigandęs, piktas, nustebęs, ramus, žaismingas, prislėgtas) paveikslėliai.

Eiga

Vienas vaikas pasakoja nutikimą, įvykį iš savo gyvenimo, ryškiai atskleisdamas jausmus, o kitas atpažįsta ir simboliniu veideliu pažymi draugo jausmus.

Vaikams pasiūloma pažaisti žaidimą „Ką jaučia kitas“. Vaikai susikimba už rankų po du ir šitaip susiskirsto poromis. Kiekvienai vaikų porai įteikiamas veido išraiškų paveikslėlių komplektas. Susitariama, kad vienas iš vaikų pasakos kitam kokį nors nutikimą ar įvykį iš savo gyvenimo, bandydamas kuo ryškiau tuomet išgyventus jausmus parodyti veido išraiška, kūnu, judesiais, įvardyti žodžiais. Kitas vaikas, įdėmiai išklauses draugo pasakojimą, stengiasi atpažinti draugo išgyvenimus ir parenka jo jausmus labiausiai atitinkantį veido išraiškos paveikslėlį.

Vaikų poros gali laisvai susirasti vietą bendrauti. Pasikalbėjus poromis vėl susirenkama į ratą, kad tie, kurie klausėsi, visiems parodytų paveikslėlius ir pasakytų,

kokį jausmą išgyveno jų draugas. Žaidimas tęsiamas pasikeitus vaidmenimis.

Kalbamasi, ar lengva suvokti kito jausmus ir išgyvenimus ir kaip jaučiasi žmogus, kai kas nors jį išklauso. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Draugiškas ir nedraugiškas“

Ugdomi gebėjimai:

- klausytis, matyti, pajauti kitą veikiant greta;
- tiksliai išreikšti jausmus, ketinimus, idėjas žaidžiant drauge.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: nėra.

Eiga

Vieni vaikai vaidina situaciją, o kiti atpažįsta draugiško ir nedraugiško bendravimo ženklus.

Vaikams pasiūloma suvaidinti draugiško ir konfliktiško bendravimo situacijas. Susitariama, kad visi kiti stebės ir bandys įvardyti: draugiškas ar nedraugiškas elgesys, iš ko galima spręsti, kad vaikai elgiasi draugiškai arba nedraugiškai.

Į rato vidurį pakviečiami 2–3 norintieji vaikai, jiems pasiūloma išeiti už durų ir susitarti, kokią situaciją vaidins. Sugrįžę į rato vidurį išraiškingai ją suvaidina (pavyzdžiui, keli vaikai nepasidalija žaislais, vienas vaikas padeda kitam užsirišti batų raištelius). Vaidinimą stebinčius vaikus pedagogas paskatina pagal veido išraišką, judesius, žodžius, replikas atpažinti, kokia tai situacija ir kaip – draugiškai ar nedraugiškai – elgiasi vaikai, ir elgesį tiksliai apibūdinti žodžiais.

Žaidimą tęsti į rato vidurį kviečiami vis kiti vaikai tol, kol yra norinčiųjų. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Nedėkingas paršelis“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- gebėti išreikšti dėkingumą;

Trukmė: 10 –15 min.

Priemonės: Pasaka „Nedėkingas paršelis“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklausius pasakos leidžiama susimąstyti ar mes žaisdami drauge ar greta išreiškiame dėkingumą. Pasidalinama mintimis su norinčiais.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Dviese ir visi kartu“

Ugdomi gebėjimai:

- bendradarbiauti partneriškai ir grupėje;
- bendradarbiaujant siekti numatyto tikslo.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: sviediniai.

Eiga

Vaikai, sustoję poromis, perduoda vienas kitam sviedinį, pakartoja vienas kito rodomus judesius pajusdami, kaip svarbu susitarti, stebėti ir veikti sutartinai.

Pedagogas ant grindų išdėlioja vaikų vietas žyminčius orientyrus (spalvoto popieriaus skritulius, lankus ir kt.). Paprašo vaikų susėsti dviem ratais vienas priešais kitą – susidaro vidinis ir išorinis ratai.

Pasiūloma vaikams poromis pažaisiti sviediniu: perduoti jį vienas kitam patiems sugalvojant, kaip tai padaryti (ridenti, mesti, mesti į grindis ir gaudyti atšokusį, perduoti iš rankų į rankas ir kt.). Pažaidus sudaromos naujos poros: vidinio rato vaikai pasilenka į dešinę per tris vietas žyminčius orientyrus. Sudarius naują porą žaidžiamas kitas žaidimas – vienas rodo išmoningus judesius, o kitas juos atkartoja, patys susitaria, kuris pradės, kada pasikeis vaidmenimis.

Kalbamasi, su kuriuo partneriu buvo lengviau susitarti ir veikti sutartinai, kodėl taip buvo. [3]

VII SAVAITĖ

TIKSLAS - Skatinti bei sudaryti sąlygas bendravimo, bendradarbiavimo, praktinių problemų sprendimo, taikių ginčų, kasdienių sunkumų įveikimo patirtį.

UŽDAVINIAI:

- skatinti pasitikėti savimi bendraujant su kitais;
- pratintis susipažinti, prisistatyti, pakalbinti;
- lavinti gebėjimą žaidžiant taikiai spręsti konfliktus;
- gebėti pajusti, kaip komplimentu galima taikiai išspręsti ginčus;
- gebėti spręsti kasdienes sunkumus apmąstant savo galimybes;
- suprasti, kad kiekvieną dieną priimami įvairūs sprendimai;
- atskirti kasdienes ir sveikatai bei saugumui labai reikšmingus sprendimus.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Kviečiu į ratą“

Ugdomi gebėjimai:

- pasitikėti savimi bendraujant su kitais;
- pratintis susipažinti, prisistatyti, pakalbinti.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: minkštas žaistas.

Eiga

Žaidimas žaidžiamas su kitos grupės vaikais nuejus pas juos į svečius. Vaikai pratinasi pakalbinti kitą, susipažinti, pakviesti į ratą, prisistatyti. Vaikams pasiūloma pažaisti žaidimą „Kviečiu į ratą“.

Tegul vaikai pasirenka jų mėgstamą minkštą žaislą (kiškutį, lėlę ir kt.) – iš rankų į rankas perduodama susipažinimo ir susidraugavimo simbolį. Žaidimą pradeda pedagogas. Jis prieina prie vieno ne rate žaidžiančio vaiko, prisistato, perduoda jam simbolį. Vaikas, gavęs minkštą žaislą, turėtų ateiti į ratą, pasakyti savo vardą ir ką nors apie save. Prisistatęs sėdintiesiems rate, prieina ir susipažįsta su kuriuo nors iš grupėje žaidžiančių ar bėgiojančių vaikų, perduoda jam simbolį ir pakviečia į ratą. Žaidimas tęsiamas tol, kol į ratą susiburs ir prisistatys abi grupės. Aptariama ar atsirado vaikų ir kiek, kurie į ratą pakvietė ne iš savo grupės draugą. Diskutuojama kaip jis jautėsi. Kai visi jau rate, dainuojama, žaidžiamas smagus žaidimas, skanduojami dveilčiai siekiant pajauti buvimo drauge džiaugsmą. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Kaip debesėlis užaugo“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- spręsti bendravimo bendradarbiavimo problemas.

Trukmė: 10 –15 min.

Priemonės: Pasaka „Kaip debesėlis užaugo“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklauius pasakos aptariama, kokiais dar būdais debesėlis galėjo išspręsti savo problemą – baimę.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Taikos kilimas“

Ugdomi gebėjimai:

- taikiai spręsti konfliktus;
- protauti.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: kilimas, skirtas 4–6 vaikams atsisėsti.

Eiga

Vaikai prisimena žaidžiant įvykusius konfliktus ir bando rasti taikų konflikto sprendimo būdą.

Į ratą susirinkusiems vaikams pasiūloma prisiminti, kurie iš jų žaisdami susipyko, galbūt net sudavė vienas kitam, vadino vienas kitą negražiais žodžiais. Konfliktą prisiminę vaikai atsisėda ant stebuklingojo „taikos kilimo“. Pedagogas iš eilės vieną po kito pateikia jiems klausimus.

Klausimai moko vaikus konfliktą spręsti taikiai.

1. Giedrute, papasakok, kas atsitiko. O dabar papasakok tu, Mantai. O dabar tu, Mariau. (Vaikai orientuojami trumpai išdėstyti faktus.)
2. Giedrute, tai ką tu darei? Kaip tai paveikė žaidimą ir kitus žaidėjus? Ką tu darei, Mantai, ir kaip tai paveikė žaidimą ir žaidėjus? O tu, Mariau? (Vaikai orientuojami kalbėti apie savo elgesį ir jo pasekmes, o ne apie kitus vaikus ir kuo jie kalti.)
3. Giedrute, o ką tu galėjai padaryti kitaip? Ar tuomet būtumėte nesusipykę? O tu, Mantai? O tu, Mariau? (Vaikai skatinami pagalvoti apie kitus elgesio būdus, kurie padėtų išvengti konflikto.)
4. Suvaidinkite tą patį žaidimą, tik dabar pasielkite kitaip. Pažiūrėsim, ar jums pavyks išvengti konflikto ir muštynių. (Sudaryti sąlygas vaikams įsitikinti, jog palankus ir draugiškas elgesys skatina palankų ir draugišką kito elgesį.)
5. Puiku. Susitarkime, kad nuo šiol žaisdami naudosisime taikius, vadinasi, ir saugesnius, nesutarimų sprendimo būdus.

Ant „taikos kilimo“ sėdasi dar 2–3 vaikų grupelės. „Taikos kilimas“ kurį laiką paliekamas grupėje, kad vaikai juo naudotųsi, kai kyla aštrūs ginčai. [3]

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Komplimentai“

Ugdomi gebėjimai:

- pajusti, kaip komplimentu kiti veikia tavo nuotaiką;
- pajusti, kaip komplimentu galima taikiai išspręsti ginčus.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: spalvoto popieriaus lapai ir įvairių spalvų flomasteriai.

Eiga

Vaikai sako komplimentus vieni kitiems suvokdami, kaip žodžiai veikia nuotaiką.

Vienam vaikui pasiūloma atsisėsti rato viduryje, o kiti jam sako komplimentus: „Tu labai graži“; „Tu gerai dainuoji“; „Tu gražiai pasipuošusi“ ir kt. Pedagogas popieriaus lape užrašo vaiko vardą ir visus kitų jam pasakytus komplimentus. Baigus sakyti komplimentus rato viduryje sėdinčiam vaikui įteikiamas prirašytas popieriaus lapas ir klausama, kaip jis jautėsi, kol buvo sakomi komplimentai, ar pagerėjo jo nuotaika.

Žaidimas žaidžiamas tol, kol rato viduryje pabūna visi vaikai. Žaidimui pasibaigus pasiūlyti vaikams išgražinti (pripiešti, priklijuoti paveikslėlių ir kt.) savo „komplimentų lapą“, suskaičiuoti, kiek kiekvienas susilaukė jam skirtų gerų žodžių, priklijuoti savo lapą prie „Komplimentų juostos“.

Šnekamasi, ar lengva sakyti komplimentus ir kaip geri žodžiai keičia kito bei visos grupės nuotaiką. Diskutuojama ar su komplimentais lengviau bendrauti ir bendradarbiauti, o taip pat ar jų pagalba galima taikiai išspręsti ginčus. [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Tu esi ypatingas“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- spręsti kasdienes sunkumus apmąstant savo galimybes.

Trukmė: 10 –15 min.

Priemonės: Pasaka „Tu esi ypatingas“ (žr. priedai Nr.1).

Eiga

Vaikam išklauius pasakos aptariama, kaip vertinant savo galias galima lengvai įveikti kasdienes sunkumus. Aiškinamasi, o kaip patys vaikai sprendia kasdienes sunkumus, duodami pavyzdžiai (atsilygina tuo pačiu, skundžiasi auklėtojais, nekreipia dėmesio ir t.t.) Analizuojama kokia situacija visgi geriausia, o gal visgi ta, kuri pasakoje?

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Lengvi ir sunkūs sprendimai“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad kiekvieną dieną priimami įvairūs sprendimai;
- atskirti kasdienes ir sveikatai bei saugumui labai reikšmingus sprendimus.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: 3 poros paveikslėlių įprastiems, kasdieniams sprendimams ir 3 poros paveikslėlių sveikatai ir saugumui reikšmingiems sprendimams iliustruoti. Kiekvienos poros paveikslėliai – tos pačios formos.

Paveikslėliai lengviems sprendimams iliustruoti:

Drabužiai: kelnės, megztinis.

Maistas: kriaušė, persikas.

Žaislai: kamuolys, meškiukas.

Paveikslėliai sunkiems sprendimams iliustruoti:

Maistas: duona, saldainiai.

Situacijos: vaikas žiūri televizorių, vaikas žaidžia lauke.

Poelgiai: vaikas kiša vinį į elektros lizdą; suaugusiajam stebint, vaikas įkiša televizoriaus laido kištuką į lizdą.

Eiga

Vaikas priima sprendimą pasirinkdamas vieną iš dviejų paveikslėlių.

Kiekvienam vaikui pasiūloma pasiimti po paveikslėlių komplektą. Peržiūrėję paveikslėlius vaikai susidėlioja juos poromis pagal vienodą formą. Pasirinkę vieną iš paveikslėlių porų pagalvoja ir priima sprendimą: kuo norėtų rengtis, ką norėtų valgyti, koku žaislu žaistų, ką norėtų veikti. Sėdėdami ratu ant kilimo prieš save išdėlioja tuos paveikslėlius, kurie rodo priimtą sprendimą.

Pedagogas paklausia, kurie iš žaidėjų nusprendė, jog norėtų suvalgyti kriaušę, ir paprašo iškelti paveikslėlį, paskui paprašo iškelti paveikslėlį tuos, kurie norėtų suvalgyti persiką. Analogiškai klausiama apie drabužius ir žaislus. Kalbama apie tai, kad šie sprendimai įprasti, kasdieniai, todėl juos lengva priimti, kiekvienas gali pasirinkti tai, ką nori.

Po pokalbio nagrinėjami paveikslėliai sunkiems sprendimams iliustruoti. Vaikų klausiama, kas norėtų valgyti saldinius, o kas duoną; kas mieliau žiūrėtų televizorių, o kas žaistų lauke. Kalbama apie priimto sprendimo reikšmę sveikatai. Vaikų klausiama, kuris rizikuodamas žaistų su elektros lizdu, o kuris tik kartu su suaugusiuoju naudotųsi elektros prietaisais. Diskutuojama apie priimto sprendimo reikšmę saugumui bei gyvybei.

Kartu daroma išvada, kad įvairius sprendimus priimame kasdien, vieni jų turi mažesnę, o kiti didesnę poveikį sveikatai ir saugumui. Paaiškinama, kad tokius pat sprendimus turime padaryti ginčų ar nesutarimų metu, nes nuo sprendimų priklauso sveikata ir saugumas.

[3]

VIII SAVAITĖ

TIKSLAS - Plėsti supratimą apie bendruomenę, skatinti laisvą bendravimą su skirtingų socialinių grupių žmonėmis.

UŽDAVINIAI:

- suprasti, kad visi vaikai yra svarbūs ir turi lygias teises;
- suvokti kitų (įvairaus amžiaus, kitakalbių, neįgalių) vaikų ir suaugusiųjų poreikius ir teises;
- skatinti suprasti, kad skirtingiems žmonėms, svarbūs skirtingi dalykai;
- skatinti norą atpažinti ir suvokti žmonių panašumus ir skirtumus.

PIRMAS ŽINGSNIS

Rytinės veiklos metu:

Pratimas. „Skirtingi vaikai – lygios teisės“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad visi vaikai yra svarbūs ir turi lygias teises;
- suvokti kitų (įvairaus amžiaus, kitakalbių, neįgalių) vaikų ir suaugusiųjų poreikius ir teises.

Trukmė: 15–20 min.

Pasirengimas: nusipiešti autoportretą ir keletą kiemo, namo draugų ar giminaičių portretų. Paprašyti tėvelių, kad po portretais užrašytų, ką vaikai mėgsta, kuo domisi.

Priemonės: ilga popieriaus juosta, skirta tvirtinti prie sienos, popieriaus lapai autoportretams piešti, spalvoti pieštukai, flomasteriai, žirklys, klijai, seni laikraščiai, žurnalai su nuotraukomis, paveikslėliais, piešiniais, vaizduojančiais vaikus.

Eiga

Vaikai klijuoja savo draugų ir vaikų iš laikraščių ir žurnalų atvaizdus ilgoje popieriaus juostoje ant sienos suvokdami, jog pasaulyje gyvena daug panašių ir skirtingų vaikų, turinčių lygias teises.

Susėdę ratu vienas kitam rodo savo autoportretus, kiemo draugų ar giminaičių atvaizdus, pasakoja, kaip jie atrodo, ką mėgsta, kuo domisi.

Vaikams pasiūloma sudaryti juostą „Pasaulio vaikai“, priklijuojant joje atsineštus autoportretus, draugų piešinius, iš žurnalų ir laikraščių iškirptas įvairaus amžiaus vaikų nuotraukas ar paveikslėlius. Juostą pagražinti: greta vaikų užrašyti tikrus ar sugalvotus vardus, malonius žodžius, simbolinius ženklus, vaikus papuošti ir kt.

Diskutuojama, kad visi pasaulio vaikai turi tas pačias teises, nors yra labai skirtingi. Dar kartą prisimenama, garsiai pasakoma ir aptariama 10 vaikų teisių. Virš juostos ir po juosta priklijuojamos nuo pavyzdžių nukopijuotos arba pedagogo iš anksto paruoštos vaikų teisės (žr. 4 lit.nr.) [3]

Prieš pietų miegą:

Pratimas: Pasakos „Pati svarbiausia kalba“ klausymas.

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad skirtingiems žmonėms, svarbiausi skirtingi dalykai.

Trukmė: 10 –15 min.

Priemonės: Pasaka „Pati svarbiausia kalba“ (žr. priedai Nr.1), nuotraukos su atrimųjų nuotraukomis, popieriaus lapas.

Eiga

Vaikam išklausius pasakos pedagogas po vieną pakelia nuotrauką ir klausia, kam šis žmogus yra pats svarbiausias? Ir taip tol, kol apklaus visus vaikus (duomenis fiksuojame

lape). Analizuojamas užpildytas popieriaus lapas. Aptariame, kad pasaulyje nėra religijos, žmogaus, kalbos svarbios visiems. Kiekvienas yra individualus ir turi teisę į išskirtinumą.

Popietinės veiklos metu:

Pratimas. „Panašūs ir skirtingi“

Ugdomi gebėjimai:

- atpažinti ir suvokti žmonių panašumus ir skirtumus.

Trukmė: 15–20 min.

Priemonės: požymių kortelės (berniukas ir mergaitė, šviesiaplaukis ir tamsiaplaukis, aukštas ir žemas, mėlynakis, rudaakis, žaliaakis ir juodaakis). Pavyzdžiui, 7 kortelės su nespaltotu vaiko siluetu, tačiau paspalvintais gelsvais plaukais, ir 13 kortelių su nespaltotu vaiko siluetu ir tamsiai pilkai nuspaltovintais plaukais (jei grupėje yra 7 šviesiaplaukiai vaikai ir 13 tamsiaplaukių vaikų).

Eiga

Vaikai susiburia į tą patį fizinį požymį turinčių vaikų grupes, orientuodamiesi pagal požymių korteles.

Vaikams paaiškinama žaidimo „Panašūs ir skirtingi“ esmė. Gavę korteles su vienu ar kitu fiziniu požymiu (pedagogas įteikia korteles tą fizinį požymį turintiems vaikams, pavyzdžiui, kortelę „Žemas“ – nedidelio ūgio vaikui, kortelę „Aukštas“ – aukštam vaikui).

Vaikai turi rodyti jas vieni kitiems ir sudaryti tokias pat korteles turinčiųjų grupes. Kai vaikai susiburia į grupes (nebelieka atskirai klaidžiojančių vaikų), grupelės prisistato viena kitai, skanduodamos savo požymį, pavyzdžiui, „aukšti, aukšti, aukšti“ arba „žemi, žemi, žemi“. Kalbamas apie tai, kad vienoje grupelėje esantys vaikai yra panašūs pagal vieną požymį, o atskirose grupėse stovintys vaikai pagal tą požymį yra skirtingi.

Žaidimas tęsiamas naudojant kitas požymių korteles. Diskutuojama, kad pagal vieną požymį panašūs vaikai pagal kitą požymį gali būti skirtingi. [3]

ANTRAS ŽINGSNIS

PRAMOGA. „Aš jau moku žaisti su draugais“

Ugdomi gebėjimai:

- suprasti, kad visi vaikai yra svarbūs ir turi lygias teises į žaidimą;

Trukmė: 40 min.

Pasirengimas: spektaklis (žr. priedai Nr.2) repetuojamas visos savaitės nuo programos įgyvendinimo pradžios.

LITERATŪRA

1. LR Švietimo ir mokslo ministerija (2002). Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
2. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis ugdymas (2003). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/Priesmokyklinis.pdf> (žiūrėta 2010-09-28).
3. Laima Bulotaitė (2004). Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
4. Vaikų teisės (2006). http://hr.kid.lv/index.php/lt/prava_detej/prava_rebenka/pravo_na_zhizn_i_razvitie (žiūrėta 2010-10-01).

PRIEDAI

VORIUKŲ DRAUGYSTĖ

SPEKTAKLIO SCENARIJUS (Socialinės kompetencijos įgūdžių lavinimui)

VEIKĖJAS	ŽODŽIAI	PASTABOS
AŠ	<p>- Ši istorija ne tiek keistoka, bet kiek pamokanti. Tai prasidėjo vieną saulėtą, bet kartu ir šaltą žiemos dieną. Mano vonios kambaryje apsigyveno du pilvoti vorai. Pamaniau sau: jei jau už lango taip žvarbu tai lai voraiukai pagyvena pas mane iki pavasario, o pradėjus šildyti saulutei, išleisiu į gamtos prieglobstį, kur jiems ir vieta.</p> <p>- Tačiau žiemai įsibėgėjus mano jaunėlė pastebėjo kažką keisto ir dar nematyto, vonios kampe esančiame voratinklyje.</p>	(Užkabinu juodus ikriukus)
VAIKAS	- Mamyte, mamyte pažiūrėk, vorų tinklelyje atsirado kažkokie maži, juodi, keisti taškeliai.	(Tempia mane už rankos prie tinklo, rodo pirštu)
AŠ	<p>- Tikriausiai paklydusios vargšės muselės.</p> <p>- Po poros savaitių, kai šie taškeliai pradėjo rodyti gyvybės ženklus ir judėti supratome, kad šie du pilvoti vorai tapo daugiavaikė šeima, net 20-ies miniatiūrinių voraiukų tėvais.</p> <p>- Po kelių dienų, kai voraiukai šiek tiek užtepelėjo jie vis daugiau ir dažniau norėjo žaisti bei linksmai leisti laiką.</p>	(Atsistoja dainuojantys)
	[DAINA 9:28 – 10:37] (1 priedas, pasaka „Voriukas ir vaikai“)	
AŠ	- Dainuodavo jie labai gražiai, bet žaisti draugiškai ne visi mokėjo. Iš viso voraiukų būrio du nuolat nesutardavo.	
VAIKAS	- Mamyte aš jau einu į vonią maudytis. Pasipliuškensiu ir pažaisiu su muilo burbulais.	(Vaizduoja, kad maudosi) [intro 2:45–2:57] (pučia burbulus)
VAIKAS	- Kai išlipau iš vonios pastebėjau, kad nuo garų ant voratinklio susidarė nedidelis vandens lašelis.	(Užkabina balioną)

		(Pribėga du vorai)
VORAS m	- Ei pažiūrėk broli, koks įdomus burbuliukas !	(Nukabina balioną)
VORAS b	- Parodyk, duok jį ir man !	(Sugriebia už baliono)
VORAS m	- Ne, neduosiu !	
VORAS b	- Duok, duok, duok. Noriu aš pažaisti!	(Sprogsta balionas, Pasislepia už tinklo)
AŠ	- Susipyko vorai dėl lašelio, nepasidalino juo už tai likimas juos ir nubaudė. Subliūško jis ir išsisklaidė į dar mažesnius lašelius. Liko abu be žaislo, o dar ir susipykę. - Bet istorija tuo neužsibaigia. - Po kelėtos dienos nežinia iš kur ir kaip į vonią pasidairyti užsuko muselė. Gal ne laiku pabudusi iš žiemos miego užsimanė paieškoti saldumynų?! Kas ją dabar čia žino...	
MUSĖ	- Kaip čia įdomu. Kaži kur vorai slepia savo skanėstus?	(Skraido aplink tinklą, prilimpa.)
MUSĖ	- O, o, o... Kas čia? Gelbėkit, gelbėkit !	(Bando ištrūkti) (Pribėga vorai)
VORAS m	- Kokia gardi musytė !	
VORAS b	- Skaniai aš papietausiu !	
VORAS m	- Kodėl tu? Tai aš sočiai pilvą prikišiu!	
VORAS b	- Aš!	(Plėšia iš tinklo)
VORAS m	- Aš!	(Plėšia iš tinklo) (Musė išsilaisvina)
MUSĖ	- Ak jūs vorai voraiukai. Ačiū padaužos !	(Pakraipo užpakalį ir dingsta)
AŠ	- Ir šį kartą nedraugiškieji voraiukai liko nieko nepešę. Va kaip būna, kai nemoki dalintis... - Bet istorija tuo nesibaigia. Dar po kelėtos dienų nutiko tai:	
VORAS b	(SPARDO KAMUOLĮ)	
VORAS m	- Broli, broli spirk ir man, spirk !	
VORAS b	- Ne nespirsiu, juk mergaitės voraiukės dulkiūbolo nežaidžia.	(Nusisuka, spardo)

		vienas)
VORAS m	(NUSIMENA, NUEINA, PASIIMA ŠOKDYNEĮ IR ŠOKINĖJA)	
VORAS b	- O sese, kokį įdomų žaidimą sugalvojai. Duok ir man pašokinėti.	(Nuspyręs kamuolį prieina prie voriuokės)
VORAS m	- Ne neduosiu, berniukai voriuokai per voratinklio gijas nešokinėja.	
VORAS b	(NUSIMENA, NUEINA ŽAISTI SU VORAMOBILIU ANT TINKLO)	
VORAS m	- O koks gražus tavo voramobilis. Leis leis ir man pažaisti.	
VORAS b	- Neliesk. Mergaitės voriuokės negali žaisti voramobiliais. Joms tik su voralėlėmis žaisti ir priešais vandens lašą staipytis.	
AŠ	- Taip ir vėl nedraugiškai bekalbančius voriuokus išgirdusi mano jaunėlė neiškentė ir grūmodama piršteliu, voriuokams pareiškė.	
VAIKAS	- Kaip jums abiem ne gėda. Kam taip kalbate ir elgiatės? - Man mama ne kartą yra sakiusi, kad nesvarbu tu berniukas ar mergaitė, voras ar voraitė, kirmėlė ar kirmelaitis žaisti drauge ir nesipykstant yra šimtą kartų smagiau.	(Graso piršteliu)
AŠ	- Tikra tiesa mieloji. Argi nesmagu būtų buvę drauge pasvaidyti vandens lašelį, pasidalinti musės šlaunele. Susimąstykime gal šiose vorų situacijoje ir mes esame buvę kada pakliuvę... Tikiu, kad taip. Tad nuo šiandien pasistenkime nebedaryti voriuokų klaidų. Pabandykime žaisti draugiškai.	
AŠ	- Parodykime jiems, kokį žaidimą galėjo pažaisti su vandens lašeliu.	
AŠ	- Parodykime voriuokams, kokius žaidimus buvo galima pažaisti ir su musele.	
AŠ	- Taip pat parodykime voriuokams, kokį žaidimą buvo galima žaisti drauge berniukui ir mergaitei.	